

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MANİSA (SOMA) DARKALE HALK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU AKTAŞ

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MANİSA (SOMA) DARKALE HALK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU AKTAŞ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. ALİ DUYMAZ

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 202012511004 numaralı Ebru AKTAŞ'ın hazırladığı "Manisa (Soma) Darkale Halk Bilimi Araştırmaları" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 03/07/2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Dr. Öğr. Üyesi Gürol PEHLİVAN

İmza

Üye (Danışman) Prof. Dr. Ali DUYMAZ

İmza

Üye Prof. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

İmza

.../.../...

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları"na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

..../.../2023

Ebru AKTAŞ

İmza

ÖNSÖZ

Köklü bir tarihe sahip olan, geçmişi milattan önceki yıllara kadar uzanan Darkale ya da diğer adıyla Tarhala; bünyesinde pek çok medeniyeti ve bu medeniyetlerin örf, adet, gelenek-görenek ve törelerini barındırmaktadır. Gizli bir hazine olarak tanımlanan, derince bir vadinin içine gizlenmiş; sırtını yüksek, kayalık dağlara yaslamış bir medeniyet olan Darkale, günümüzde sit alanı ilan edilmiş ve devlet tarafından koruma altına alınmıştır. Köklü geçmişe sahip olan bu medeniyet günümüzde ise; yerli yabancı birçok kişinin görmeye ve gezmeye geldiği, turistik bir ulviyet kazanmış durumdadır.

Mahallede geçmiş dönemlerde kültürel olarak içe kapanık, diğer kültürlerle ve milletlere karşı korumacı bir tutum izlenmiş, dışarıdan mahalleye kız alıp verilmemiş, başka kültürler ile ilişki sağlanmamıştır. Bu durum mahallenin kendine özgü birtakım inanç, uygulama ve pratiklerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Günümüzde ise bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi, köyden kente göçlerin artması sonucunda mahalledeki nüfusun gitgide azalması halk inanışları ve halk edebiyatı açısından da mahalleyi etkilemiştir.

Tezimiz mahallenin tarihi ve kültürel özellikleri üzerine yapılan çalışmaların tanıtımı ile başlayıp Darkale halk edebiyatı ve (geçiş dönemi) halk bilimi ürünleri ile devam etmektedir. Çalışmamız da yer alan halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin büyük bir çoğunluğu çalışma sahasında kaynak kişilerden derlenmiş, belli bir kısmı ise geçmiş dönemde mahalleye öğretmen olarak görev yapmaya giden ve görevi sırasında mahalleye özgü ürünleri kayıt altına alan Bünyamin Avni Altınar'ın kaleme aldığı yazılı kaynaklardan alınmıştır.

Mahalleye çalışmalarımız düzenli bir şekilde sürdürülmüş ve sözlü gelenekteki anlatılagelen birçok ürünün kayıt altına alınması başarılmıştır. Çalışmamız da yer alan manzum halk edebiyatı ürünleri (türkü, mâni, ninni vb.) bütünlüğü bozulmadan, değişikliğe uğratılmadan incelenmiş ve yazıya geçirilmiştir. Çalışmamızın son kısmında sözlü ve yazılı kaynak bilgilerinin verilmesinin yanı sıra araştırmalar sırasında kayıt altına alınan fotoğraflara da yer verilmiştir. Çalışma sonrasında ise tespit edilen ve ulaşılan sonuçlar “Sonuç” kısmında aktarılmıştır.

Tez konusunun, araştırma alanının seçimi ve izlenecek yöntemler başta olmak üzere tezimi hazırlama sürecinde geçirdiğim tüm zor zamanlarda yanımda olan, engin bilgileri ile desteğini ve yardımını hiç esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ali DUYMAZ'a teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca çalışmam esnasında anlayış ve yardımlarını eksik etmeyen aileme, alanda tüm bilgilerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen Darkale mahalle halkına teşekkür ediyorum.

BALIKESİR, 2023

Ebru AKTAŞ

ÖZET

MANİSA (SOMA) DARKALE HALK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI

AKTAŞ, Ebru

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali DUYMAZ

2023, 202 sayfa

“Manisa (Soma) Darkale Halk Bilimi Araştırmaları” adlı bu çalışmada, tarihi milattan öncesine kadar uzanan Darkale mahallesinin geçmişte yaşanmış ve unutulmaya yüz tutmuş halk edebiyatı ürünleri ve günümüzde yaşatılmaya çalışılan adet, gelenek, görenek ve inanışları ele alınmıştır. Bu çalışmada amaç; Darkale mahallesinin folklor ürünlerini derleyip kayıt altına almak, kültürel bilgileri derleyip yazıya geçirerek kaybolup gitmesini önlemektir.

Alan araştırmasında görüşme (mülakat) ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Alan araştırmasına çıkılmadan önce gerekli kaynaklar incelenmiş, derleme için gerekli olan malzemeler hazırlanmıştır.

Tarihi milattan öncesine kadar uzanan Darkale mahallesinde gerçekleştirilen görüşmeler sırasında ürünler derlenmiş, gelenek içerisinde nesilden nesile aktarılan inanç ve uygulamalar kayıt altına alınmıştır. Derlenen ve kayıt altına alınan her ürün anlam bütünlüğü bozulmadan yazıya geçirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Manisa, Halk Bilimi, Halk Edebiyatı, Halk Kültürü.

ABSTRACT

MANISA (SOMA) DARKALE FOLKLORE RESEARCH

AKTAŞ, Ebru

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Ali Duymaz

2023, 202 pages

In this study named “Folklore Research of Manisa (Soma) Darkale” the past literature and forgotten folk culture of the Darkale neighbourhood that dates to prehistoric times as well as the customs, traditions and beliefs that are currently tried to be kept alive have been examined.

The aim in this study is to compile and document the folklore products of Darkale neighbourhood and to prevent the loss of cultural knowledge by compiling and transcribing. The interview and observation methods were used in the field research. Before starting the field research, the necessary sources were examined and the materials required for the compilation were prepared.

During the interviews held in Darkale neighbourhood, which dates to prehistoric times, products were collected and beliefs and practices that have been passed down from generation to generation were recorded. Each collected and recorded product was transcribed without disrupting the coherence.

Keywords: Manisa, Folklore, Folk Literature, Folk Culture.

Babaannem Saime AKTAŞ'a...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	1
1.4. Araştırmanın Varsayımları	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.6. Tanımlar	2
2. İLGİLİ ALANYAZIN	4
2.1. Kuramsal Çerçeve	4
2.2. İlgili Araştırmalar	5
3. YÖNTEM.....	9
3.1. Araştırmanın Modeli	9
3.2. Evren ve Örneklem.....	9
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	9
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	10
3.5. Verilerin Analizi.....	10
4. BULGULAR VE YORUMLAR	12
4.1. Darkale Mahallesi.....	12
4.1.3. Darkale Mahallesinin Nüfusu.....	13
4.1.4. Darkale Mahallesindeki Tarihi Yapılar ve Kalıntılar.....	13
4.1.4.1. Darkale Hamamı	14
4.1.4.2. Kırkoluk Camii	14
4.1.4.4. Çamaşırhane/Kadınlar Pınarı	14
4.1.4.5. Minareli Camii	14
4.2. Halk Edebiyatı Ürünleri	14

4.2.1. Masallar	14
4.2.1.1. Hayvan Masalları	16
4.2.1.2. Asıl Halk Masalları	18
4.2.2. Efsaneler	26
4.2.2.1. Kalemci Oğlu	27
4.2.2.2. Kaleli Hoca	27
4.2.2.3. Eşkıya Ali.....	28
4.2.2.4. Devenin Diz Çöktüğü Yer	31
4.2.2.5. Ebe Kayası 1	31
4.2.2.6. Ebe Kayası 2	31
4.2.2.7. Secde Eden Çınar Ağaçları 1	32
4.2.2.8. Secde Eden Çınar Ağaçları 2	32
4.2.2.9. Yusufçuk Kuşları	33
4.2.2.10. Cinler ve Çizmecilik	33
4.2.2.11. Dübek Dedesi	34
4.2.2.12. Bergama'ya Giden Su.....	34
4.2.3. Türküler	34
4.2.3.1. Barana Türküleri	36
4.2.3.2. Derlenen Diğer Türküler.....	51
4.2.4. Maniler	53
4.2.4.1. Sevda/Aşk Manileri.....	55
4.2.4.2. Ayrılık Manileri	68
4.2.4.3. Darkale İle İlgili Maniler	77
4.2.4.4. Asker Manileri	78
4.2.4.5. Mektup Manileri	80
4.2.4.6. Beddua/ Keder/ Pişmanlık Manileri.....	81
4.2.4.7. Meslek Manileri	83
4.2.5. Ninniler.....	84
4.2.6. Atasözü ve Deyimler	87
4.2.6.1. Atasözleri	88
4.2.6.2. Deyimler	90
4.2.7. Bilmeceler	90
4.2.7.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler.....	91
4.2.7.2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler.....	92

4.2.7.3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler	94
4.2.7.4. İnsan ve İnsan Uzuvarları İle İlgili Bilmeceler	96
4.2.7.5. Eşya İle İlgili Bilmeceler	97
4.2.7.6. Manevi-Dini Unsurlarla İlgili Bilmeceler.....	99
4.2.8. Alkış ve Kargışlar.....	99
4.2.8.1. Alkışlar.....	100
4.2.8.2. Kargışlar.....	100
4.3. Halk Bilimi Ürünleri	101
4.3.1. Geçiş Dönemleri.....	101
4.3.1.1. Doğum.....	101
4.3.1.1.1. Doğum Öncesi.....	102
4.3.1.1.2. Doğum Sırası.....	111
4.3.1.1.3. Doğum Sonrası.....	113
4.3.1.2. Sünnet	121
4.3.1.2.1. Sünnet Yaşı	121
4.3.1.2.2. Sünnet Hazırlıkları	122
4.3.1.2.3. Sünnet Düğünü / Sünnet Hayrı	122
4.3.1.3. Evlenme	124
4.3.1.3.1. Evlenme Biçimleri	124
4.3.1.3.2. Evlilik Yaşı	125
4.3.1.3.3. Evlilik Aşamaları	126
4.3.1.3.4. Düğün.....	130
4.3.1.3.5. Düğün Sonrası.....	135
4.3.1.4. Ölüm	136
4.3.1.4.1. Ölüm Öncesi	136
4.3.1.4.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler.....	136
4.3.1.4.1.2. Kaçınmalar	139
4.3.1.4.2. Ölüm Sırası	139
4.3.1.4.2.1. Ölümün Duyurulması.....	139
4.3.1.4.2.2. Yas Tutma	140
4.3.1.4.2.3. Defin İşlemleri	140
4.3.1.4.3. Ölüm Sonrası.....	143
4.3.1.5. Bayramlar ve Kutlamalar	146
4.3.1.5.1. Dini Bayramlar.....	146

4.3.1.5.2. Yörede Kutlanan Diğer Bayram ve Kutlamalar.....	147
4.3.1.6. Köy Odaları.....	150
4.3.1.6.1. Köy Odası Geleneği	150
4.3.1.6.2. Darkale Köyü Köy Odası ve Odaların Çeşitlenmeleri.....	152
4.3.1.7. Diğer İnanmalar ve Uygulamalar.....	159
4.3.1.7.1. Nazar	159
4.3.1.7.2. Yağmur Duası	161
4.3.1.7.3. Hayvanlarla İlgili İnanışlar	162
4.3.1.7.4. Mevsimler, Aylar ve Günler ile İlgili İnanışlar.....	162
4.3.1.7.5. Diğer İnanışlar.....	162
4.3.1.8. Oyunlar	164
4.3.1.8.1. Çocuk Oyunları	164
4.3.1.9. Halk Hekimliği.....	165
4.3.1.9.1. İnsan Hastalıkları ile İlgili Tedavi Yolları	166
4.3.1.10. Halk Mutfağı.....	171
4.3.1.10.1. Çorbalar.....	171
4.3.1.10.2. Yemekler	173
4.3.1.10.3. Tatlılar	176
4.3.1.10.4. Reçel.....	177
4.3.1.10.5. Sos	178
4.3.1.10.6. Kış Hazırlığı.....	178
4.3.1.11. Halk Meteorolojisi	179
4.3.1.11.1. Gün Adları.....	179
4.3.1.12. Ad ve Lakaplar.....	181
4.3.1.12.1. Ad Alma/ Ad Verme	181
4.3.1.12.2. Lakaplar.....	182
4.3.1.13. Geleneksel El Sanatları	182
4.3.1.13.1. İğne Oyası	183
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	184
5.1. Sonuçlar.....	184
5.2. Öneriler.....	186
KAYNAKÇA	188
EKLER.....	192
EK-1: Kaynak Kişiler Listesi	192

EK-2: Harita	194
EK-3: Fotoğraflar	195

KISALTMALAR LİSTESİ

Bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
KK.	: Kaynak Kişi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Çalışmamızın konusu tarihi ve kültürel açıdan zengin bir yapıya sahip olan Manisa (Soma) Darkale mahallesinde yaşayan halkın halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin sözlü ve yazılı kaynaklardan derlenerek yazıya geçirilmesi ve elde edilen ürünlerin, bilgilerin çeşitli açılardan incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Manisa (Soma) Darkale mahallesi zengin bir halk kültürüne sahiptir. Mahalleyle ilgili halk kültürü açısından münferit çalışmalar tam anlamıyla gerçekleştirilmemiştir. Bizim amacımız; bölgeyi kültürel anlamda tanımak, anlamak, bölgede bulunan halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini sözlü ve yazılı kaynaklardan derleyerek yazıya geçirmek, ürünleri incelemek ve bölgenin tanıtılmasını sağlamaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çalışma; teknolojinin hızlı gelişimi, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerine maruz kalınması ve köyden kente göçlerin artması sonucunda değişikliklere uğrayan Darkale mahallesinin kaybolmaya yüz tutmuş halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerine derli toplu bir şekilde yer vermesi açısından önem taşımaktadır.

Geçiş dönemlerine dair materyaller, bölgede yaşayan nüfusun azalması sebebiyle giderek önemini yitirmeye, gelenekler ve uygulamalar gitgide kaybolmaya başlamışken bu materyallerin en son durumunun tespit edilip ortaya koyulması oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın bölgeyle ilgili yapılmış diğer çalışmalardan farkı ise halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin ilk kez toplu bir biçimde, birebir yöre halkından derlenip, aktarılmış olmasıdır. Bu çalışma mahallede daha sonra çalışma yapmak isteyen kişilere de yol gösterecektir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmada Darkale ile ilgili bilgilerin verildiği bölümlerden sonraki kısımlarda derleme çalışmalarında elde edilen halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerine yer verilmiştir. Elde elden halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin gelişen teknoloji ile kaybolmaya yüz tutacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma alanımız, Manisa (Soma) Darkale mahallesi ile sınırlıdır. Çalışma, alan araştırma imkanlarımızın yetersizliği ve çalışma alanındaki nüfusun oldukça az olması nedeniyle sadece sözlü kaynaklardan derlenen materyallerden oluşmamış, yazılı kaynaklarda yer alan halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerine de yer verilmiştir.

1.6. Tanımlar

Manav: Manav sözü günümüzde yerleşik halk için kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten günümüze araştırmacılar tarafından manav sözü araştırılmış, karşıladığı anlamlar incelenmeye çalışmıştır. Manav sözcüğünün asıl karşıladığı anlam ise Anadolu'da yaşayan yerli halka verilen ad olmasıdır. Manav sözcüğünün anlamsal karşılıklarının araştırılmasının yanı sıra manavların kimler olduğu, nasıl bir toplum yapısına sahip oldukları da araştırmalara konu olmuştur.

Manavlık Anadolu'da yerleşik hayata ilk geçen Türk boylarını tanımlamada kullanılan bir sıfat olarak karşımıza çıkmaktadır. Manav sözü 13.-20. Yüzyıllarda yerleşik hayata geçmiş ve göçebeliğe devam eden Yörük Türkmenlerden ve Türkçe konuşan muhacirlerden ayırmak için kullanılmaya başlanmıştır.

Masal: Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür (Sakaoğlu, 2002, s. 4).

Mâni: Az sözlerle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dörütlüklü şiirlere mâni denir (Kaya, 1999, s. 30).

Alkış: İyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözler (Kaya, 2001, s. 4)

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu çalışmamız, halk bilimi ve halk edebiyatı alanlarıyla ilgili bir çalışmadır. Halk bilimi ve halk edebiyatı bir toplumun maddi ve manevi kültürünü oluşturan tüm geleneksel unsurları, inanç ve uygulamaları kapsar. Halk edebiyatı bir toplumun sözlü ve yazılı kültür ortamlarında meydana getirilen edebi ürünleri kapsarken halk bilimi o toplumun günlük hayatta gerçekleştirdiği geleneksel inanç ve uygulamaları ele almaktadır. Bir milletin, bir toplumun halk bilimi ve halk edebiyatı ürünlerinin incelenmesi için ürünleri, inanç ve uygulamaları meydana getirip bu ürünleri, inanç ve uygulamaları yaşatan kaynak kişiler ile birebir görüşme sağlanıp daha sonra da bu görüşmeler sırasında elde edilen bilgilerin yazıya geçirilmesi gereklidir. Bu çalışmalar gerçekleştirilirken günümüze kadar yapılan ve geliştirilen yöntem ve teknikler tek tek incelenmeli ve uygulanmalıdır.

Yapılan derleme çalışmaları ve incelemeler sonrasında araştırma alanında yaşayan bireylerin toplumsal ve kültürel özellikleri ortaya çıkarılır. Bu çalışmalar araştırma alanında yaşayan bireylerin yaşamı ve meydana getirdiği değerler açısından oldukça önem taşımaktadır. Bilgiler sözlü ve yazılı kaynaklardan birebir alanda derlenmeli, halk bilimi ve halk edebiyatı verileri tespit edilip yazıya geçirilmelidir. Halk edebiyatına ve halk bilimine dair verileri tespit edip yazıya geçiren araştırmacı elde ettiği veriler üzerinde yorum yapabilir. Bunun dışında kendisi dışındaki araştırmacılarında değerlendirme yapmasına imkân verir.

Bir toplumun halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin elde edilmesi büyük oranda alan araştırmasına dayanmaktadır. Halk bilimi ve halk edebiyatı ürünlerinin büyük bir çoğunluğu sözlü kaynaklar vasıtasıyla gerçekleştirilir. Sözlü kaynaklar dışında kimi yazılı kaynaklardan da (mecmualar, cönkler vb.) veri elde edilebilir. Nitekim bu çalışmada sözlü kaynaklardan bizzat derlenen ürünlerin yanı sıra, yazılı

kaynaklarda yer alan çalışma alanıyla ilgili halk bilimi ve halk edebiyatı ürünlerine de yer verilmiştir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Manisa (Soma) Darkale mahallesinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri üzerine günümüze kadar yeterli sayı ve nitelik de çalışma yapılmamıştır. Mahalle hakkında yapılan çalışmaların çoğunluğu mahallenin tarihi ve mimarisi hususundadır. Yıllar önce mahalleye öğretmen olarak giden Bünyamin Avni Altınır Manisa Halkevi dergisi olan “Gediz” de yazmış olduğu yazılar mahalle hususunda yapılan önemli çalışmalardan biridir.

Kitaplar

Uluçay, Çağatay, Gökçen, İbrahim (1939). Manisa Tarihi. Manisa: Manisa Halkevi, Manisa Halkevi tarafından çıkarılan Gediz dergisinde uzun bir süre yazı yazmış olan Çağatay Uluçay ve İbrahim Gökçen “Manisa Tarihi” adlı bir kitap yazmışlar ve yazdıkları bu kitap 1939 yılında Manisa Halkevi Yayınları tarafından basılmıştır. Manisa Tarihi adını taşıyan kitapta Manisa ilinin tüm tarihsel süreçleri, kökenleri ele alınmıştır. Kitabın içerisinde Manisa iline bağlı ilçelerinde tarihi, kökeni aktarılmıştır. Kitapta tez konumuz olan Manisa (Soma) Darkale mahallesinde tarihsel gelişimine, kökenine ve bilgilerine yer verilmiştir. Kitabın yirmi üçüncü sayfası Darkale mahallesi ile ilgilidir. Köyün tarihsel süreçlerini ele almak isteyen bir araştırmacının başvurması gereken bir kitaptır.

Kaya, Nihat. (2008)-Soma Türkü ve Zeybekleri, Darkale Barana Havaları (Diğer Türkü ve Zeybekleri). İzmir: Soma Belediyesi Kültür Yayınları, NihatKaya “Soma Türkü ve Zeybekleri, Darkale Barana Havaları (Diğer Türkü ve Zeybekleri” adlı bir kitap kaleme almıştır. Nihat Kaya tarafından yazılan bu kitap Soma Belediyesi tarafından basılmıştır. Kitapta Darkale mahallesine ait “Dört El” oyununda söylenen barana türkülerini ve Soma’nın diğer yörelerine ait türkülerini içermektedir. Nihat Kaya kitabının başında Darkale mahallesi hakkında bilgi vermiş, daha sonra da mahallede derlediği barana havalarını aktarmıştır.

Kutlusoy, İhsan. (1971). "Soma." Tan Matbaası, İstanbul, Darkale mahallesinin konu olduğu önemli çalışmalardan biri İhsan Kutlusoy'undur. İhsan Kutlusoy kitabında Soma ilçesinde bulunan mahallelerin hem kültürel hem siyasi ve sosyal özelliklerini aktarmıştır. Bu mahallelerden biri de Darkale'dir. Darkale mahallesi sözü geçen eserde üç sayfa aktarılmıştır. Eserde İhsan Kutlusoy Darkalenin gelenek-görenek değil birçok yönüne yer vermiştir. Darkale mahallesini yansıtmaması o dönemlerdeki Darkale mahallesi hakkında bilgi veriyor olması sebebiyle oldukça önemli bir kaynaktır.

Ergün, İsmail. (2016). "Soma Sosyal ve Ekonomik Tarihi, İstatiki Bilgiler." İzmir: Soma Belediyesi Kültür Yayınları, Soma belediyesi eski belediye başkanı olan İsmail Ergün tarafından çıkarılmış olan kitap Somanın sosyal ve ekonomoik tarihini konu edinen bir çalışmadır. Çalışma da Soma ilçesine bağlı Darkale mahallesinden de söz edilmektedir.

Ergün, İsmail (2022). "Soma Kültürel Tarihi." İzmir: Soma Belediyesi Kültür Yayınları, Soma belediyesi eski belediye başkanı İsmail Ergün tarafından hazırlanmış olan bir diğer kitaptır. Kitap 2021 yılında vefat eden halk oyunları eğitmeni Ahmet Sis'in anısına hazırlanmıştır. Kitapta çalışma sahamız olan Darkale mahallesinin kültürel ürünlerine de yer verilmiştir. Fakat çalışma Darkale mahallesinin kültürünü tam anlamıyla yansıtan yeterli ve nitelikli bir eser değildir.

Makaleler

Pehlivan, Gürol. (2002). "Soma'da Yayınlanan Folklor (Halkbilimi) Dergisi Üzerine Bir Araştırma, Manisa Araştırmaları 1, Manisa, s. 105-135, adlı bu makalede Darkale mahallesinden bahsetmektedir. Soma ilçesi üzerine gerçekleştirilen Halkbilimi Dergilerini inceleyen, sentezleyen ve Soma ve mahallelerindeki halkbilimi ürünlerinden söz eden ve değerlendiren önemli bir çalışmadır. Çalışma Darkale mahallesinden bahsetmesi bakımından önem taşımaktadır.

Uykur, Ramazan (2020). "Türk Mimarisinin Günümüze Kadar Geldiği Yerleşim: Tarhala." İstanbul: Sanat Tarihi Yıllığı, sayı, 29: s. 247-278, Ramazan Uykur tarafından İstanbul Üniversitesi Press adlı dergide kaleme alınan bu makalede Darkale mahallesinin tarihi, yıllar içerisindeki adları ve mahallenin neden Darkale

olarak adlandırıldığı anlatılmıştır. Ramazan Uykur öncelikle Darkale mahallesinin tanıtımı ile makaleye başlamıştır. Daha sonra Darkale ve Tarhala isimlerinin nereden geldiği irdelemiştir. Makalesinin ilerleyen kısımlarında ise Darkale mahallesinde bulunun tarihi yapı ve kalıntıları aktarmış, bu yapıların mimarisini ayrıntılı olarak incelemiştir.

Dergi Yazıları

Altner, Avni. (1937) Tarhala Obasını Tanıyalım, Gediz Dergisi, I/4 (Ağustos), s.9-14; I/5 (Eylül), s.10-11; I/6 (Ekim), s. 11-14; I/7 (Kasım), s. 8-9; I/8 (Aralık), s. 7; I/10 (Ocak 1938), s. 10-13; I/12 (Nisan 1938), s. 10-13; II/13 (Mayıs 1938), s. 10-15; II/14 (Haziran 1938), s. 9-12; II/15 (Temmuz 1938), s. 7-9; II/16 (Ağustos 1938), s. 8-10; II/18 (Ekim 1938), s. 10-16; II/19 (Kasım 1938), s. 12-13; II/22 (Şubat 1939), s. 7; II/24 (Nisan 1939) s. 13; II/ 25 (Mayıs 1939), s. 7; III/ 29 (Eylül 1939), s.- 11; III/30 (Ekim 1939), s. 12-13, yayınlanmış bu sayılarda Darkale mahallesine öğretmen olarak giden Bünyamin Avni Altner, mahallede yaşayan halka okuma yazma öğretmesi, eğitim vermesinin yanı sıra Darkale mahallesinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini, inanç ve uygulamaları Manisa Halkevinden çıkan Gediz adlı dergide dördüncü sayıdan itibaren kaleme almıştır. Gediz dergisinde çıkan ilk sayı “Tarhala Obasını Tanıyalım” başlıklıdır. Bünyamin Avni Altner derginin ilk sayısında Darkale mahallesinin tarihinden, mimari yapısından bahsederek o dönemlerdeki Darkale’yi tanımamıza olanak sağlamıştır. Avni Altner tez çalışmamıza konu olan Darkale mahallesini “Karşıdan baktım hiç yok, yanına vardım pek çok.” bilmececi ile tanıtmış dergide yazdığı diğer sayılarda ise mahallenin önemli halk edebiyatı ve halk bilimi örneklerine yer vermiştir. Gediz dergisinin 16 sayısında yazmış olduğu bu yazılarda doğumdan, sünnete, maniden, türküye, birçok inanış ve uygulamaya rastlandığı incelemeler neticesinde görülmüştür.

Altner, Avni. (1940). Tarhala Köyünde Üzüm Bayramı, Gediz IV/40, s.8; IV/41 (Eylül 1940), s.8-10; IV/42 (I. Teşrin 1940), s. 13-14; IV/44 (I Kanun 1940), s.9, Altner Gediz dergisinde yazdığı bu başlık altında Tarhala mahallesinde o dönemlerde etkin bir şekilde kutlanan bir adet olan üzüm bayramını ele almıştır.

Yazdığı yazılar ile Tarhala mahallesinin kültürel özelliklerini Türk kültürüne kazandırmıştır.

Altiner, Avni. (1940). Tarhala Köyünde Bayramlar ve Koyun Yatırma Adeti, Gediz, III/35 S.14-15; III/36 (Nisan), s. 13; III/37 (Mayıs), s. 15, Altiner bu yazılarında Tarhala mahallesinde o dönemlerde gerçekleştirilen çeşitli adet, gelenek-göreneklere aktarmıştır. Bunların arasında o yıllarda en etkili olan koyun yatırma adetini ve kutlanan bayramları aktarmıştır.

Altiner, Avni. (1940). Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı. Gediz, III/38, s. 13; IV/39 (Temmuz), s.8-11, Avni Altiner bu başlıklı yazılarında Tarhala Mahallesinde kutlanan kiraz bayramlarını anlatmıştır. Kiraz Bayramının ne zaman yapıldığı ne gibi hazırlıklar ile gerçekleştiğini, nerede kutlandığı ve kim tarafından kutlandığı ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır.

Tezler

Uçarkuş, Gülşah. (2019). “Manisa Soma Darkale Mahallesi Geleneksel Konutları.” Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa (Soma) Darkale mahallesinde yapılmış bilimsel bir çalışma ise Gülşah Uçarkuş’a aittir. Aslen Darkale mahallesi doğumlu olan Gülşah Uçarkuş, Darkale mahallesinin tarihsel yapılarını çalışmasında ele almıştır. Tezi incelediğimizde birebir mahalleye gerçekleştirdiği saha çalışmaları ile mahallenin tarihsel yapılarını bu yapıların ne zaman ve nasıl yapıldığını ele almıştır. Tezinin asıl konusu ile farklı bir yapıya sahip olan Darkale mahallesinin evleridir

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Derleme; halk edebiyatı ve halk bilimi yaratmalarının belli bir zamanda, belli bir yer içerisinde, belli bazı araç, gereç ve yöntemleri kullanan uzman bir halk bilimci veya amatör kişi veya kişiler tarafından halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini yaratan, taşıyan, aktaran ve icra eden kişilerden sözlü, yazılı veya görsel olarak kaydedilmesi, bütünlüğü bozulmadan aktarılmasıdır. *Manisa (Soma) Darkale Halk Bilimi Araştırmaları* başlıklı bu çalışmamız da halk bilimi derleme ve inceleme yöntemlerinin kullanıldığı bir saha çalışmasıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmamız da Manisa ili Soma ilçesine bağlı Darkale mahallesinin tarihsel süreci, inanç yapısı, halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri ele alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Derleme; halk edebiyatı ve halk bilimi yaratmalarının belli bir zamanda, belli bir yer içerisinde, belli bazı araç, gereç ve yöntemleri kullanan uzman bir halk bilimci veya amatör kişi veya kişiler tarafından halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini yaratan, taşıyan, aktaran ve icra eden kişilerden sözlü, yazılı veya görsel olarak kaydedilmesi, bütünlüğü bozulmadan aktarılmasıdır. Yapılan çalışmalarda, araştırma sahası olarak belirlenen mahallede az sayıda yazılı kaynağa rastlanmıştır. Alan araştırmalarında dıştan içeriye bakmak ve durumu olduğu gibi tasnif etmek için kullanılan gözlem tekniği olarak adlandırılan teknik; çalışma sahası olan Darkale mahallesine gerçekleştirilen derleme çalışmalarında kullanılmıştır. Alan

araştırmacısının, araştırılan konu ve olaylarla ilgili bilgi sahibi olduğu bilinen kişilere sorular sorarak malzeme elde etmek amacıyla kullandığı mülakat tekniği de çalışma sahasında gerçekleştirilen araştırmalar sırasında kullanılmıştır.

Alan araştırmaları sırasında mahalle halkını yakından tanıyan ve temel kaynak kişilerimiz arasında yer alan Önder Uysal, Nadife Ablak ve İsmail Hakkı Kumru'nun yönlendirmeleriyle şekillenen kaynak kişilerimize alan araştırması öncesinde hazırlamış olduğumuz sorular yöneltilerek görüşmeler sağlanmıştır. Her görüşülen kaynak kişi diğer bir kaynak kişimize ulaşma konusunda yardımcı olmuştur.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Çalışmamıza Darkale mahallesinin tespit edilmesi ve tarihi geçmişi araştırılarak başlanmıştır. Derleme çalışmasına çıkılmadan önce Darkale mahallesi hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş, araştırma sırasında gerekli olabilecek bilgiler toplanmıştır. Alan araştırması sırasında Darkale doğumlu olup teknolojik gelişmeler ve köyden kente göçün etkisi ile şehir merkezine taşınmış olan kaynak kişiler tespit edilmiş ve bu kaynak kişilerle görüşmeler sağlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma sırasında tespit edilen malzemelerin incelenmesinde halk bilimi kuram ve yöntemleri esas alınmıştır. Bulgular ve yorumlar kısmında kullanılacak olan malzemeler, kaynak kişilerimizin verdiği bilgilerle yorumlanıp incelenerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma sırasında 32 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Kaynak kişi sayısının az olma nedeni mahallede yaşayan nüfusun oldukça az olmasından kaynaklıdır. Alan araştırması öncesinde hazırladığımız sorulara yanıt veren kaynak kişilerin her yaş grubundan olmasına önem gösterilmiştir. Mahallede yaşayan nüfusun yaşlı kesim olması sebebiyle görüşülen kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu elli yaş üstü olmuştur. Kaynak kişilerimizin en büyüğü 83, en küçüğü 23 yaşındadır. Kaynak

şahıslarımızın 25'i ilkokul, 2'si lise 4'ü üniversite mezunuyken 1 kaynak kişimizin okuma yazması yoktur.

Kaynak şahıslarımızın 15 tanesi kadinken 17 tanesi erkektir. Kaynak şahısların meslek dağılımlarına bakıldığında; kadınlar genellikle ev hanımı, erkekler maden işçisi veya maden emeklisidir.

Alana yapılan saha çalışmalarında görüşmeler sırasında kaynak kişilerin rızası ile ses kayıtları alınmıştır. Ses kaydı alınmasını istemeyen kaynak kişiler olmuştur. Bu kişilerle görüşmeler esnasında yazı ile derleme çalışmaları yapılmıştır. Derleme çalışmasında elde edilen ses kayıtları gün gün yazıya geçirilmeye çalışılmış fakat bazı sebepler dolayısıyla bazı kayıtların yazıya geçirilmesinde gecikmeler yaşanmıştır.

Alanda derlenen malzemelerin yazıya geçirilme sürecinde yörenin yerel söyleyişlerine dikkat edilmiş, malzemelerin anlam bütünlüğü bozulmadan, değişikliğe uğratılmadan yazıya geçirilmesine dikkat edilmiştir. Görüşmeler sırasında argo sözlere, argo içeren malzemelere de rastlanmıştır. Bu malzemelerin bir kısmı çalışmaya eklenmiş, bazıları ile çalışmaya uygun olmadığı için eklenmemiştir. Argo sözcüğün belli kısımları (*) ile gösterilmiştir.

Kaynak kişiler numaralandırılmıştır. Kaynak kişiler derlenen metinlerin sonuna numarası ile (KK) şeklinde belirtilmiştir. Kaynak kişilerin adı, soyadı, doğum tarihi, doğum yeri, eğitim durumu ve mesleği belirtilerek çalışmanın son kısmına eklenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Darkale Mahallesi

Yüzyıllar boyu tarihi gemişı olan Tarhala ya da diğer adıyla Darkale mahallesi kimi kaynaklara göre birkaç bin yılı aşkın bir tarihe sahiptir. Sahip olduğu kültürel, mimari ve kırsal değerleriyle kendini fark ettirmektedir.

“Tarhala, Ege Bölgesi’nde, Bakırçay havzası içinde yer alan, Manisa ilinin Soma ilçesine bağlı, günümüzdeki adı Darkale olan yerleşim yeridir.” (Günay, 2006, s. 108.) İhsan Kutlusoy Soma adlı kitabında ise *“Tarhala’nın Bergama Krallığı devrinde bir uç karakol görevi gördüğü ve M. Ö. 185 yılında kurulduğu ileri sürülmektedir.”* İfadesini kullanmıştır. (Kutlusoy, s. 1971, s.11.) Antik dönemde Mysia bölgesinin sınırları içinde kalan yerleşim, Bergama Krallığı’nın önemli şehirlerinden olan Pergamon’un territoriumunda yer aldığı ise düşünülmektedir.

Darkale köyünün Bergama Kralının sayfiye yeri olduğunu belirten kaynak kişilerde mevcuttur. 1900’lü yıllarda nüfusun oldukça fazla olduğu, köyün mahallelere ayrıldığı belirtilse de günümüzde köyde nüfus şehirleşme ile birlikte oldukça azalmıştır. Eski dönemlerde köyde on iki caminin var olduğundan söz edilse de tarihi olarak “Minareli Camii, Kırkoluk (Ulupınar) Camii ve Orta Camii” günümüze ulaşabilmiştir. Saha çalışmalarında görüşülen kaynak şahıslar tarafından mahalenin içinde günümüzde kullanıma kapalı durumda hamam ve çamaşırhane bulunduğu ve eski dönemlerde zeytinyağı üretimi yapmak için bir değirmenin varlığı belirtilmektedir.

Tarihsel süreçler içerisinde mahalleye “Trakhoula, Tarhala, Altınlı, Darkale” gibi isimler verilmiştir. Tarhala adının ilk ne zaman kullanıldığına dair kesin bilgiler yoktur. Avni Altıner Gediz dergisinde yazmış olduğu “Tarhala Obasını Tanıyalım” başlıklı süreli yazılarında *“Tarhala’nın kazılmış çukurlar, arklar, toprak tabyalar*

anlamına gelen 'Tafrala' kelimesinden ve köy yakınlarında üç tepe Asar Tepe, Temenni ve Karşiyaka'ya atfen üç güzel anlamına gelen 'Tiri kale' ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır.” Fikrini ileri sürmektedir. (Avni Altınar, 1937, s. 9.)

Darkale adının köye verilmeden çok daha önce Avni Altınar'ın 1937 yılında yazdığı neşrinde geçiyor olması aslında isminin 1968'den önce biliniyor olduğunu kanıtlar niteliktedir. Altınar, bu hususta Salname-i Osmani'de köyün adının Darkale şeklinde geçtiğini ve bunun Selçuklular tarafından verildiğini belirtmiştir.

Mahalle derince bir vadinin içinde sırtını dağlara yaslamıştır. Köyün içine gitmeden evleri görmek güçtür. Mahallenin öne çıkan en önemli özelliklerinden biri de Selçuklulara dayanan ahşap ev yapılarıdır. Eski dönemlerde mahallede “Dondurmacılık, deri çizme üretimi, hayvancılık ve zeytincilik” yapılırken günümüzde halk geçimini hayvancılık ve zeytincilik ile sağlamaktadır. İlk linyit ocaklarından birinin açılması ile mahalle madenci kasabasına dönüşmüştür.

4.1.3. Darkale Mahallesinin Nüfusu

Görüşmeler sırasında kaynak şahıslar 1935 yılında köyün nüfusu 500 civarı olduğunu günümüzde Soma'ya ve daha uzaklara yerleşim dolayısıyla nüfus çok azaldığını ve günümüzde 55 'e kadar düştüğünü belirtmişlerdir. Ekonomik gerekçeler ve teknolojinin gelişip köyden kente göçün artması ile bu düşüş hızla devam etmektedir. Bu bakımdan köyün hızla turistik ve ekonomik olarak canlandırılması gereklidir.

4.1.4. Darkale Mahallesindeki Tarihi Yapılar ve Kalıntılar

Darkale tarihi kalıntılarla dolu bir köydür. Köyün girişinden itibaren tarihi doku kendini hissettirmeye başlamaktadır. Eski dönemlerden günümüze ulaşmış birçok tarihi yapı ve kalıntı mahallede karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihi yapı ve kalıntıların bazıları mahalle halkı tarafından tekrar restore edilmiş ve bu sebeple doğal yapının bozulduğu hissedilmektedir.

4.1.4.1. Darkale Hamamı

Çok yakın zamana kadar kullanılmış olan 15. yüzyıla ait olan hamam köye girişte solda ve Kırkoluk Camisi'ne 100 metre kadar mesafede yer almaktadır. Eserin tarihlendirilmesi hakkında M.Çerkez, yapıyı plan, malzeme ve mimari özelliklerine bakarak Klasik Osmanlı dönemine tarihlendirmiştir.

4.1.4.2. Kırkoluk Camii

Mahallenin meydanında mahalle yolunun sağında bulunmaktadır. Mahalle halkı Kırkoluk Camii'nin eskiden minaresiz bir cami olduğunu ilerleyen zamanda mahalle halkı tarafından restore edilerek yenilediklerini ve camiye minare eklediklerini belirtmişlerdir. Her ne kadar restore edilse de Kırkoluk Camii Darkale mahallesinin tarihi yapılarından birini oluşturmaktadır.

4.1.4.4. Çamaşırhane/Kadınlar Pınarı

Vadi boyunca yukarı doğru yukarı çıkıldığında sağ tarafta bir kalıntı göze çarpmaktadır. Burası mahalle halkının tabiri ile "Kadınlar Pınarı" olarak adlandırılan çamaşırhanedir. Burası da yakın zamana kadar çamaşır yıkama amaçla kullanılmış taş bir yapıdır. Fakat günümüzde kullanıma kapalı durumdadır.

4.1.4.5. Minareli Camii

Darkale'nin minareli tek camisidir. Günümüzde cami yıkılma tehlikesi ile baş başadır. Mahalle halkı Minareli Camii'nin hangi tarih de kim tarafından inşa edildiği hususunda bilgiye sahip değildir. Camiye ait bir kitabe bulunamadığı için caminin yapılış tarihi kesinleştirilememiştir.

4.2. Halk Edebiyatı Ürünleri

4.2.1. Masallar

Halk edebiyatının anlatmaya dayalı türleri arasında değerlendirilen masallar; sözlü kültür ürünlerimizin en güzel örneklerinden biridir. Anonim halk edebiyatının

en çok kullanılan türlerinden biri olan masallar, sözlü kültür ortamında nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Masallar üzerinde geçmişten günümüze birçok araştırmacı çalışma yapmış, masal türünü tanımlamaya ve tasnif etmeye çalışmıştır.

Geçmiş dönemlerde soğuk kış gecelerinde, kahvehane, ev gibi çeşitli mekanlarda vakit geçirmek, insanlara ders vermek için belirli anlatıcılar tarafından anlatılan masal türü, günümüzde teknolojinin gelişmesi ile gittikçe azalmıştır. Darkale ve çevresinde ise masallar kaybolmaya yüz tutmuştur. Yörede derlediğimiz masallara geçmeden önce araştırmacılar tarafından yapılan masal tanımlarına ve tasniflere göz atalım.

Sakaoğlu (2002, s. 4) masal türünü *“Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.”* şeklinde tanımlamıştır.

Alptekin (2002, s. 11) ise masalı şu şekilde tanımlamıştır: *“Masalı büyük ölçüde nesirle anlatılmış ve dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası bulunmayan, hayal ürünü olan nesir şeklindeki anlatımlar olarak tarif edebiliriz.”*

Boratav (2000, s.75) ise masalı *“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.”* olarak tanımlamıştır.

Masalın tanımını yapan bir diğer araştırmacı Şükrü Elçin'dir. Elçin (1986, s. 368) masalı *“Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikayesi”* şeklinde tanımlamıştır

Sözlü kültür ürünlerinden masalların tanımlanmasının dışında masalların tasnifi de yapılmaya çalışılmıştır. Masalları bir esasa bağlamaya çalışarak tasnif etme yolunda ilk çalışmayı Van Hahn göstermiştir. Fakat yaptığı bu tasnif, Aarne tarafından hazırlanıp Thompson tarafından tamamlanan tasnife göre sadece tarihi olma vasfını taşımıştır. Daha sonraki dönemlerde Danimarkalı araştırmacı Feilber, Fransız araştırmacı Franz Boas, İngiliz araştırmacı Joseph Jakabs gibi bazı araştırmacılar çeşitli tasnif denemelerinde bulunmuştur.

Masalların tip tasnifi de yapılmıştır. Masalların tip tasnifini dünyada ilk defa Anti Aarne yapmıştır. Anti Aarne'nin ölümünden sonra Thompson, Aarne'nin tip kataloğunu genişleterek milletlerarası bir kimliğe kavuşturmuştur.

Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede hayvan masalı olarak iki, asıl halk masalı olarak üç masal derlenmiştir. Mahalle halkı masal hususunda sorular yönelttiğimizde “*Eskiden çok anlatırdık, şimdi anlatmıyoruz. Bildiklerimizi de unuttuk.*” şeklinde cevaplar alınmıştır. Bu sebeple mahalle halkından yeterli sayıda masal derlenememiştir. Halk edebiyatının türleri arasında yer alan masalların araştırma alanında kaybolmaya yüz tuttuğu da çalışmalar sırasında görülmüştür. Masalların tanımına, özelliklerine ve tasnifine değindikten sonra şimdi de Darkale mahallesinde derlenen masal metinlerine göz atalım.

4.2.1.1. Hayvan Masalları

Tilki ile Farenin Dostluğu: Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, pire tellal iken sinek berber iken bir tilki varmış, bir ufak, bir koca köpek, bir fare, bir horoz, bir de kel tavuk, hindi varmış. Tilki ile fare çok arkadaş olmuş.

Köpekler tavukları ve horozları koruyormuş. Tilki sürekli tavukların yanına girmek istermiş. Köpek yüzünden giremezmiş. Fare, tilkinin bu durumunu görüp üzülürmüş. Arkadaşına yardım etmek için evden ufacık peynir çalıp tilkiye doysun diye, verirmiş. Ama peynir tilkinin dişinin kovuğuna yetmezmiş.

Günlerden bir gün horozları bekleyen koca köpek uyuyakalmış. Tilki köpeğin uyuyakaldığını görünce tavukların kümesine girmiş. Tilki kümesine girince tavuklara saldırmaya başlamış. Tilki saldırmaya başlayınca tavuklar:

“Gık gık gık cankurtaran yok mu?” diye bağırmaya başlamış.

Kümeadaki hindi de:

“Ne bu kalabalık ne bu kalabalık ne bu kalabalık” diye bağırmaya başlamış.

Kümeadaki küçük fini köpek olanları görünce:

“Kim o kim o?” diye bağırıyormuş.

Koca köpek sesleri duyup bir anda uykusundan uyanmış, tilkiye saldırmaya başlamış. Tilki büyük köpeklerle başa çıkamayacağını anlayınca kaçıp gitmiş. Günler birbirini kovalamış köpek her uykuya daldığında tilki tekrar kümese girip tavuklara saldırır olmuş. Her seferinde kümesteki hindi, küçük köpek ve tavuklar bağırır, koca köpek uyanır. Böyle tekrar etmiş de etmiş. Tilki bir türlü koca köpekten içeri giremez karnını doyuramaz, farenin getirdiği peynir de karnını doyurmaya yetmez olmuş.

Bir gün köpek yine uykuya dalmış. Köpeğin uykuya daldığını gören fare koşup tilkiye haber vermiş. Pusuda bekleyen tilki farenin haberi ile yeniden kümese girmiş. Bu sefer kümeste hiç durmadan bir tavuğu almış, kaçmış. Kümesteki tüm hayvanlar bağırmaya başlamış. Büyük köpek uykudan uyanana kadar tilki bir tavuğu alıp uzaklaşmış da uzaklaşmış. Tilki karnını doyurmuş, köpekte tilkiyi yakalayamamış. Fare ile tilki dostluğuna böylece devam etmiş. Bu masalın eni de sonu da budur (KK14).

Yılan ile Tilki Masalı: Bir varmış bir yokmuş. Eski zaman içinde bir tilki bir de yılan varmış. Zaman içinde yılan ile tilki çok yakın arkadaş olmuşlar. Arkadaşlıkları çok çok uzun yıllar sürmüştü. Günlerden bir gün beraber yola çıkmışlar. Yolda giderlerken bir çaya denk gelmişler. Yılan çayı görünce tilkiye dönüp:

“Beni sırtına bindir de çaydan geçir, yoksa geçemem” demiş.

Tilki:

“Ben seni nasıl geçireyim, yüzer geçersin” demiş.

Yılan:

“Ben çaydan geçemem, geçemezsem de ölürüm, burada arkadaşlığımız biter.” demiş. Tilki dayanamayıp:

“Çık üstüme” diyerek yılanı üstüne çıkarmış. Yılan tilkinin boynuna sanki yılanı boğacak gibi dolanmış. Tilki yılanın kendisini öldüreceğini anlamış. Yılan seslenip:

“Sağdıç sen beni zaten öldüreceksin, bari ölmeden son kez senin ela gözlerini göreyim” demiş.

Yılan kafasını tilkiye doğru uzatmış. Tilki biraz daha, ermedi biraz daha demiş. Tam ağzının yakınına gelince tilki yılanın kafasını ağzına alıp, kafasını koparmış. Tilki bir anda çayın içine düşüp, ölmüş. (KK6).

4.2.1.2. Asıl Halk Masalları

Tıngır Tıngır Kabacım Beni Bırakıp Giden Babacım:Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde, sinek tellal iken pire berber iken bir köyde bir karı koca yaşarmış. Bu karı kocanın bir de kız çocukları varmış. Yıllar zaman içinde su gibi akıp geçmiş, kadın bir anda ölmüş. Adam ve kız bir başına kalmış. Yıllar sonra kızı büyüyünce adam tekrar evlenmiş. Evlendiği kadının da bir kızı varmış. Üvey anne kendi kızını el bebek büyütürken adamın kızını istemezmiş. Adama:

“Ben bu kızı istemiyorum. Kızını dağlara bırak” diye söylenirmiş.

Adam ben nasıl kızımı bırakırım diye kendi kendine düşünürmüş. Karısına gidip ben nasıl bırakırım diye söylese de karısı illa bırakacaksın diye bağırır çağırırmış. Adam ne yapsam ne etsem diye düşünmüş, durmuş. Daha sonra kabaktan bir çan yapmış. Kızını yanına çağırılmış. Beraber odun toplamak için odun dağına gideceklerini dağa geldiklerinde bir ağacın dibinde kızı bırakacağını, ağaca bir çan takacağını rüzgâr esip bu çan sallandıkça çalacağını, çan çaldığında onun yanına geleceğini söyleyerek kızıyla dağa odun toplamak için yola çıkmış. Baba kız dağa geldiklerinde kızı ağacın dibine bırakmış ve çanı ağaca takmış.

Adam:

“Odun yapıp merkebe sarıp seni almaya geleceğim.” demiş ve kızını bırakıp oradan uzaklaşmış.

Kız babasını ağacın dibinde beklerken uyuyakalmış. Rüzgâr estikçe çan durmadan:

“Tıngır tıngır kabacım beni bırakan giden babacım” diye çalıyormuş.

Saatler geçince kız uykudan uyanmış. Bakmış ne babasının geleceği var ne de buradan geçmişi var. Babasının gelmeyeceğini anlayınca yürümeye başlamış ve bir

kulübeye varmış. Kulübede bir yaşlı kadın görmüş. Yaşlı kadın kızını görünce seslenmiş.

Yaşlı kadın:

“Kızım ben bitlendim, kurtlandım. Benim bitlerimi, kurtlarımı aklayabilir misin?” demiş. Kız: “Aklarım nine” deyip yaşlı kadını yıkamış, bitlerini kurtlarını aklamış. Yaşlı kadın kızın onu akladığını, temizlediğini görünce kıza bir istekte daha bulunmuş.

Yaşlı kadın:

“Kızım sen gitmeden bir isteğim daha olacak. Şu karşiki çeşmeden bir su gelecek onu bekleyip bana bir su doldur musun?” demiş. Kız çeşmenin başında beklemeye koyulmuş. Çeşmeden kara bir su gelmiş. Kız yaşlı kadına:

“Kara su geliyor nine” demiş. Yaşlı kadın:

“Gelsin, geçsin kızım” diyerek suyu doldurmamasını istemiş. Aradan bir müddet daha zaman geçince çeşmeden beyaz bir su gelmiş. Kız yaşlı kadına tekrar seslenip:

“Nine beyaz su geliyor” demiş. Kadın:

“Gelsin, geçsin kızım” diyerek suyu doldurmamasını istemiş. Kız beklerken bir zaman sonra çeşmeden sarı su gelmiş. Kız yaşlı kadına:

“Sarı su geliyor nine” diye seslenmiş. Yaşlı kadın:

“Dalıver suyun içine kızım dalıver” demiş. Kız nineyi dinleyip sarı suyun içine dalmış. Kız bir çıkmış, bir bakmış ki her tarafları altın olmuş. Kız şaşkınlık içinde yaşlı kadına seslenmiş. Yaşlı kadın:

“Hadi kızım güle güle” diyerek ortadan kaybolmuş. Kız yaşlı kadının kulübesinden ayrılıp evini bulmak için yoluna devam etmiş. Yolda bir armut ağacına denk gelmiş. Armut ağacı kızını görünce:

“Benim kurularımı aklayıverir misin” demiş.

Kız yardım isteyen armut ağacının kurularını ayıklamış, temizlemiş. İşini bitirip tekrar yola çıkmış. Bir müddet sonra karşısına bir beygir çıkmış. Beygir uyuz olmuş, kaşınmış. Beygir kıza seslenmiş:

“Eğer benim uyuzlarımı temizlersen seni üzerime bindirir gideceğin yere kadar götürürüm” demiş. Kız bunu duyunca beygiri sabunla yıkamış, temizlemiş ve bir güzel paklamış. Beygir bir anda güzelleşivermiş. Kız beygiri temizleyince üstüne binip evinin yolunu tutmuş. Eve vardığında evdeki horoz mezarlığın olduğu yerden kızın geldiğini görünce:

“Benim altınlı ablam geliyor, benim atlı ablam geliyor,” demiş.

Üvey anne horozu duyunca:

“Hadi kör olası onu dağ başında kurtlar, kuşlar yedi.” demiş. Horoz durmadan:

“Ablam kapının önüne geldi, atıyla bekliyor” diye söylenmiş.

Horozun sesiyle kızın babası üvey annesi ve kardeşi dışarı çıkmış. Bir bakmışlar ki kızın her yeri altın, yüzü çok güzel, altınlar her yerinden ıslıl ıslıl ışıldıyor. Üvey annesi kızı görünce kocasına gidip:

“Sen bunu bile bile yaptın” diye yakınmaya başlamış.

“Benim kızımı da götür nereye bıraktıysan kızını benim kızımı da bırak oda altınlarla gelsin.” demiş. Adam:

“Dağ başına bıraktım, böyle geldi.” diye şaşkın şakın kızına bakakalmış. Üvey anne ısrarcı davranarak kızını adamla dağa göndermiş.

Adam üvey kızını yanına almış, kızını daha önce bıraktığı ağacın dibine bırakmış, kabaktan bir çan takmış. Adam üvey kızına yaptığı gibi “Ben odun toplayacağım, çan çaldığında geleceğim” diyerek kızı bırakıp gitmiş. Kız ağacın dibinde uyuyup uyanmış. Rüzgâr estikçe çan “Tıngır tıngır kabacım beni bırakan giden babacım” diye çalmışta çalmış. Adam geri dönmemiş. Babası gelmeyince kız yollara düşmüş. Giderken bir yaşlı kadının yaşadığı bir kulübeye ulaşmış. Yaşlı kadın kızı görünce:

“Gel kızım gel, pek bitlendim pek kurtlandım benim bitlerimi, kurtlarımı temizleyiver” diye seslenmiş. Kız:

“Nine ben senin bitlerini kurtlarını temizleyemem annem benim ellerime kına yaktı, ben altınlı kız olup öyle gideceğim buradan.” demiş.

Yaşlı kadın ne dese kıza kendini bir türlü dinletememiş. En sonunda nine:

“Kızım çok susadım şu arka tarafta bir çeşme var. Çeşmenin başında bekleyip su gelince bana haber verir misin?” demiş.

Kız suyu beklemek için çeşmenin yanına varmış Bir süre sonra çeşmeden sarı su gelmeye başlamış. Kız yaşlı kadına:

“Nine sarı su geliyor” demiş. Yaşlı kadın kıza dönüp:

“Gelsin, geçsin kızım” demiş. Bir süre sonra çeşmeden beyaz su gelmeye başlamış. Kız yine:

“Nine beyaz su geliyor” diye seslenmiş. Yaşlı kadın kıza:

“Gelsin geçsin kızım” demiş. Ondan da bir süre sonra çeşmeden siyah su gelmeye başlamış. Kız yaşlı kadına seslenip:

“Nine siyah su geliyor” demiş. Yaşlı kadın:

“Dalıver içine kızım dalıver.” demiş. Kız çeşmenin içinde dalmış, içinden çıktığında çirkin, pis bir kıza dönüşüvermiş. Yaşlı kadın kızı görüp:

“Hadi güle güle kızım” demiş, bir anda ortadan kaybolmuş. Kız kendini altınlı oldum sanmış, güle oynaya evinin yolunu tutmuş. Yolda bir armut ağacına denk gelmiş. Armut ağacı kızı görünce ondan kurularını ayıklamasını istemiş. Kız:

“Ellerime senin dikenlerin batar, annem ellerime kına yaktı” demiş, yoluna devam etmiş. Bir müddet sonra bir beygire denk gelmiş. Beygir kızı görünce:

“Uyuzlarımı temizlersen seni üstüme bindirir evine kadar götürürüm.” demiş.

Kız beygirin bu teklifini duyunca eve gitmek için beygiri yıkamış. Beygirin tepesine binip evinin yolunu tutmuş. Eve varınca horoz kızı görmüş:

“Benim çirkin ablam geliyor” demiş. Kızın annesi:

“Hadi git gözü gör olasıca benim kızım altınlarla gelecek” demiş.

Horoz kız evin önüne varana kadar:

“Çirkin ablam geliyor” diye ötmüş. En sonunda üvey anne kapının önüne çıkıp:

“Horoz bak Şimdi senin kafanı kestiririm” diyerek söylenmiş. Kız evin önüne varınca horoz bir kez daha:

“Benim kara ablam, çirkin ablam geldi.” demiş.

Hep beraber dışarı çıkıp bir bakmışlar ki kızın her tarafı simsiyah ve çirkin bir kız olmuş. Annesi hemen kızının yanına koşup ne oldu diye sormaya başlamış. Kadın kocasına gidip:

“Sen bile bile yaptın, kendi kızını zengin yaptın.” diye söylenmeye başlamış. Adam bu ilginç duruma ŐaŐırıp kızları yanına çağırıp ne yaptıklarını anlatmalarını istemiş. Altınlı kız:

“Sen gidince bıraktığın kabaktan an “Tıngır tıngır kabacım beni bırakan giden babacım” diye çaldı. Ben bekledim de bekledim, gelmedin. Eve varmak için yola çıkınca biraz yol sonra karşıma yaşlı kadının kulübesi ıktı. Yaşlı kadın bitlenmiŐ, kurtlanmiŐ benden onu temizlememi istedi. Oturdum onun kurtlarını, bitlerini akladım ve temizledim. Temizledikten sonra arkada bir eŐme var, suyu bana bekle dedi bekledim. eŐmeden kara su geldi, gelsin geçsin dedi. Beyaz su geldi, gelsin geçsin dedi. En son sarı su geldi, bana dalıver içine kızım dedi ben de içine dalıverdim. Daha sonra yoluma devam ettim biraz ileride bir armut ağacı karşıma ıktı. Armut ağacı benden kurularını aklamamı istedi. Oturdum kurularını akladım. Bir müddet daha yola devam edince karşıma bir beygir ıktı. Benden uyuzlarını temizlememi istedi; oturdum, yıkadım, temizledim. Temizleyince beygirin üstüne bindim yola devam ettim buraya kadar geldim.”

Adam kara kızını karşısına alıp sormuş. Kız anlatmaya başlamış:

“Sen gelmeyince eve gelmek için yola ıktım. Bir müddet sonra karşıma bir yaşlı kadın ıktı. Yaşlı kadın bitlerini temizlememi istedi. Annem ellerime kına yaktı dedim, temizlemedim. Su gelecek bari ona bakıver dedi. Çeşmenin başında suyu bekledim. İlk sarı su geldi, gelsin geçsin kızım dedi. Beyaz su geldi, gelsin geçsin kızım dedi, siyah su geldi dalıver kızım dedi. Ben de dalıverdim. Sonra yoluma devam ettim. Karşıma bir armut ağacı ıktı. Kurularımı aklayıver dedi, ellerime batar dedim, aklamadım. Yoluma devam edince karşıma bir beygir ıktı. Beygir uyuz olmuş. Beni temizle dedi, buraya gelmek için temizledim.” demiş.

Adam olayı anlayınca karısını çağırıp:

“Senin kızının karnı fesatmış, ben ne yapayım demiş. Karısıyla kızını bırakıp kızıyla başka bir yerde yaşamaya gitmiş. Burada da bu masal bitmiş. (KK6)

Sıçtım Hanım: Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde sinekler berber iken pireler tellal iken bir kadın ile bir adam varmış. Kadın da adam da bir iş yapmazlar, hayvanlarına bakarlarmış Bir de bir köpekleri varmış. Kadın adama:

“Köpeğe sen bakacaksın.” dermiş. Adam da kadına:

“Köpeğe sen bakacaksın.” Dermiş.

Günlerden bir gün adam ile kadın bahse girmiş. Hiç konuşmayalım, hangimiz önce konuşursa köpeğe bakacak ve yemini suyunu verecek demiş. Adamlar kadın bahse girmiş. Bahse girdikten sonra kadın dışarı gitmiş. Adam evde yalnız kalmış. Adam evde otururken bir arkadaşı gelmiş. Arkadaşı konuşmuş, konuşmuş adam karısı ile bahse girdikleri için hiç cevap vermemiş. Arkadaşı cevap vermediğini görünce sinirlenip adamın saçını, sakalını, bıyığını kesmiş. Adam hiç cevap vermiyormuş. Bakmış hala cevap vermiyor evdeki sandığı açmış içinde ne var ne yok heybesine doldurmuş. Heybesini alıp çıkıp gitmiş. Bir müddet sonra kadın çıkıp eve gelmiş. Kocasının halini görünce:

“Adam sen ne oldun” demiş. Adam sinirlenip:

“Senin kedine köpeğine şimdi” diye bağırmaya başlamış.

Kadın oturmuş kocasına ne olduğunu sormuş. Adam anlatmış. Kadın:

“Ne tarafa doğru gitti” demiş. Adam:

“Köy tarafına gittiler.” diye cevap vermiş.

Kadın eline bir değnek almış köy yoluna doğru evden çıkmış. Kadın köye varınca cami odasının önünde adamı otururken görmüş. Adamın yanında iki tane de jandarma duruyormuş. Kadın adamın yanına varmış. Yanındaki dolu heybeyi görmüş. Adam kadını görünce güzelliğine bakakalmış. Kadın adamın yanına gitmiş. Kadın:

“Senle evlenelim mi” demiş. Adam:

“Evlanelim” demiş. Adam:

“Adın ne kadın” demiş. Kadın:

“Benim adım sıçtım” demiş. Kadın tekrar:

“Evlanelim mi?” demiş. Adam kabul etmiş. Gidip imam nikahı kıymışlar. Bir süre sonra kadın:

“Hadi yatalım” demiş. Adam:

“Tamam yatalım ama bu heybe benim yastığım olursa yatarım” demiş.

Kadın kabul etmiş. Bir odaya gidip yatmışlar. Adam uyuyakalmış, kadın uyumamış. Adam uyuyakalınca kadın kalkmış heybeyi alıp yola çıkmış. Adam uyanınca bir bakmış kadın da yok heybede yok. Kadının adını sayıklamaya başlamış.

“Sıçtım, sıçtım, sıçtım” diye diye dışarı çıkmış. Jandarmalar adamın sayıklayışını görünce:

“Sıçtığın geldiyse git tuvalete” demiş.

Adam az durmuş, çok durmuş tekrar başlamış:

“Sıçtım, sıçtım, sıçtım” diye sayıklamaya. Jandarmalar adamı duyunca üzerine atlayıp, olabildiğince dayak atmışlar. Adam dayak yerken:

“Benim karının adı sıçtım, sıçtım” diye bağırmaya başlamış. Jandarmalar:

“Kadının adı sıçtım olur mu hiç?” diye söylenmişler, adamı bir güzel dövmüşler. Bu masalın eni budur, boyu budur. (KK14)

Keloğlan ile Çin Padişahı: Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde sinek tellal iken pire berber iken bir keloğlan varmış. Keloğlan ihtiyar ninesi ile yaşarmış. Günlerden bir gün kel olan oğlan Çin padişahının kızını görüp ilk görüşte âşık olmuş. Keloğlan koşarak ninesine:

“Ben âşık oldum Çin padişahının kızını alacağım, evleneceğim.” demiş. Ninesi:

“Hadi git gör olasıca, sana padişah kızını mı verir?” diye söylenmiş.

Keloğlan tekrar:

“Nine ben Çin padişahının kızını alacağım” diye söylemiş. Ninesi tekrar:

“Hadi git gör olasıca, sana padişah kızını mı verir?” demiş. Keloğlan ninesine kızıp Çin padişahının sarayına yola çıkmış. Keloğlan saraya varınca ne etmiş ne yapmış Çin padişahının huzuruna çıkmayı başarmış. Çin padişahının karşısına çıkıp:

“Ben kızınızla evleneceğim” diye bağırması. Padişah keloğlana öyle bir sinirlenmiş ki yerler titremiş, etrafı kara bulutlar kaplamış.

Keloğlan gülerek:

“Evleneceğim” diye bağırmaya devam etmiş Çin padişahı:

“Tamam, seni test edeceğim testi geçersen sana kızımı vereceğim” demiş. Keloğlan “Tamam” diyerek padişahın testlerini kabul etmiş.

Çin padişahı keloğlanı yanına çağırıp önüne bir çuval tuz koymuş. Padişah:

“Şuradaki duvarda bir delik var evvela deliğe kelleni sok, bakalım kellen deliğe denk gelecek mi?” demiş. Keloğlan da padişahın emri üzerine duvardaki deliğe kellesini sokup:

“Tam denk geliyor padişahım” demiş. Padişah:

“Eğer testleri geçip, kızımı alamazsan kelleni burada alacağım” diyerek gülmüş. O zamanlarda Çin padişahı aldığı kellelerden saray yaparmış. Keloğlan:

“Tamam” diyerek bu teklifi kabul etmiş.

Padişah sırayla Keloğlan’a sorular sormaya başlamış. Keloğlan padişahın sorduğu soruların hepsine doğru cevap vermiş. Çin padişahı kızını Keloğlana verecekken padişahın kızı çıkıp:

“Bende soru soracağım” demiş.

Keloğlan bunu da kabul etmiş. Padişahın kızı keloğlanın yanına varmış. Kız:

“Bana camdan bir elbise yaptıracaksın.” demiş. Öyle olunca keloğlan cebindeki torbasından tuz çıkarmış. Padişahın kızına dönüp:

“Sen de benim camdan yaptırdığım elbiseye tuzdan düğme yaptıracaksın.” demiş Padişahın kızı sinirlenip:

“Tuzdan düğme olur mu?” diye söylenmiş. Keloğlan kıza dönüp:

“Camdan elbise olur mu?” diyerek kıza bakıp gülmüş. Kız öylece kalakalmış, Keloğlan zekâsı ile padişahın kızını almaya başarmış. Keloğlan kızı almayı başarinca ninesine koşup haber vermiş. Ninesi ile saraya gelip kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Düğünden sonra keloğlan padişahın kızını merkebe bindirip, saraydan alıp gitmiş. Keloğlan ile padişahın kızı yıllarca mutlu yaşamışlar. Bu masal da burada güzelce bitmiş. (KK6)

4.2.2. Efsaneler

Türk sözlü kültür ürünleri içerisindeki ürünlerden biri de efsanelerdir. Efsaneler bir milletin tarihi, coğrafyası, sosyal-kültürel yapısı hakkında bilgi veren metinlerdir. Sözlü geleneğimizin ürünlerinden olan efsaneler üzerinde yıllardır çalışmalar yapılmış; efsanenin hangi konuları içerdiği, nasıl tanımlanması gerektiği, işlevinin ne olduğu, diğer anlatı türlerinden nasıl ayrılacağı hususunda çeşitli görüşler belirtilmiştir. Bu görüşlerin bazılarını göz atalım.

Elçin (1986, s. 314) efsane türünü tanımlarken şu ifadelerle başvurmuştur. *“İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren ayrı coğrafya, muhit veya kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet anane ve merasimlerin teşekkülünde az-çok rolü olan bir çeşit masallar vardır. Sözlü gelenekte yaşayan bu anonim masallara dilimizde Arapça: Usture, Farsça: Fesane, efsane, Yunanca: Mitos, mit kelimeleri ad olarak verilmiştir.”*

En iyi tanımlardan biri olarak kabul edilen Alman Grimm kardeşler efsaneyi şu şekilde tanımlamıştır: *“Efsane, gerçek veya hayali, muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikayedir.”* (akt. Aça, 2004, s. 119).

Manisa (Soma) Darkale mahallesine yapılan saha çalışmasında efsane türünün kaybolmaya yüz tuttuğu görülmüştür. Bunun sebebi mahalledeki nüfusun azlığı ve yaşayan halkın ise yaş aralığının ileri seviyelerde olmasıdır. Kaynak şahıslara bu hususta yöneltilen sorularda “Anlatırdık ama şimdi anlatmıyoruz.” “Çok efsane biliyorum ama unuttum.” şeklinde ifadeler çoğunlukla söylenmiştir. Yörede derlenen masalların çoğunluğu ise mahalleye ait olan yatırlar etrafında şekillenmiştir. Mahallede derlenen on iki efsane aşağıda verilmiştir.

4.2.2.1. Kalemci Oğlu

Köyde yukarı kısımda Asar kale adlı bir tepe var. Eskiden Asar tepesinden Kırkoluktaki tabakhanelere kadar bir yol geldiği söylenirdi. Kalemci oğlu diye bir kişinin “Gön sakladığı yer” olarak bilinir. Söylenenlere göre Kalemci oğlu hiç görülmemiş ama varlığı bilinen bir kişiymiş. Kalemci oğlu Asar tepeden Kırkoluktaki tabakhanelere ulaşmak için gizli bir yol, gizli bir geçit yapmış. Geceleri tabakhanelere gider gön çalar, Asar tepede kurduğu mahzende cinleri çalıştırıp çaldığı gönleri işletir çizmeler yaptırır, satarmış. Gece saatlerinde Asar tepeden sesler gelirmiş. Gidip bakanlar olmuş ama kimse bir şey bulamamış. Cinler çalışır, Kalemci oğlu o sarp tepede yaşar, çizme satarmış. Köyde hiç kimse Kalemci oğlunu görmemiş, ama sesleri duyduğu için Asar tepeye gitmeye cesaret edemeyen çok kişi olmuş (KK4).

4.2.2.2. Kaleli Hoca

Horasan, İran tarafında yaşayan Kareli Hoca olarak bilinen bir kişi varmış. Kareli hoca Türk kavmindenmiş. Kareli Hoca o dönemde yüz tane atlıya sahip zengin bir komutan imiş. O dönemlerde Horasan civarında açlık, kuraklık ve sefalet başlamış. Bir gün Kareli Hoca uykuya yatınca bir rüya görmüş. Rüyasında suların aktığı, altının bol olduğu, yiyecek yetişen, yüksek dağlarla çevrili bir yer görmüş. Kaleli Hocanın rüyasında gördüğu yerin bizim buralarda Darkale olduğunu söylerler. O dönemlerde Darkale zaten kurulmuş. Kaleli Hoca rüyasında gördüğu bu yeri bulmak için rüyasında gördükleri ile otluk atmış. Eski dönemlerde otluk atmak, yön bulmak olarak bilinirmiş. Kaleli Hoca da otluk ata ata Somanın olduğu yere ulaşmış. Kaleli Hoca rüyasında gördüğu yerin yakın olduğunu anlamış. O zamanlarda Darkale Selçuklulardan kalma surlarla kaplı imiş. Kaleli Hoca rüyasında bu surları görmüş. Kaleli Hoca Darkaleye bakması için yanındaki birkaç kişiyi Darkaleye göndermiş.

Kaleli Hoca o zaman Darkale ile ilişkilendirilen Bergama Kralını da bilir imiş. Bergama Kralı Darkaleye gezmeye geldiği sırada Kaleli Hoca Bergama Kralının tahtta olmadığını bildiği için kralın yokluğunda gidip Bergama’yı kuşatmış. Kaleli Hoca Bergama’yı kuşattıktan sonra tekrar Darkale’nin yakınlarına varmış.

Darkale'yi kuşatmak için planlar kurmaya başlamış. Plan kurduktan sonra bir gece Darkale'nin yukarı kısmında bulunan Temenni tepesinden keçilerin kafalarına meşale gibi çıra bağlayıp aşağıya salmış. Bizanslar gelen keçilere saldırmaya, Darkale'nin dışına geçen keçilere vurmak için koşmaya başlamışlar. Kaleli Hocada bundan istifade Darkale'yi askerleri ile kuşatmış. Kaleli Hoca sayesinde ilk Türklerin Darkale 'ye yerleştiği rivayet edilir. Darkale'nin Türk memleketi olması Kaleli Hoca'nın Bizanslılara kurduğu pusu ile Darkale'yi kuşatması ile olmuştur (KK4).

4.2.2.3. Eşkuya Ali

Köyümüzde bundan yıllar önce bir Ali yaşarmış. Ali babası ile köyde rençberlik yaparmış. Ali çocukluğundan beri iri yarı, büyük cüsseli, çok hareketli, durduğu yerde durmayan fırlama bir görünüme ve kişiliğe sahip imiş. Çocukluğundan beri yaptığı yaramazlıklar köyde dilden dile yayılmış. Yaşlıları arabalarla, kumlarla oynarken Ali silahlarla oynarmış. Tüm çocuklar Ali'den korkarmış. Çocukluğunda kavga etmediği insan kalmamış. Tüm köy küçük Ali'den çekinirmiş.

Günlerden bir gün Ali'nin babası eşeğin heybelerine buğday doldurmuş. Oğlunu çağırıp:

“Ali bunları bizim yukarı tarlaya ek” demiş.

Ali babasının verdiği eşeğe binip yola çıkmış. Yoldayken aklına bu buğdayları satıp silah alsam, mermi alsam düşüncesi düşmüş. Tarlaya varmadan yolunu değiştirip, buğdayları satıp elindeki parayla silah ile mermi almış. Biraz silahla oynadıktan sonra eşek ile köye dönmüş. Babası buğdayları ektin mi diye sorunca buğdayları ektiğini söylemiş. Bir müddet zaman geçtikten sonra tarlaya ekildi sanılan buğdaylar baş vermemiş. Babası Ali'yi çağırıp:

“Oğlum sen buğdayları tarlaya ekmedin mi?” demiş. Ali babasına:

“Baba ben buğdayları tarlaya ekerken cünüptüm. Cünüp iken buğdayları ekтім ondan tutmadı herhalde” demiş.

Babası duyduklarından sonra Ali'yi bir güzel dövmüş. Ali büyüdükçe çocukluğundaki hiçbir şey değişmemiş. Silahlara olan merakı, kavgacı ruhu git gide artmış. Herkes Ali'den korkar, namı tüm köyde bilinir olmuş. Ali'nin lakabı tüm

köyde eşkıya olup çıkmış. Herkes Ali'den kaçmaya başlamış. Babası ne etse ne dese Ali'yi silahlardan da eşkıyalıktan da vazgeçirememiş.

Köyde Ali'yi sevmeyenler olduğu gibi çok sevenlerde varmış. Köye zarar vermezmiş. Köye karşı yanlışlık yapanların cezasını verirmiş. Haksız yere para kazananların yolunu keser; altınlarını, paralarını, eşeklerini ellerinden almış. Diğer eşkıyalarla savaşırlar onlardan aldığı ganimetleri köye getirirmiş. Zaman geçtikçe köy halkı Ali'nin köye zarar vermediğini gördükçe onu kabul etmeye başlamış.

Bir gün Ali köye yakın bir kesimde olan Avdandan onun gibi olan bir eşkıya ile birleşip köyleri korumaya, yol kesmeye başlamış. Ali'ye hiç kimse silah çekemez, bıçak sallayamazmış. Onun yiğitliği, silah tutuşu, bıçak sallayışı; köyden köye, dilden dile çabucak yayılmış. Ali'nin lakabı tüm Manisa'ya hatta İzmir'e kadar yayılmış. Eşkıya Ali denince herkes yiğitlikten, silah tutuştan, bıçak sallayıştan bahseder olmuş.

Ali köy tarafından şikâyet edilmemiş ama yolunu kestikleri, bıçağı ile dağladıkları Ali'den şikayetçi oluyormuş. Jandarmalar her yerde Ali'yi aramış ama hiç kimse Ali'yi yakalayamazmış. Jandarmalar Ali'yi yakalamak için pusu kurar her seferinde başarısız olurmuş. Günlerden bir gün bir jandarma komutanı Ali'yi yakalamak için pusu kurmuş. Köye gelip Ali'nin köyde olup olmadığını soruşturmuş. Köyde hiç kimse hem korkudan hem sevgiden Ali'nin nerde olduğunu söylememiş. Komutan Ali'yi yakalamak için köyün yukarı kesimlerinde dağ eteklerine pusu kurmuş. Bir gün komutan köyden bakınca görünen dağ eteğine bir testi diktirmiş. Testinin olduğu yerde askerlerine atış talimi yaptırır, hem de Ali'nin köyde olup olmadığını anlamaya çalışmış. Ali merakından, yaramazlığından daha askerler atış yapmadan tek el ateşle köyden dağ tepesindeki testiye her seferinde vurmuş. Komutan testi vurulunca askerlerinin değil Ali'nin testiye vurduğu anlar, köyde olduğunu bilir, askerlerini alıp köyde Ali'yi aramaya gelirmiş. Ama Ali'yi bir türlü yakalayamazmış.

Ali eşkıyalığı ile tüm köyde nam saldığı dönemde o zamanlarda köyde yaşayan Nadire isimle bir kıza âşık olmuş. Nadire de Ali'yi severmiş. Babasını alıp Nadire'yi birçok kez babasından istese de Nadire'nin anası babası Ali eşkıya diye kızını vermemiş. Nadire'nin evi köyde Kırk oluk meydanına yakınmış. Ali Nadire'yi

görebilmek için Kırk oluk meydanında atıyla tur atar Nadire'yi görmeye çalışmış. Ali'nin Kırk olukta sürekli dolaşması daha sonraları düğünlerde gelin alımında bir adet olarak kalmış. Düğünlerde gelin ata bindirilip Kırk oluk meydanında atla dolaştırılmış. Nadire hanımı babası Ali'ye vermeyince at ile evin yakınlarında dolaşırken gören köylüler Ali Nadire'yi ata bindirip kaçırarak diye korkar olmuş. Bir gün babası Nadire'yi başka birine vermiş. Damat ve köydeki herkes Ali'nin düğünü basacak Nadire'yi alıp kaçacak diye korkmuş. Korkulan olmamış Ali ne düğünü basmış ne de Nadire'yi alıp kaçırmış. Efeliği sevgisinden hep öndeymiş. Bana verilmeyen kızı kaçırmam demiş. Nadire istemediği bir adamla evlenmiş. Ali kendini köyden atıp atıyla dolaşmaya, bıçak sallayıp, silah kuşanıp eşkıyalık yapmaya devam etmiş.

Ali'yi yakalamak, öldürmek çok güç olmaya başlamış. Ali'nin nerede olduğu bilinmezmiş. İzmir'de olduğunu, Manisa'da olduğunu görenler, söyleyenler çıkarmış. Ali'yi sadece eşkıya arkadaşları çapul sırasında görürler bir anda kayboluşunu seyrederekmiş. Bir gün eşkıya arkadaşları Ali'ye ulaşip onu eşkıya eğlencesi yapılacak diyerek Kırkağaç Boğazındaki bir yere çağırmışlar. Ali efelik, yiğitlik, eşkıyalık neredeyse oraya sorgusuz sualsiz gidermiş. Arkadaşlarının çağrısına kulak verip silahlarını, bıçaklarını bırakıp Kırkağaç Boğazına eşkıya arkadaşlarının yanına varmış. Kırkağaç Boğazında eşkıya arkadaşları Ali'nin bıçaksız, silahsız oluşunu kullanarak kurdukları pusu ile arkadan bir bıçak darbesi ile Ali'yi öldürmüşler. Yiğitlikle ölmeyen eşkıya Ali bir pusu yüzünden can vermiş. Ali pusuya kurban gitmeden bir gün önce eşkıya arkadaşları ile Bergama postasını soymuş, bir sürü altın ve parayı kendisine almış. Çapulladığı altınları ve paraları Kırkağaç'a gitmeden önce ninesinin evine saklamak istemiş. Ninesi haram paraları evinde tutmak istemeyince Ali aldığı altınları sevdiği bir arkadaşına bırakıp Kırkağaç'a yola çıkmış. Ali pusuya kurban gidince altınlar arkadaşına kalmış, adam zengin olmuş onun soyundan gelen kişiler bile yıllardır Soma'nın en zengin ailesi olarak nam salmış.

Ali'nin namı uzun yıllar dilden dile dolaşmış. Efe Ali'nin böyle bir pusuya nasıl kurban gittiği yıllarca merak konusu olmuş. Kendisi gitmiş ama namı devam etmiş. Ali'nin koruduğu, kurtardığı, yardımcı olduğu kişiler arasında Ali'nin hikayeleri anlatılmış, türküleri okumuş. Onun yiğitliği unutulmayacak bir iz

bırakmış. Eşkıya Ali Darkale'nin direği olarak bilinmiş, anılmış. Gençler arasında Ali'ye özenen bir sürü kişi olmuş. Kimse bir Ali etmemiş. (KK4)

4.2.2.4. Devenin Diz Çöktüğü Yer

Köyün yukarı kısmında bulunan Asar dağının oralarda devenin diz çöktüğü yer denilen bir yer vardır. Bu yerde bir diz izi görülür. Eski insanlar Asar Dağından geçmekte olan bir devenin çok susadığını, etrafında su içeceği bir yer olmadığını ve Asar dağının oradaki bir taşa diz çöküp boynunu uzattığını ve Soma'nın Bakır çayından su içtiğini rivayet ederler. Bu taşı da devenin diz çöktüğü yer olarak adlandırırılar (KK2, KK3).

4.2.2.5. Ebe Kayası 1

Çok eski zamanlarda bir anne çocuğu sırtında hayvanlarına bakmaktan dönüyormuş. Dağların arasından geçerken tuvaleti gelmiş. Etrafa bakınmış. Çalılıkların arasına tuvaletini yapmaya karar vermiş. Kadın bilmiyormuş ki o yerde bir çoban daha önce yemek yemiş ve ekmek kırıntılarını yere dökülmüş. Kadın ekmek kırıntılarının üzerinde tuvaletini yapınca bir anda taşlaşmış. Sırtında bağlı olan çocuğa hiçbir şey olmamış. Yere düşüp bir süre ağlamış. Yoldan geçen biri çocuğu almış götürmüş. Yukarı kısımda bulunan kayaya bu sebepten "Ebe Kayası" derler (KK5).

4.2.2.6. Ebe Kayası 2

Eski zamanlarda Dar Kale'nin yukarı dağlarından geçen bir kadın yolda durup bebeğinin altını temizlemeye başlamış. Etrafında bebeğinin altını silecek bir şey bulamayınca, torbasından yemek için hazırladığı gözleme ile çocuğun altını silmiş, temizlemiş. Gözleme ile çocuğun altını sildiği için Allah onu taşa çevirmiş. Dar Kale'nin dağlarında kocaman görünen bir taşa dönüşmüş. Eski insanlar o taşı "Ebe Kayası" olarak adlandırırıldı (KK4).

4.2.2.7. Secde Eden ınar Ağaçları 1

Kırk oluk meydanında yalnız yaşayan bir nene varmış. Nene kandil gecelerinde, ramazan gecelerinde Kırk oluktaki ınar ağaçları secde ediyor dermiş. Köydeki hiç kimse neneye inanmazmış. ınar ağaçları secde mi eder derlermiş. Bir kandil günü sabah namazı saatinde nene evinin çatısına çıkmış, namaz kılmaya başlamış. Secdeye gittiğinde ınar ağaçlarının da secde ettiğini görmüş. İnsanları inandırmak için başındaki bezi çıkarıp bir ınar ağacının tepesine bağlamış. Sabah olduğunda Kırk oluğa gelen köylüler ınar ağacının tepesinde bezi görünce şaşkınlık içerisinde kalmışlar. Nene ınar ağacı secde ettiği bende başımdaki bezi bağladım demiş. Tüm köy halkı gözleriyle gördüklerine inanmayıp nenenin ınar ağacına bezi nasıl bağladığını düşünmüşler. Bir süre sonra nene ortalardan kaybolmuş, neneye köyde gren de duyan da olmamış. ınar ağacının tepesinde bez bir süre bağlı kalmış. Bir gün bakmışlar nene gibi bez de kaybolmuş gitmiş (KK22).

4.2.2.8. Secde Eden ınar Ağaçları 2

Köyde yaşlı bir kadın yaşarmış. Yaşlı kadının evi Kırk oluk meydanına çok yakın imiş. Yaşlı kadın her yerde sabah namazında ınar ağaçları secde ediyor, dermiş. Kadını köyde herkes deli olarak görürmüş, kimse ona inanmazmış. Günlerden bir gün bir sabah vakti yaşlı kadın namaz kılmak için kalkmış. Yaşlı kadın tam secdeye eğildiği vakit secdeye eğilen ınar ağaçları yaşlı kadının camına çarpmış. Kadın herkesi inandırmak için başından bezini çıkarıp bir ınar ağacının en st dalına bağlamış. ınar ağaçları secdeden kalkınca yaşlı kadının bağlandığı bez en tepede sallanmaya başlamış. Sabah olmuş, herkes hayret içinde ınar ağacının tepesindeki beze bakakalmış. Bilenler bilmeyenlere, duyanlar duymayanlara haber vermiş. Yaşlı kadın ınar ağaçları secde ettiği vakit sizi inandırmak için başımdaki bezi çıkarıp bağladım demiş. Kimse yaşlı kadına inanmak istemiyormuş. Bir müddet sonra ınar ağacının tepesindeki bez uçmuş gitmiş. Gayret içinde bırakan olayda unutulmuş. Olaydan sonra kimse yaşlı kadını görmemiş. Hakkında bir şey duyanda olmamış (KK3).

4.2.2.9. Yusufçuk Kuşları

Köyde 3 tane kardeş yaşarmış. Bu üç kardeşin anneleri çocuklar küçükken ölmüş. Anneleri ölünce babaları tekrar evlenmiş. Yeni gelen üvey annesi çocukları çok sevmezmiş. Bir gün babası en küçük çocuklardan birini koyun gütmesi için dağa yollamış. Koyun gütmeye giden çocuğun ismi Yusuf'muş. Yusuf koyun gütmeye gittikten sonra kaybolmuş. Yusuf koyun gütmekten gelmeyince geride kalan kardeşleri "Yusuf kuzuları bulamadın mı?" diye bağırmağa başlamışlar. Yusuf'tan ses seda çıkmayınca geride kalan kardeşler sürekli "Yusuf kuzuları bulamadın mı?" diye dağlara çıkıp bağırılmışlar. Bir süre sonra dağdaki kuşlarında geride kalan kardeşler gibi bağırmağa, Yusuf'u aramaya, "Yusuf kuzuları bulamadın mı?" diye ötmeye başladığı köylüler tarafından duyulmaya başlamış. Geride kalan kardeşlerde dağda Yusuf'u ararken kaybolmuşlar bir daha geriye dönmemişler. Köyde kuş sesi duyulunca herkes Yusuf ve kardeşlerini hatırlamış. İsimleri Yusufçuk kuşları olarak kalmış (KK2).

4.2.2.10. Cinler ve Çizmecilik

Eskiden Kırk oluk meydanındaki çamaşırhane bir tabakhane imiş. Tabakhane deri işlenir, çizme yapılır, satmak için gönderilirmiş. Deri işlemeyi bilen, öğrenmek isteyenler tabakhanelerde çalıştırılmış. Eski zamanlarda tabakhanelerde cinlerinde çalıştığı söylenirdi. Fazladan çizme yapıp para kazanmak isteyenler gizli gizli cinleri çağırıp çizme yapmaları için onlarla anlaşma sağlarmış.

Günlerden bir gün bir adam sabah çizmelerini dikmiş, işlerini halletmiş, dükkânı dağınık bırakıp yorgun argın evine dönmüş. Ertesi sabah uykusundan uyanıp dükkâna vardığında şaşkınlık içerisinde kalmış. Bir bakmış ki yarım çizmeler dikilmiş. Dükkân düzenlenmiş, temizlenmiş. Adamın dili tutulmuş ne olduğuna ne bittiğine bir türlü anlam verememiş. Bir müddet sonra bu olay köy içinde yayılmış. Herkes geceleri olan biteni öğrenmek için dışarlarda beklemiş. Bir bakmışlar ki köyün okulundan ve tabakhanelerde çalışma sesleri gelmiş. Kimse girip bakmaya cesaret edememiş. Sabah işine giden düzenlenmiş, dikilmiş çizmeleri görür, cinlerin yaptığını anlarmış (KK4).

4.2.2.11. Dübek Dedesi

Köyümüzün yukarısında yatır olarak bilinen yerler var. Dübek, Temenni gibi. Bundan yıllar önce dul bir kadın dağa dolaşmaya çıkmış. Dolaşırken bir tane ak sakallı, yaşlı, kıyafetleri yırtık pırtık olan bir adamı eşekle tepeye çıkarken görmüş. Arkasından bakmış kalmış, gizlice arkasından takip etmiş. Ak sakallı adam şimdi Dübek denen yatırın bulunduğu yere gelip eşeğinden inmiş. Yere uzanmış uyuyakalmış. Yıllardır herkes Dübek denen yatır bu yaşlı adamın mezarı olarak düşündü. Yaşlı adam ermişti, buraya geldi, uyudu kaldı dendi (KK2).

4.2.2.12. Bergama'ya Giden Su

Bundan yıllar yıllar önce çok eski zamanlarda Bergama'da su kıtlığı yaşanıyormuş. Halk su bulamıyormuş. Ne su içebiliyor ne yemek yapabiliyormuş. Bergama kralı su bulmak çözüm yolları arar dururmuş. Bir türlü çözüm bulamazmış. Bir de o zamanlarda Bergama kralının dillere destan güzelliğe sahip bir kızı varmış. Bergama kralı su ile ilgili çözüm bulamadıkça kedere düşer, üzüntüsünden hiçbir şey yapamazmış.

Bir gün Bergama da ve çevre yerlere duyuru yapmış. Bergama'ya su bulup getirene dillere destan güzelliği olan kızımı vereceğim demiş. Tarhala da bu haber hızlıca yayılmış. Bergama kralının kızıyla evlenmek isteyen gençler Bergama'ya su bulmak için kara kara düşünür olmuş. Bir gün Tarhala'dan bir genç kuyu kazmış, kuyunun bir ucu Tarhala'dan başlıyor bir ucu Bergama'da bitiyormuş. Su Tarhala'dan Bergama'ya ulaşacak dediğinde hiç kimse gence inanmamış. Günler, haftalar geçmiş. Genç kazma işlemini bitirince su Bergama'ya kadar ulaştığı görülmüş. Bu haberi duyan Bergama kralı genci yanına çağırılmış. Genci altınlara boğmuş. Söz verdiği gibi kızını bu gence vermiş. Hem Bergama'nın su ihtiyacı giderilmiş hem de genç güzeller güzeli prensesi eş olarak almış (KK4).

4.2.3. Türküler

Anonim Halk şiiri içerisinde değerlendirilen, Türk milletinin zengin sözlü kültür ürünlerinden biri olan türkü, Türklere mahsus ezgi (melodi), Türkçe söylenmiş

şiiir manasına gelmektedir. Türkü terimi farklı coğrafyalarda çeşitli isimlerle adlandırılmaktadır. Sözlü kültür ürünlerimizin içinde değerlendirilen Türkü türü üzerine birçok araştırmacı tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Dizdaroğlu (1969, s.103), türkü türünün ezgili bir şekilde söylenen bir tür olduğunu belirtmiştir. “*Bir ezgiyle söylenen her türlü manzum parçalar halkça türkü kabul edilir.*” ifadelerini kullanmıştır.

Türkü türü üzerine tanımlar dışında yapı, konu bakımından çalışmalar yapılmıştır. Birçok araştırmacı türkülerin yapısını, içeriğini tasnif etmeye çalışmıştır. Yakıcı, Kaya ve Boratav bu hususta çalışmalar yapan isimlerden bazılarıdır. Boratav türküleri, konuları ve kullanıldıkları yerleri, gördükleri vazifeleri göz önünde tutarak tasnif etmiştir.

Manisa (Soma) Darkale mahallesine yapılan saha çalışmalarında türkü türüne rastlanmıştır. Kaynak şahıslara türkü hususunda sorular sorulduğunda eski dönemlerde türkü söyleme geleneklerinin olduğunu, soğuk kış gecelerinde; evlerde, kahvehanelerde vakit geçirmek, eğlenmek amacı ile türkü okuduklarını belirtmişlerdir. Mahallenin kendine özgü bir halk oyunu mevcuttur. “Dört Ali” olarak adlandırılan bu halk oyununa ait 25 adet türkünün bulunduğu kaynak şahıslar tarafından aktarılmıştır. Oyuna ismini veren Ali isimle bir kişinin başından geçen olaylar çerçevesinde bu türküleri yazdığı ve mahallede bu türküler eşliğinde bir halk oyununun oynandığı tespit edilmiştir. Ali isimli şahsın bu türküleri yazmasına sebep olan hikâye kaynak şahıslara sorulsa da tam olarak bir metin elde edilememiştir. Bu sebeple türkülere konu olan hikâye çalışmada aktarılamamıştır. Derlenen türküler kaynaklarda incelenmiştir. Nihat Kaya tarafından “Darkale Barana Havaları” adı altında derlendiği araştırmalar sırasında görülmüştür. Yapılan saha çalışmasından derlenen Barana türküleri kaynak şahıslara sorulsa da türküler tam bir bütünlük içerisinde derlenememiştir. Bu sebeple barana türküleri, Nihat Kaya’nın hazırlamış olduğu “*Soma Türkü ve Zeybekleri, Darkale Barana Havaları (Diğer Türkü ve Zeybekleri)*” adlı kitaptan aktarılmış ve yörede kaynak şahıslardan birebir derlenen diğer türküler aşağıda verilmiştir.

4.2.3.1. Barana Türküleri

Kafanfilim Budama

Karanfilim budama

Sefa geldin odama

Eğil bir şeftali ver adama

Haydindi haydindi

Durma burdan gidindi

Karanfilim saksıda

Bir yar sevdim Aksu'da

Yar seni bulayım akşam yatsıda

Haydindi haydindi

Durma burdan gidindi

Karanfilim sarkarsın

Açılmaya korkarsın

Kaş altından bakarsın

Haydindi haydindi

Durma burdan gidindi.

Yaz Gelince

Yaz gelince her tepeler otlanır

Yağız atlar tavlasında beslenir

Hiç gözüm görmesin gönül katlanır

Pencerenin şavkı birdenbire

Ey gönül ey amanın aman aman ey

Ayrılık taşını şöyle mi atarlar
Genç kızları ateşlere yakarlar
Kızı ile gelini bir mi tutarlar
Hangi yardan ayırayım gönlümü
Pencereni şavkı birdenbire
Ey gönül amanın aman amaney.

Evlerinin Önü Kavak

Yaz gelince her tepeler otlarır
Yağız atlar tavlasında beslenir
Hiç gözüm görmesin gönül katlanır
Pencerenin şavkı birdenbire
Ey gönül ey amanın aman aman ey

Ayrılık taşını şöyle mi atarlar
Genç kızları ateşlere yakarlar
Kızı ile gelini bir mi tutarlar
Hangi yardan ayırayım gönlümü
Pencereni şavkı birdenbire
Ey gönül amanın aman amaney.

Limonun Çiçeği Açılıyor

Limonun çiçeği açılıyor

Gerdanda benleri saçılıyor
Bayramlık urbası dikiliyor
Ağlayıp yürünmez
Deli olup sürünmez
Gül benim yârim
Yaprağa sardılar
Gül sineleri aman

Şerife'm giderse ben de giderim
Satarım mintanı harçlık ederim
Ayva yapraklandı leylim yârim
Ağlayıp yürümez
Deli olup sürünmez
Gül benim yârim
Yaprağa sardılar
Gül sineleri aman

A Sevdiğim Pir misin?

A sevdiğim pir misin?
Şu yerlerde bir misin? (Şu cihanda bir misin)?
Geceler on beş saat
Gel desem gelir misin?

Gel yanıma gir koluma
Salın da gel gir koluma

Öyle yârim öyledir
Şimdi zaman böyledir

Şu karşiki haneyle
Yıkılsın meyhaneler
Acep şehit olur mu?
Yar yoluna ölenler

Açıl ey ömrümün varı
Badı sabah olmadan
Gül cemalin sararıp solmadan
Nazındandır nazından
Sürmesi gitmez gözünden
Aman aman taze girmiş
On üç on dört yaşına
Aşık'ına şöyle bir edası vardır
Aman aman görüp o güzeli alsam
Entari al geyerler
Entari aman aman
Sen doldur da ben içeyim
Gerdanından akan teri
Sevdiğim aman aman.

Çıksam Dağlar Başına

Çıksam dağlar başına

Evlat gelsin karşıma
Eğilsem bicik öpsem
Aklım gelsin başıma
Aman kınalı ellim sevdiğim
Telli pullu durnalar
Nerden gelirsin

Kahve yemenden gelir
Bülbül çimenden gelir
Güzel olan hanımlar
Her gün hamamdan gelir
Aman kınalı ellim sevdiğim
Telli pullu turnalar
Nerden gelirsin

Ev altında aşlama
Aşlamayı taşlama
El yaşmağa varmadan
Ağlamaya başlama
Aman kınalı ellim sevdiğim
Telli pullu turnalar
Nerden gelirsin.

Beylere Aldırdım

Beylere aldırdım cura da saz ile divanım

Gümüş de gerdanına ela gözüne
Gümüş de gerdanına ela gözüne
Sevmene bakar aman attirem döşeğe
Yazdırem çarşafa çöllere düşme

Uykuyu da neylersin burada saz ile civanım
Bahar dali oğlan halini sakın
O yar neler giymiş fidan boyuna
Sevmene bakar aman attirem döşeğe
Yazdırem çarşafa çöllere düşme.

İlgım Sılgım Geliyor

İlgım sılgım geliyor nereden
Her yanları görünmüyor bereden
Kaşın değil gözün beni deli eden
Ben dünyama doymadım dostlar duymasın
Benim halim şu sılada kalmasın
Demirciler demir döver tunç olur
Sevip sevip ayrılması güç olur
Ben gidersem senin halin nice olur
Ben dünyama doymadım dostlar duymasın
Benim halim şu sılada kalmasın.

Kaleden Kaleye Bir Kuzu

Kaleden kaleye bir kuzu meler

Kuzunun feryadı bağrımı deler
Dostlarım ağlıyor düşmanım güler
Al fesin üstüne bir mavi püskül
Yardan ayrılması ölümden güçtür

Kaleden kaleye şahin uçurdum
Ah ile vah ile ömrüm geçirdim
Sen kimin yârisin benden kaçındın
Al fesin üstüne bir mavi püskül
Yardan ayrılması ölümden güçtür.

Akçavlu Çayları

Akçavlu çayları bulanık akar
Helime'm oturmuş yollara bakar
Senin de bakışların adamı yakar
Yandın mı sol yanı benlim
Yandığın mı var
Senin de benden başka
Sevdiğin mi var

Derindir kuyusu urgan erişmez
Soğuktur suları bir tas içilmez
Senin de mektubunla derdim alışmaz
Yandın mı sol yanı benlim
Yandığın mı var

Senin de benden başka

Sevdiğin mi var.

Sofilem

Sofilem hamamlara giderken

Âlem görmüş vasil oğlan öperken

Sol cebimden liralari sayarken

Kaymak Sofilem bahar mıdır yaz mıdır?

Doğurduğun oğlan mıdır kız mıdır?

Şundan bundan elinde

Tabancası belinde

Şundan bundan olacak

O yar benim olacak

Sofilem'in ak sıvalı bacası

Biri hafız biri vaiz kocası

Sofilem'in beş altındır gecesi

Kaymak Sofilem yazık oldu adına

Yosma aman şeker koydu tadına

Şundan bundan elinde

Tabancası belinde

Şundan bundan olacak

O yar benim olacak.

Beyler Oynar Satrancı

Beyler oynar satrancı martini
Bizde sevdik güzellerin dördünü
Bir de beni sevde yavrum beş olsun
Ağleşelim ela gözler yaş olsun

Karamanlıdan çıkıp gider yukarı
Gül sinenin ucundadır şekeri
Şeker ise bu der beni çökeri
Burgu dillim bana senle eş olsun
Ağlaşalım ela gözler yaş olsun.

Kütahya Yolunda

Kütahya yolunda bir ocak incir
Ellerim kelepçe boynum zincir
Zincir sallandıkça her yanım sancı
Sürüden ayrılan sürmeli koyun
Cellatlar geliyor kalk beyim soyun

Kütahya'nın alt yanında dermeni
Dermencisi Urum değil Ermeni
Ya kendisi ya kellesi gelmeli
Sürüden ayrılan sürmeli koyun
Cellatlar geliyor kalk beyim soyun.

Kapınızın Ardı Gümüş

Kapınızın ardı gümüş sürgülü
Siyah saçlar sırma ile örgülü
Bu güzellik sana haktan vergimi
İftiradır ey komşular iftira ya
Mevlam bizi bu dertlerden kurtara ya
Hanım hanım yârim şimdi olmaz
Akşama kalırsa can durmaz

Enginlere gölge basmalı
Güzel seven beyleri asmalı
Güzel Ayşe'm yâd ellerde yosma mı?
İftiradır ey komşular iftira ya
Mevlam bizi bu dertlerden kurtara ya
Hanım hanım yârim şimdi olmaz
Akşama kalırsa canı durmaz.

Sular Akar Delik Taştan

Sular akar delik taştan
Sen çıkardın beni baştan
Ayırdılar can yoldeştan
Al gel oğlan mor şişeyi
Vakit geldi at döşeği

Ben Şu dağdan aŐam dedim
Etrafını dolaŐam dedim
Eloğluna yanaŐam dedim
Al gel oğlan mor Şişeyi
Vakit geldi at döŞeği.

Eftirir Oğlan Eftirir

Eftirir oğlan eftirir
Basmadan Őalvar kestirir
Oğlanın tepesinde pŐskŐlŐ
SevdikŐe sardıkŐa ballar olası
En kŐŐŐđđŐ yar benim olası

Bizim yaylamız ot olur
Balı kaymağı tatlı olur
Bizde gŐzel kıymatlı olur
SevdikŐe sardıkŐa ballar olası
En kŐŐŐđđŐ yar benim olası
Gittiğin bağlar arası
Ardından ağlar anası
Biraz da bize gelesi
SevdikŐe sardıkŐa ballar olası
En kŐŐŐđđŐ yar benim olası.

Merdiven Başında GŐrdŐm

Merdiven başında gördüm boyunu
Tazece konuştum bilmem huyunu
En gücü sararlar fidan boyunu
Öyle bir güzelin sevdalısıyım
Karadır kaşların kul kölesiyim

Merdiven başında gergefin işler
Gergefin üstüne dökülür yaşlar
Alem sevdiğine neler bağışlar
Öyle bir güzelin sevdalısıyım
Karadır kaşların kul kölesiyim.

Ne Düz Olur Gelenbe'nin Ovası

Ne düz olur Gelenbe'nin ovası
Çekip gelir efendimin devesi
A sürmelim sen de benim olası
Hadi gel gel aman aman

Geyiklik'ten Ayvalığa yolu var
Arasında mor sümbüllü bağı var
Nasıl ayrılalım tatlı dili var
Hadi gel gel aman aman.

Selanik İçinde

Selanik içinde lamba yanıyor

Kızın yaresini cerrah bağlıyor
Ne güzel yar imiş hemem ağlıyor
Kör olsun sürünsün Yahudi kızı
Sebebim sen oldun Leon'un kızı

Saraylar yaptırdım bir uçtan uca
İçinde durmadım üç gün üç gece
Adaklar keseyim sardığım gece
Kör olsun sürünsün Yahudi kızı
Sebebim sen oldun Leon'un kızı.

Hamam Yolu Durakoymuş

Hamam yolu durakoymuş yâri görmeye
Beş on tellak tayin olmuş sağın örmeye
Ağustosta kar mı yağmış dalın kırmaya
Aman benim top zülüflüm
Ağlatma beni
Eylerim seni
Aynasını alakoymuş kaşlar yakınır sürme çekinir
Doğan aydan esen yelden kendini sakınır
Sen güzel olmuşsun sana canlar çekilir
Aman benim fidan boylum
Ağlatma beni
Eylerim seni.

Bergama'nın Yolu Tozlu

Bergama'nın yolu tozlu yürünmez efem
Dağlar taşlar jandarmaylan görünmez aman
Çerkez oğlu tedbir almış girilmez efem
Dalgın uykulardan uyanamadım
Ben bu ayrılığa dayanamadım
Çakırım aman ben bu ayrılığa dayanamadım.

Beyler Bahçesinde Bülbüller

Beyler bahçesinde keklik avlama
Al yanağına mor yazmayı bağlama
Biz gidiyoruz merak edip ağlama
Hey aman hey hey aman aman
Hey aman hey hey aman aman

Beyler bahçesinde bülbüller şakır
Yârim Kırkoluk'ta elinde bakır
Kırpiği ok olmuş gözleri çakır
Hey aman hey hey aman aman
Hey aman hey hey aman aman.

Bakırlım

Bakırlım aman gül istiyor mercandan
Bal şeker mastika süzer fincandan
Bakırlım usanmıştı bu candan

Jandarmalar kovalayıp gider Bakırlım

Bakırlım Şu dağlarda yaslanır

Yağmur yağar silahları ıslanır

Bakırlım kuzu etinle beslenir

Jandarmalar kovalayıp gider Bakırlım.

Yatsı Mahalliye

Aman yar seccade yazdık biz bir kőşeye

Yar Őarabı koyarlar aman billur Őiőeye

Yatsı mahalliyle aman aman

Girsem döşeğe aman aman

Yatsı mahalliyle aman aman

Hiç gözüm görmesin eyvah

Gözlerim görmesin eyvah

Suya giderken a beyler

Gerdanında beyaz aman aman

Yatsı mahalliye aman aman

Girsem döşeğe aman aman

Yatsı mahalliye aman aman.

Bursa'da Eğlendim Biraz

Bursa'da eğlendim biraz

Yetiőtı turfanda kiraz

A leylim aman
Urumeli Sofya dağı
İstanbul'a gideriken
Aman aman aman

Bu yıl bize haram oldu
Kaçalım gel aman aman
Aman aman aman.

4.2.3.2. Derlenen Diğer Türküler

Ker Ali

Ker Ali'nin boyu selviden de uzundur uzun
Gezer durur dağlarda yaz ile güzün
Beydağının üstü düzdür bayır değildir
Yaramam düşlerim hayır değildir
Başka dağlar gibi sağır değildir
Ker Ali'yi Manisa İzmir de bilir
Çöp çıldır varılmaz Beydağ'ı
Toralının meşhurdur kirazı bağı

Akşam oldu ikindiler kılındı
Çalgıcılar bölük bölük bölündü
Yaker Ali'm kır at ile göründü
Silahlanup çıkmamıza ne kaldı

Ker Ali'nin yanına kaçıp varmamıza

Ağustosun o beşinde kavuşmamıza

İzmir'in içinde ballüzün kızı

Saldı mı senin de kalbine sızı

Yıldızlı badeden içtiğim şarap

Arkadaşımı sorarsan parmaksız arap

Yakarım İzmir'i ederim harap

Dağda öne çıkan olacak türap

O yol çeşmesi harlayıp akar

Zeybeğin kurşunu dağları yıkar

Dağlar kumaş doldu şala kim bakar

Bir gece yollara indim dağlardan

Ettim dağları çarşı bedestan

Ker Ali'nin yoktur solu ve sağ

Dağları yaptı varkum Arslan yatağı (KK4, KK25).

Bahçelerde Bülbüller Öter

Yalancı dünyanın ötesi ince

Bülbülün arzusu gülle gonca

Bir güzelin kendi gönlü olunca

Arayıp tenhada bulunası vardır

İnişe giderken tavşan büküşlüm
Yokuşa giderken keklik sekişlim
Köşküne oturmuş doğan bakışlım
Herkesin böyle bir sevdiği vardır

Yârim bahçelerde bülbüller öter
Senin verdiğin dert bana yeter
Bu ayrılık bana ölümden beter
Bana hayat veren o nazlı yarıdır

Uzun kavak gibi uzundur boyu
Huriler gibidir güzeldir huyu
Taze fidanlar gibi incedir beli
İzmir şekerinden tatlıdır dili (KK4)

4.2.4. Maniler

Çok eski tarihten beri bilinen ve söylenegelen; halkın duygu, düşüncelerini, dertlerini ve acılarını yansıtan; özlem, aşk ayrılık, hasret gibi konularda karşımıza çıkan maniler anonim halk şiirinin en yaygın şeklidir. Maniler en yaygın olarak yedi heceli dört dizeden oluşan “aaxa” biçiminde kafiyelenen bir nazım şekli olarak çıkmaktadır. Halk kültürünün önemli birer parçası olarak kabul edilen maniler üzerine birçok araştırmacı çalışma yapmıştır.

Elçin (1990, s. 7) mâni nazım biçimi; söyleyeni belli olmayan halk edebiyatı ürünleri içinde en yaygın tür olarak belirtmiş, çoğunlukla yedili ve sekizli hece vezni ilde dört mısradan oluşan, kendine has bir ezgi ile söylenen manzumeler olarak tanımlamıştır.

Dizdaroglu (1969, s. 219) ise manileri; anlam bakımından bir bütün olarak ele almış, birinci, ikinci ve dördüncü dizenin uyaklı üçüncüsünün ise bağımsız olduğunu, bu durumun da mâni yakıcıya kolaylık sağladığını belirtmiştir. Dizdaroglu'nun tanımına göre manilerin ilk dizesi giriş niteliği taşımakta, asıl anlam ise son iki dizede bulunmaktadır.

Maniler hususunda görüşlerini belirten diğer bir isim Kaya'dır. Kaya (1999, s. 30) manileri; *“Az sözlerle çok anlamların ifade edildiği, seveda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dörtlüklü şiirlere mâni denir.”* tanımlamıştır.

Anadolu'nun hemen her bölgesinde karşımıza farklı adlandırmalar, bazı benzer yönler ve farklılıklar ile çıkan maniler; kadınların ev ortamlarında vakit geçirmek için söyledikleri, çalışırken vakit geçirmek için başvurulan bir oyun, Hıdırellez gibi çeşitli eğlencelerde güzel vakit geçirmek için karşımıza çıkan bir nazım biçimidir.

Alan araştırması yapılan mahallede kaynak şahıslardan birçok mâni derlenmiştir. Mahallede mâni kelimesine karşılık olarak “Beyit” kelimesi kullanılmaktadır. Mâni atışma geleneği ise “Beyt atma” olarak adlandırılmaktadır. Kaynak şahıslarımız beyit olarak tanımladıkları manilerin çoğunlukla kadınlar tarafından akşamları vakit geçirmek için, çalışırken yapılacak işi eğlenceli hale getirmek için icra edildiğini dile getirmişlerdir. Mahallede derlenen manilerin neredeyse hespi 7'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması ise “aaxa” şeklindedir. Mahallede derlenen bazı maniler şekilsel olarak 7'li hece ölçüsünden fazladır ve kafiye şeması farklılık göstermektedir. Bu durum maniye o an icra eden kaynak kişi ile ilgili bir durumdur. Mahallede derlenen maniler;

1. Seveda /Aşk Manileri
2. Ayrılık Manileri
3. Darkale ile İlgili Maniler
4. Asker Manileri
5. Mektup Manileri
6. Beddua/Keder Maniler

Başlıkları altında tasnif edilmiştir.

4.2.4.1. Sevda/Aşk Manileri

Karanfil olacaksın

Sararıp solacaksın

Ben babana danıştım

Sen benim olacaksın (KK12).

Ben varmam inekliye

Yoğurdu sinekliye

Allah nasip eylesin

Davullu dümbekliye (KK11).

Uykum geldi esnerim

Civcirli basma isterim

Söyleyin oğlan evine

Haftaya düğün isterim. (KK11) .

Üzüm çözülüp durur

Gücüm üzülüp durur

Darkale'nin sokaklarında

Aşkım gezinip durur (KK8).

Karanfili eğmeli

Ucu suya değmeli

Nerde yârin deyince
Göstermeye değmeli (KK8).

Gökte yıldız ellidir
Ellisi de bellidir
Benim yâri sorarsa
Gözlerinden bellidir (KK8).

Ayağında terlikler
Çiçek açtı erikler
Geliyorum Ebru
Hazır mı gelinlikler (KK8).

Penceresi perdeli
Çiçek açtı zerdali
Anasının haberi yok
Kızını ettim zır deli (KK8).

Dereler akar akar
Karışır denizlere
Kurban olayım yârim
O sendeki gözlere (KK8).

Gökte uçan kargalar
Nar dalını ırgalar
Ne de güzel yakışmış

O lacivert hurbalar (KK8).

Kazak örerim kazak

Önüme baka baka

Ebruyu çok sever

Benim bu zalım (cahil) kafa (KK8).

Bahçeyi hoplasana

Ispanak toplasana

Sizin gelin olecem

Ağzını toplasana (KK8).

Erik yaprağı yeşil

Yaprağı ışıl ışıl

Eğilip de öpseydim

Uyurken mışıl mışıl (KK8).

Entarisi al basma

Alıp duvara asma

Sen benimsin ben senin

Her lafa kulak asma (KK8, KK2).

Ak çorap dize kadar

Gel yârim bize kadar

Üç armalı isterim

Beklerim yaza kadar (KK8).

Altın yüzüğüm şak şak
Küsse küsse barışsak
Evlerimiz çok ırak
Telefonla konuşsak (KK8).

Al giydim alsın diye
Mor giydim sarsın diye
İsteyene varmadım
Sevdiğim alsın diye (KK8).

Al giydim alsın diye
Mor giydim sarsın diye
İsteyene varmadım
Sevdiğim alsın diye (KK8).

Benim yârim çok güzel
Motor üstünde gezer
Gözlükleri takınca
Zeki Müren'e benzer (KK8).

Ayağımda meshlerim
Yere vursam seslenir
Rica ederim yârim
Boy resmini isterim (KK8).

Mendilimin dört ucu
Turuncudur turuncu
Benim yâri sorarsan
Bu Tarhala'da birinci (KK8).

Dut ağacı dut verir
Yaprağına kıt verir
Oğlan büyük kız küçük
Sarıldıkça tat verir (KK8).

Karanfilin moruna
Ölüyorum yoluna
Komşu söyle oğluna
Doğru gitsin yoluna (KK8).

Su akıyor akıyor
Taşların arasından
Eğil eğil öpeyim
Kaşların arasından (KK8).

El edersem eve gel
Göz idersem cama gel
Hiçbir şey bilmezsen
Al testiği suya gel (KK8).

Yağmur yağıyor yağmur
Şifonumu delecek
Ben yârime söz verdim
Saat 5'te gelecek (KK8).

Geline bak geline
Kına yakmış eline
Gelin kurban olayım
Ağzındaki diline (KK8).

Altın yüzüğüm var benim
Parmağıma dar benim
Şu Darkale içinde
Uzun boylu yar benim (KK2).

Kale kaleye karşı
Kalenin ardı çarşı
Gel yerim sevişelim
Dosta düşmana karşı (KK2).

Altınları almalı
Şu oğlana varmalı
Sütçünün oğlu pek çikin
Emin'nin Halil olmalı (KK2).

Gözlerin bir içim su
İçim yandı doğrusu
Öpüvereyim doğrusu
Senin güzel gözlerinden (KK2).

Süpürgenin telleri
Süpürüyor yerleri
Sevdiğime eldiven ördüm
Üşümesin elleri (KK2, KK8).

Kalenin ardı çarşı
Evimiz karşı karşı
Gel yârim buluşalım
Dosta düşmana karşı (KK2).

Karanfilim budama
Sefa geldin odama
Hakikatli yar isen
Dünür gönder babama (KK2).

Karatavuk gak dedi
Yumurtam sıcak dedi
Baktım dünürler gelmiş
Bey babam ufak dedi (KK2).

Ak koyun meler gelir
Dağları deler gelir
Hakikatli yar ise
Geceyi böler gelir (KK2).

Karanfil eker misin?
Eker de biçer misin?
Bu dünyanın kahrını
Benimle çeker misin? (KK2).

Tarlaların çakılı
Kimden aldın aklı
Döne döne oynuyor
Abimin çakırı (KK2).

Kaleden indirdiler
Kır ata bindirdiler
Üç günlük gelin iken
Düğüne gönderdiler (KK2).

Dere geliyor dere
Suyunu sere sere
Al beni götür dere
Yârimin olduğu yere (KK2).

Ayakkabım çözüldü
Bağla kardeşim bağla
Sen gelin oluyorsun
Ağla kardeşim ağla (KK2).

Altınları almalı
Şu oğlana varmalı
Oğlan çok güzel ama
Annesi olmamalı (KK2).

Karanfil oymak oymak
Olur mu yâre doymak
Yâre doydum diyenin
Caizdir boynunu vurmak (KK2).

Entarisi kırmızı
Şu gelen kimin kızı
Gerdanında beni var
Sandım sabahyıldızı (KK2).

İğnem düştü yerlere
Karıştı gazellere
Tabiatım kurusun
Bakarım güzellere (KK1).

Bulgur aşu pışirdim
Toprak tenceresinde
Ben yârimle konuştum
Poyraz penceresinde (KK2).

Kale kaleye karşu
Kalenin ardı çarşu
Bir tomurcuk gül olsam
Açılsam yâre karşu (KK7).

Tarlaların tezeklisi
şalvarın ipeklisi
Çok da güzel olur
Adamın göbeklisi (KK3).

Denizde kalbur yüzer
Annem kendini üzer
Üzme annem kendini
Damadın benden güzel (KK22).

Çeşmeden içer suyu
Gayet uysaldır huyu
Güzellerin içinde
Eşsizdir fidan boyu (KK22).

Harman yerinde güzel
Gönlüm onunla gezer
İkimizin sevisi
Çam gölgesine benzer (KK22).

Altın dişim kanıyor
Sevda beni bağılıyor
İkimizin sevisi
Bir kazanda kaynıyor (KK22).

Bahçeye gel bahçeye
Bahçenin ortasına
Gel yârim gül takayım
Ceketin yakasına (KK3).

Canfes fistan giyemem
Değme yâri sevemem
Ben bir güzel yar sevdim
Adını sana diyemem (KK3).

Çeşme başı sarmaşık
Ben sana oldum aşık
Sen aklıma gelince
Elimden düşer kaşık (KK3).

İğnem düşse takarım
Hasta olsam yatarım
Yar geliyor desinler
Ölü olsam kalkarım (KK3).

Kabağın kökeniyim
Ucunun dikeniyim
Güzelleri severim
Çirkine tövbeliyim (KK3).

Karanfilim mor açtı
Saksılara dolaştı
Benim sevdiğim oğlan
Önüme dolaştı (KK3).

Mendil mendile ekledim
Yar yolunu bekledim
O yar benim olmazsa
Vay benim emeklerim (KK23).

Merdivenim kırkayak
Kırkına vurdum dayak
Yârim geliyor deseler
Koşarım yalın ayak (KK3).

Kaleden indir beni
Kağıya bindir beni
Kapılar kilitli ise
Bacadan indir beni (KK3).

Karanfil oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum gelince
Oluyor benim gönlüm (KK17).

Sepet öresim geldi
Yârimi göresim geldi
Camdan geldiğini görünce
Camları kırasım geldi (KK8).

Kaleden indim iniş
Eteğim dolu yemiş
Oğlan kıza bakarken
Bıyığını sıçan yemiş (KK26).

Kaleden indim dize
At bağladım nergise
Yedi yıl hizmet ettim
Kara gözlü bir kıza (KK1).

4.2.4.2. Ayrılık Manileri

Ay doğar gediklere
Sevda bilmediklere
Selvim gibi yanarım
Başı gülmediklere (KK8).

Yatma yârim çimene
Uyur uyanamazsın
Verme beni ellere
Görür dayanamazsın (KK8).

İn dereye dereye
Al dereden taşları
Geçti bizden sevdalık
Al şu elimden taşları (KK8).

Şu derenin uzununu
Kıramadım tuzunu
Aldım Yörük kızını
Çekemedim nazını (KK8).
Gökte uçan kırlangıç
Kanadı karış karış
Beni yardan ayıran
Dilersin avuç avuç (KK8).

Gökte uçan kelebek
Kanadı benek benek
Beni yardan ayıran
Takınsın kalbur elek (KK8).

Şifonumun dalleri
Solsun bakalım solsun
Yar üstüne yar sevmiş,
Olsun bakalım olsun (KK4).

Masa üstünde biber
Üflesem yere gider
Ağzı açık oğlanın
Elinden yâri gider (KK8).

Ay doğar aşmak ister
Al yanak yaşmak ister
Bu benim zalım gönlüm
Yâre ulaşmak ister (KK8).

Ayağında pijama
Cama gel yârim cama
Seven seveni alsa
Dünya ne olurdu acaba (KK8).

Entarisi filizi
Kim bilir ikimizi
Esti hafif bir rüzgâr
Ayırdı ikimizi (KK8).

Kayalar merdin merdin
Kim bilir kimin derdin
Ağaçlar kalem olsa
Yazılmaz benim derdim (KK8).

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (KK8).

Kayaların ağrına
Süpürseler kahrına
Şu benim dar günümde
Gönderseler yârimi (KK8).

Şu dağlar dağlanır mı?
Deliler bağlanır mı?
Kız sen dili mi oldun
Yar için ağlanır mı? (KK8).

Ŗu dağın arkasından
Öldüm yar sevdasından
Bileydim ayrılık var
Giderdim arkasından (KK1).

Raftaki siniler
Hasta olan iniler
Aldı gitti yârimi
Denizdeki gemiler (KK8).

Kaleden iniş mi olur
Ham demir gümüş mü olur
Akşamdan söz verip de
Sabaha dönüş mü olur (KK7).

Denizin ortasında
Kırmızı yelkenli kayak
Arıyor jandarmalar
Benim yar kara kayıp (KK11).

Annem entari almış
Beyaz dalları varmış
Keşke sevmez olaydım
Yârimin yâri varmış (KK11).

Tanrım reva buldu
Ciğerim kebab oldu
İstedim vermediler
Babası sevap oldu (KK12).

Kalenin ardındayım
Saatin dördündeyim
Herkes tatlı uykuda
Ben senin derdindeyim (KK2).

Tarlaların çirkılı
Nerden aldın akılı
Mezarıma koysunlar
Fidan boylu çakırı (KK2).

Tarlaların ekini
Kimden aldın akılı
Mezarıma koysunlar
Fidan boylu çakırı (KK2).

Avlu dibi beklerim
Vay benim emeklerim
Dümbeği çalar iken
Kırıldı bileklerim (KK2).

İndim kuyu dibine
Baktım suyun rengine
Anneler kız besliyor
Vermiyor sevdiğine (KK2).

Kara koyun etli olur
Kavurması tatlı olur
Yar üstüne yar seven
Ölmez ama dertli olur (KK2).

Dereler çağlar oldu
Gözlerim ağlar oldu
Gelmedin aylar oldu
Böyle olur mu? (KK2).

Entarisi ak beni
Verem ettin sen beni
Nasıl verem olmayayım
Eller sarıyor seni (KK2).

Dağlardan indim düze
Dünü kattım gündüze
Talihime kavuştum
Deryada yüze yüze (KK22).

Kara tren kayda gel
Tünelleri sayda gel
Kara gözlü yârimi
Kaybetmeden al da gel (KK23).

Mâni mâni peşine
Bak feleğin işine
Yâre benzer aradım
Rastlamadım eşine (KK22).

Altındır alay değil
Gümüştür kalay değil
Yardan ayrılıp gitmek
Hiç de kolay değil (KK22).

Yemenim yele yele
Attılar gurbet ele
Yedi mendil çürüttüm
Gözyaşı sile sile (KK3).

Karanfilin filizi
Kim bilir ikimizi
İncecik rüzgâr esti
Ayırdı ikimizi (KK3).

Kahve pişirdim kahve
Gümüşlü cezvesinde
Gel kavuşalım sevdiğim
Poyraz penceresinde (KK3).

Karanfil katmer oldu
Ayrılık yeter oldu
Sen orada ben burada
Ölümden beter oldu (KK3).

Karşıdan gelenim yok
Al yelek giyenim yok
On yıllık yoldan gelsem
Hoş geldin diyenim yok (KK3).

Yaprak sarması sardım
Çelik tenceresinde
Gel Ebru konuşalım
Mutfak penceresinde (KK8).

Kahve pişirdim kahve
Hem şekerli hem sade
Yanına geleceğim
Vermiyorlar müsaade (KK16).

Kara tren gitti
Ciğerimi kül etti
Al bayraklı trenler
Yârimi aldı gitti (KK13).

Tren gelir öterek
Kömürünü dökerek
Ben yârimden ayrıldım
Gözlerinden öperek (KK13).

Sigaramın dumanı
Yoktur yârin imanı
Olsun yârin imanı
Kalkar dağın dumanı (KK13).

Kara tren ün etti
Ciğerimi kül etti
Al bayraklı trenler
Yârimi aldı gitti (KK13).

Kara dut parmak gibi
Sevdiğim kaymak gibi
Sevdiğimi sevenler
Kurusun yaprak gibi (KK13).

Kavak senden uzun yok
Başkasında gözüm yok
Başkasını seversen
Kurursun yaprak gibi (KK13).

4.2.4.3. Darkale İle İlgili Maniler

Masa üstünde pekmez
Bu pekmez bize yetmez
Şu Tarhala'nın kızları
Gök peştamalsız gezmez (KK2).

Darkale'nin kızları
Koyu kahve gözleri
Ebru mâni sormaya gelmiş
Sevindirdi bizleri (KK8).

Ayakkabım var benim
Bir karış topukları
Ardıma mı düşecek
Darkale'nin kopukları (KK8).
Mendilimin dört ucu
Turuncudur turuncu
Benim yâri sorarsan
Bu Tarhala'da birinci (KK8).

Arabası dört teker
Madenden kömür çeker
Şu Darkale'nin kızları
İşmar eder göz süzer (KK1).

Darkale'nin kızları
Koyu kahve gözleri
Ebru mâni sormaya gelmiş
Sevindirdi bizleri (KK8).

Bahçelerde kereviz
Biz kereviz yemeyiz
Bize Somalı derler
Biz güzeli severiz (KK8).

Sırtındaki kazak mıdır?
Söyleyin Darkale uzak mıdır?
Ebru bana neden telefon çekmiyon
Söyle telefon çekmek yasak mıdır? (KK2).

4.2.4.4. Asker Manileri

Kazak örerim kazak
Kazağın örneklisi
Benim varacağım oğlan

Astsubay gediklisi (KK8).

Merdiven basak basak

Yukarı çıkma yasak

Subaydan emir gelmiş

Oğlanlara kız yasak (KK8).

Kolumdaki saati

Ya kurarım ya kurmam

İki sene askersin

Ya durarım ya durmam (KK13).

Asker yolu beklerim

Günüme gün eklerim

Sen git yârim askere

Ben sılayı gözlerim (KK8).

Uzun yollar uzattım

Kısa yollar gözettim

Askere giden çocuğumu

Mehmet'ime benzettim (KK8).

Yerde buldum on kuruş

On kuruşu kim bulmuş

Senin yarla benim yar

Askerde çavuş olmuş (KK13).

Dan dan dan kuşu
Çıkamadım yokuşu
Anası güzeller başı
Babası asker çavuşu (KK22).

Bahçelerde patlıcan
Ben askere yazılıcam
Askerden de gelince
Uzun saçlı kız alıcam (KK7).

Karşıdan gelenlere
Gaz doldur fenerlere
Babam beni verecek
Askerden gelenlere (KK3).

4.2.4.5. Mektup Manileri

Manici başı mısın?
Cevahir taşı mısın?
Bir mektup göndersem
Boynunda taşır mısın? (K11).
Yürü mektubum yürü
Düşü hayra yor da gel
İki kişi gönderdik
Üç oldumuz sor da gel (KK8).

İki zeytin ağacı
Oturmuş iki bacı
Biri mektup yazıyor
Biri sevda ilacı (KK3).

Erik dalı dik durur
Dibinde geyik durur
Benim bir sevdiğim var
Mektubu gelip durur (KK16).

Daha nice aylar geçecek
Mektubum kara bir çiçek
Yol verin dumanlı dağlar
Bu mektup Ebru'ya gidecek (KK8).

4.2.4.6. Beddua/ Keder/ Pişmanlık Manileri

Gökte uçan kırlangıç
Kanadı karış karış
Beni yardım ayıran
Dilersin avuç avuç (KK8).
Kara kabak kol attı
Dibine yılan yattı
Üvey anne değil mi?
Kızı gurbete attı (KK3).

Kaleden indirdiler
Kır ata bindirdiler
Üç günlük gelin iken
Düğüne gönderdiler (KK2).

Karaları giyersin
Kara haberin gelsin
Benden başka seversen
Allah cezanı versin (KK2).

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (KK2, KK11, KK8).

Avlu dibi beklerim
Vay benim emeklerim
Dümbeği çalar iken
Kırıldı bileklerim (KK2).

Evlerin kıyısı
Al basmadır yazgısı
Sana varcam diye
Ele düştü kaygısı (KK3).

Kaynanam karabiber
Kaynatam ondan beter
Allah ikisini de alsın
Kızları bana yeter (KK3).

Güle çıktım gülmedim
Gülden düştüm öpmedim
Yârim ile gezmekler
Safa imiş bilmedim (KK3).

Kaleden keklik kovarım
Düştüm dizim ovarım
Oğlan üzme beni
Seni küçükten severim (KK3).

4.2.4.7. Meslek Manileri

Kolumdaki saatin
İçindedir aleti
Kara gözlü yârimin
Tütüncülüktür zanaati (KK8).
Ayvacı geliyor ayvacı
Ayvacı değil meyvacı
Benim bir sevdiğim var
Çarşıda kahveci (KK16).

4.2.5. Ninniler

Anne ile çocuk arasındaki kültürel bağların temellerini bebeklik döneminden itibaren atan ninniler, Türk halk kültürünün önemli parçalarındandır. Çocuğun uyuması veya ağlıyorsa susması için söylenen ninniler Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde sözlü kültür ortamında yaşamaktadır.

Söylendikleri toplumun kültürünü yansıtması bakımından çok önemli bir görev üstlenen ninniler; alan araştırması gerçekleştirilen mahallede kaybolmaya yüz tutmuştur. Görüşmeler sırasında kaynak kişiler geçmiş dönemlerde ninni söyleme geleneğinin var olduğunu, bebekleri ve çocukları uyutmak amacıyla hemen hemen her dönemde söylendiğini belirtmişlerdir. Fakat mahalledeki yaşlı nüfusun gittikçe azalması ve sözlü kültür ortamında aktarılan ninnilerin zaman içerisinde unutulması sebebiyle çok sayıda ninni derlenememiştir. Kaynak kişilere görüşmeler sırasında yöneltilen sorularda “Biliyorduk, hep okurduk ama unuttuk.” gibi cevaplar alınmıştır.

Saha çalışması sırasında derlenen ninniler aşağıda belirtilmiştir.

Ninni 1

Bahçeye kurdum bir salıncak
Eline verdim bir oyuncak
Uyusana tatlı, güzel yumurcak
Uyusana tatlı, güzel yavrucak (KK2).

Ninni 2

Nenni nenni nenni
Oğlum gider yengesine
Yengesi iyi bir kadın
Üzüm doldurur cebine

Nenni nenni nennisine

Oğlum gider ninesine
Ninesi cömert bir kadınmış
Ceviz doldurur cebine

Nenni nenni nennisine
Bol soğanlı börölce
Oğlum yisin doyunca
Kuzum uyusun nenni duyunca (KK3).

Ninni 3

Nenni nenni nevrilce
Bol soğanlı börölce
Deniz yesin doyunca
Uyusun da büyüsün boyunca

Nenni nenni nevrilce
Kız gelin olince
Annesi çok ağlamış
Nenni nenni nevrilce (KK8).

Ninni 4

Hu hu hu hu Allah
Uyku verir inşallah
Çocuğum uyuyup büyüyecek

Herkes diyecek maşallah (KK22).

Ninni 5

Nenni nenni nennice

Bol soğanlı b r lce

Yisin oğlum doyunca

Nenni nenni

Nennilerle uyusun

Uykularla büyüsün

Nenni oğluma nenni

Nenni kızıma nenni

Nennilerle uyuturum

Allah diye b y t r m

Tıpış tıpış y r s n

Nenni nenni nenni (KK22)

Ninni 6

Nenni neni nennise

Oğlum gider annesine

Annesi güzel kadın

Doldurur kiraz cebine

Nenni nenni nennise

Kızım gider nenesine
Nenesi iyi bir kadın
Uyutur kızını nennisıyla

Nenni nenni nennise
Kızım oğlum uyusun
Nennileri duyunca
Uykulara bürünsün (KK22).

Ninni 7

Dan dan dan kuşu
Çıkamadım yokuşu
Anası güzeller başı
Babası asker çavuşu

Dan dan dan dan
Bir nur doğmuş anadan
Anasına babasına
Kavuştursun yaradan (KK22)

4.2.6. Atasözü ve Deyimler

Atasözleri bir toplumun dünyayı algılayış biçimini yansıtmaktadır. Geçmişten günümüze ulaşan, uzun deneyimlerden yararlanarak kısa ve özlü öğütler veren, toplum tarafından benimsenerek ortak kullanılan kalıplaşmış sözler olarak tanımlanan atasözleri milletlerin en değerli söz hazinelerini oluşturmaktadır.

Elçin (1997, s. 418) atasözlerini “İlk söyleyeni bilinmeyen, anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen; toplum üyelerine hayat prensibi olacak nitelikteki fikir ve düşüncelerin gelecek nesillere aktarımını sağlayan, millet olarak hayat anlayışımızın ortak ifadesi olan söz kalıpları” olarak tanımlamaktadır.

Türk halk fikrini yansıtan ve kalıp ifadeler olarak karşımıza çıkan atasözlerinin ilk örneklerine Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lügat’it Türk adlı eserinde rastlanmaktadır.

Deyimler ise gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbekleri olarak tanımlanabilmektedir.

Alan araştırması yapılan sahada görüşmeler sırasında geçmişten günümüze sözlü kültür ortamında aktarılan ve günümüze kadar ulaşmayı başarmış kırk yedi atasözü derlenip, yazıya geçirilmiştir. Kaynak şahıslar görüşmeler sırasında atasözlerinin öğüt verici yönü olduğunu ve geçmiş dönemlere göre daha az kullanıldıklarını belirtmişlerdir. Derlenen ürünler arasında Darkale mahallesine özgü bir atasözü ve deyim bulunmamaktadır.

Alan araştırması sırasında Manisa (Soma) Darkale mahallesinde derlenen atasözleri ve deyimler aşağıdaki şekildedir:

4.2.6.1. Atasözleri

Aç bırakma hırsız edersin, çok söyleme arsız edersin. (KK2)

Ak akçe kara gün içindir. (KK1)

Adamın kıymetini adam bilir. (KK3)

Adam adama hacıyolu bakar gibi bakar. (KK3)

At ölür meydan kalır. Yiğit ölür şan kalır. (KK4)

Ateş düştüğü yeri yakar. (KK2)

Ayağını yorganına göre uzat. (KK3)

Armut dibine düşer. (KK8)

Aslan yattığı yerden belli olur. (KK15)

Basma yılanın kuyruğuna, dönüp seni sokar. (KK4)

Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. (KK2)

Bıçak sapını kesmez. (KK3, KK5)

Bir elin nesi iki elin sesi. (KK2, KK3, KK4, KK5, KK8)
Borç yiğidin kamçısıdır. (KK4, KK7)
Büyüğüne el kaldırırsan, ellerin büzülür. (KK2)
Can çıkmadan huy çıkmaz. (KK8, KK11)
Damlaya damlaya göl olur. (KK2, KK3, KK8)
Dinsizin hakkından imansız gelir. (KK1)
Dostuna güvenme dostunun dostu vardır. (KK12)
El elden her zaman üstündür. (KK3)
Ekmeksiz eve misafir gelir. (KK8)
Geç olsun da güç olmasın. (KK19)
Gözden irak olan gönülden de irak olur. (KK6)
Gülme komşuna gelir başına. (KK1, KK3, KK7)
Gülü seven dikenine katlanır. (KK1)
Haydan gelen huya gider. (KK3)
Hazıra dağlar dayanmaz. (KK3)
Her horoz kendi çöplüğünde oturur. (KK7)
Hoca verir talkını kendi yutar salkımı. (KK5)
İnsana iyilik yaramaz. (KK21)
İnsanın sevmediği ot burnunun dibinde bitermiş. (KK9)
İşleyen demir parıldar. (KK2)
İyilikten kötülük doğar. (KK3)
Kahve içme kararsın. (KK3)
Keçinin uyuzu suyu oluktan içer. (KK2)
Kelin ilacı olsa kendi başına sürer. (KK5)
Kız büyür bahtı büyür. (KK29)
Komşu komşunun külüne muhtaçtır. (KK2, KK3, KK9, KK17)
Parayı veren düdüğü çalar. (KK30)
Sabreden derviş muradına ermiş. (KK4)
Sakla samanı gelir zamanı. (KK1, KK2, KK30)
Su uyur düşman uyumaz. (KK1)
Tok açın halinden ne anlar. (KK22)
Ummadığın taş baş yarar. (KK7)
Üzüm üzümüne baka baka kararır. (KK2, KK7, KK11)

Yağmurdan sonra ekilen darıdan, adamdan sonra kalkan kadından hayır gelmez. (KK2)

Yüz buldu mu astar ister. (KK1)

4.2.6.2. Deyimler

Eli ermek (KK1)

Etekleri zil çalmak (KK7)

İçi ezilmek (KK8)

Bir kaşık suda boğulmak (KK2)

İğneyle kuyu kazmak (KK13)

Kırk dereden su getirmek (KK17)

Pişmiş aşı su katmak (KK3)

Saman altından su yürütmek (KK21)

Dostlar başına (KK1)

Düşman başına (KK1)

4.2.7. Bilmeceler

Sözlü ürünler içerisinde değerlendirilen anonim bir diğer tür bilmecedir. Eşya, insan, hayvan, bitki, doğa ve inanışla ilgili bilgilerin adını anmadan, niteliklerini üstü kapalı söyleyerek ne olduğunu bulmayı, dinleyene veya okuyana bırakan bir çeşit oyundur. Bilmeceler hem manzum hem de mensur biçimde söylenmiş ya da yazılmıştır. Genel olarak bilmece şeklinde anılmasına karşın farklı coğrafyalarda “tapmaca”, “cumbak”, “matal”, “tapçan”, “nımah”, “taabırın”, “tabışmak”, “tıvızık” gibi terimlerle adlandırılmaktadır. Anadolu sahasında “muamma” ve “lugaz” terimleri de kullanılmaktadır (Oğuz, 2016, s. 255).

Bilmece türü hakkında bilgilere ilk olarak Divânü Lugati't Türk (11.yy.) rastlamaktayız. Bilmece metinlerine yer veren en eski yazılı metin olarak da karşımıza “Codex Cumanicus” (14.yy.) çıkmaktadır.

Sözlü kültür ürünlerimiz içerisinde değerlendirilen bilmeceler hususunda araştırmacılar tarafından çalışmalar yapılmış, bilmeceler tanımlanmaya ve tasnif

edilmeye çalışılmış, bilmecelerin kökeni mitolojik düşünceye kadar götürülmüştür. Bu çalışmamızda Şükrü Elçin'in yapmış olduğu sınıflandırmayı derleme sırasında bulduğumuz ürünlere uygulamaya tercih ettik. Bu sınıflandırmaya göre:

- 1) Tabiat ve tabiat hadiseleri ile ilgili bilmeceler
- 2) Bitkiler ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler
- 3) Hayvanlar ve onların mahsulleri ile ilgili bilmeceler
- 4) İnsan ve insan uzuvları ile ilgili bilmeceler
- 5) Eşya ile ilgili bilmeceler
- 6) Manevi- dini unsurlarla ile ilgili bilmeceler

Derleme çalışması yapılan Manisa (Soma) Darkale mahallesinde bilmece sorma-söyleme geleneğinin canlı olduğuna şahit olduk. Mahalle halkı eski dönemlerde tarlalarda çalışırken, kış zamanlarında işlerin az olduğu dönemlerde evde vakit geçirmek üzereyken bilmece sormanın en büyük eğlencelerinden biri olduğunu dile getirmiştir. Teknolojinin gelişmediği zaman dilimlerinde sohbet aracı olarak bilmece türüne başvurduklarını aktarmışlardır. Fakat günümüzde bu durumun teknolojinin gelişmesi ile gittikçe azaldığını, mahallede bilmece bilen kişi sayısının minimum düzeye indiğini belirtmişlerdir.

Derleme çalışması sırasında mahallede toplamda altmış dört bilmece metni derlenmiştir. Şükrü Elçin'in tasnifine bağlı kalarak yaptığımız çalışmamızda bu kısımda sahadan derlemiş olduğumuz bilmeceleri tasnif başlıklarımıza göre vereceğiz.

4.2.7.1. Tabiat ve Tabiat Hadiseleri ile İlgili Bilmeceler

Ben giderim o da gider (Gölge) (KK15)

Kapının önüne bir yağ döktüm

Yıkadım yıkadım çıkmadı.

Akşam çıktı. (Güneş) (KK2)

Deniz üstünden bir dönüm tarla. (Deniz) (KK2, KK15)

Ben giderim o kalır. (İz) (KK2)

El kadar bezdirme

Dağı taşı kızdırma (Güneş) (KK13)

Ben giderim

O da gider

Ben dururum

O da durur (Gölge) (KK13)

Kara öküz gitti gelmez (Ocak) (KK2)

Sarı öküz yattı kalkmaz (Duman) (KK1)

Gece oldu dizildik

Gündüz oldu süzüldük (Yıldız) (KK2)

4.2.7.2. Bitkiler ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceler

Alçacık tepe

Cıngıllı küpe (Nohut) (KK15)

Gök(göv) gürler, güren(buğday) çatlar.

İki taylar, bir yerde otlar. (Bulgur) (KK2)

Babası eğri odun

Annesi kılîmen kadın

Kızı güzellerden güzel

Oğlu meyhanelerde gezer (Üzüm) (KK22)

Aldır arabası yeşildir çulfası

Bunu bilemeyen eşek sıpası (Domates) (KK22)

Alçacık boyu var

Kadifeden donu var (Patlıcan) (KK15, KK13)

Yeşil mantosu var, siyah düğmeleri var

Kırmızı elbisesi var (Karpuz) (KK22)

Anası oğul oğul,

Babası koca gavur,

Oğlu has ermanı,

Kızına can vermeli. (Kestane) (KK2)

Küçücük fıçıcık, içi dolu turşucuk (Limon) (KK22, KK15, KK13)

Soktum kustu, çektim küstü (Kahve) (KK22)

Babası eklim büklüm

Anası yayman kadın

Kızı güzellerden güzel

Oğlu sohbetlerde gezer (Asma) (KK13)

Alçacık boyu var

Kadifeden donu var (Patlıcan) (KK3)

Yer altında sakallı dede (Pırasa) (KK13)

Yer altında kırmızı minare (Havuç) (KK1)

Dışı yeşil

İçi kırmızı

Siyah düğmeleri var (Karpuz) (KK4)

Altında oduncular

Üstünde uncular

Onun üstünde kadifeciler (İğde) (KK13)

Hanımın kendi içerde

Saçı dışarıda (Mısır) (KK8)

Yer altında bir sakallı dede (Pırasa) (KK3)

4.2.7.3. Hayvanlar ve Onların Mahsulleri İle İlgili Bilmeceleler

İki endaze bir makas

İçindeki hokkabaz

Bunu bilemeyen

Kilise de papaz (Leylek) (KK22)

Karşıdan bir hörgüç gelir deve desen deve değil

Boynuzları var öküz desen öküz de değil

Yaza yaza kâtip de değil (Salyangoz) (KK22)

Narin turuncu

Mısır pirinci

Güller altında yatar

Aparoz mantarı (Kurbağa) (KK19)

Katır doğurmaz

Katırın sıpası olmaz (Katır) (KK22)

Suda şıp şıp (Balık) (KK23)

Arşın ayaklı (Leylek) (KK23)

Burma bıyıklı (TAVŞAN) (KK23)

Yer altında yağlı kanış (Yılan) (KK13)

Dağda gezer seke seke

Kara üzüm döke döke (Keçi) (KK13)

Üstü pamuk biçilir

Altı çeşme içilir (Koyun) (KK12)

4.2.7.4. İnsan ve İnsan Uzuvarı İle İlgili Bilmeceler

Etten kantar, altın tartar (Kulak) (KK22)

İki dereden sel gelir. (Sümük) (KK3)

İki dağ arasından

Bir buzağı bağırır (Osuruk) (KK22)

Değneğin ucunda yemiş

Yemişi yiyen ölmemiş

Ramazan'da yemiş

Orucu bozulmamış (Dayak) (KK22)

Bakkal dükkânı (Ağız) (KK13)

Hır hır çeşmesi (Burun) (KK13)

Aynacılar (Göz) (KK13)

Kemancılar (Kaş) (KK13)

Düz bayır (Alın) (KK13)

Bitli ayır (Sa) (KK13)

Etten pencere

Kapaklı tencere (Göz) (KK13)

Biz biz idik

Otuz iki kız idik

Ezildik büzüldük

İki duvara dizildik (Diş) (KK3)

Bacalıktan sarkıttım

Hacı Ahmet'i korkuttum (Sümük) (KK2)

Pazarda olmaz

Teslim ele girmez

Bundan tatlı bir şey olmaz (Uyku) (KK13)

4.2.7.5. Eşya İle İlgili Bilmeceler

El kadar yonga

Dağdan domuz indirir (Tarak) (KK15)

Sarıdır safran gibi

Okunur Kuran gibi

Ya bunu bilcen

Ya bu gece ölçen (Altın) (KK22)

Kıllı ağzını açar

Çıplak kıçına kaçar (Yün Çorap) (KK22)

İçi dolu bir havuz, içinde bir yılan

Yılanın tepesinde bir kuş

Yılan durur, kuş ölür (Gaz Lambası) (KK22)

Gök gürler, güren çatlar

İki taylar bir yerde otlar (El Değirmeni) (KK22)

Dağda tak tak (Tırpan) (KK22)

Küçük küçük odalar

Birbirini kovalar (Tren) (KK13)

Ağzı yuvarlak, beli ince

Ağza girince boşalır. (Tahta Kaşık) (KK3)

Am*na kodumun gavuru

Kulağından çeksem bağırır (Tüfek) (KK22)

Benim bir kızım var

Gelen öper

Giden öper (Bardak) (KK13)

Oda içinde kuyu

Kuyu içinde yılan

Yılanın içinde mercan (Gaz lambası) (KK13)

Sırt üstü yatırdım

Dibine kadar batırdım (Ekmek yastacı) (KK13)

4.2.7.6. Manevi-Dini Unsurlarla İlgili Bilmeceler

Yer altında kilitli demir. (Mezar) (KK2)

Zip dedim zibi taş

İçi kovuk dışı taş (Minare) (KK22)

Karşıdan baktım emir semir

Yanına vardım kilitli demir (Mezar) (KK13)

4.2.8. Alkış ve Kargışlar

Birçok toplum zaman içerisinde kendine özgü çeşitli sözler ortaya çıkarmışlardır. Alkış ve kargışlar toplumlarımızın zaman içerisinde ortaya çıkardıkları, oluşturdukları söz kalıplarıdır. Alkışlar, hoşnutluğu, iyi dileği, duayı temsil ederken; kargışlar ise kötü sözü, kötü niyeti, bedduayı temsil etmektedir.

Kaya (2001, s. 4) alkışları “İyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözler” olarak tanımlamaktadır. Kargışlar ise alkışların tam tersine kötü dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kargışlar için “beddua” ifadesinin kullanıldığı kaynaklarda görülmüştür.

Sözlü anlatım türleri içerisinde önemli bir kısmı alkış ve kargışlar oluşturmaktadır. Birinden iyilik görüldüğünde karşılık olarak iyi dileklerde bulunurken kötü bir hareket ile karşılaşıldığında kötü dileklerde bulunulmaktadır. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede en zor derlenen türlerden birini dua ve beddualar oluşturmaktadır. Kaynak kişiler dualarını iletmekten çekinmezken, beddua niteliği taşıyan sözleri her durumda söylemediklerini aktarmışlar, bu sebeple de ürünleri derlemek oldukça güç olmuştur. Alan araştırması sırasında derlenen alkış ve kargış örnekleri aşağıdaki verilmiştir.

4.2.8.1. Alkışlar

Allah razı olsun. (KK3)

Allah kabul etsin. (KK3)

Allah'a çok şükür. (KK13)

Cenabı Allah sana iyilik göstereyin. (KK4)

Allah bahtını açık etsin. (KK8, KK13, KK22)

Allah yolunu açık etsin. (KK3)

Allah bu dünyada güldürmedi öbür dünyada güldürsün. (KK2)

Allah nazardan saklasın. (KK11)

Allah ömrünü arttırsın. (KK1, KK6, KK9)

Oğlunun kızının acısını görme. (KK15)

Ettiğin her iyilik ömrüne katılsın. (KK14)

4.2.8.2. Kargışlar

Lanet ol. (KK3)

Sonunda inşallah muhtaç olursun. (KK8)

Allah sana aş ekmek göstermesin. (KK3)

Evine Allah incir ağacı diksin. (KK2, KK3, KK4, KK8)

Allah bir elinde göstereyin bir elinde göstermesin. (KK13)

İnşallah boyun posun devrilsin. (KK6)

Dilin tutulsun. (KK3)

Gözlerin kör olaydı inşallah. (KK19)

Cehennemın ukuruna git. (KK2)
Allah öbür dünyada gldrmesin. (KK3)
Allah belanı versin.
Lanet olsun. (KK1)
Evine ocağına ateş düşsün. (KK1, KK3, KK8)
Tepesi üstüne git. (KK2)
Evin baykuş tneği olsun. (KK3)

4.3. Halk Bilimi rnleri

4.3.1. Geçiş Dönemleri

Geçiş dönemleri birey ve toplum yaşamında oldukça önemlidir ve bir milleti diğer milletlerden ayıran en önemli kültürel değerlerin başında gelmektedir. İnsan yaşamının başlıca “Doğum, evlenme ve ölüm” olmak üzere üç önemli geçiş dönemi bulunmaktadır. Bu üç önemli geçiş dönemi çevresinde toplumlar kendi coğrafya ve kültürlerine göre çeşitli adetler, töreler, inanışlar, gelenekler oluşturmuşlardır.

Darkale mahallesine yapılan alan araştırmalarında insan yaşamında önemli yere sahip olan geçiş dönemleri hususunda kaynak kişilerle görüşmeler sağlanmıştır. Darkale mahallesinde de bu geçiş dönemleri kendi gelenek görenek ve kültürel uygulamaları ile günümüze kadar gelmiştir. Bu gelenek- görenek ve uygulamaların bazı değişmeler olsa da günümüzde bir kısmının devam ettiği gözlenmiştir.

4.3.1.1. Doğum

 önemli geçiş döneminin başında yer alan doğum, hemen her dönemde mutlu bir olay olarak nitelendirilmiştir. Sedat Veyis rnek geçiş dönemlerinden doğum aşamasını; “Dünyaya gelen her ocuk, sadece anne ve babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları soyu ve sopyu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların, soyun ve sopyu sayısını arttırmaktadır.” şeklinde tanımlamıştır.

Darkale mahallesine gerçekleştirilen alan araştırmalarında geçiş dönemlerinden ilk aşama olan doğum hakkında çeşitli bilgiler derlenmiştir. Darkale

mahallesinde doğum geçiş dönemi; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç ana bölümde incelenmiştir.

4.3.1.1.1. Doğum Öncesi

Kısırlığı Giderme Yolları

Evlilik aşamasından sonra aileden beklenen istek en kısa sürede çocuktur. Fakat geçmişten günümüze bu istek karşılıksız kalabilmektedir. Toplum tarafından çocuğu olmayan bireyler hor görülmekte, dışlanmaktadır. Bu sebeple normal yollarla çocuğu olmayan aileler çeşitli inanış ve ritüellere başvurmaktadır. Alan araştırması gerçekleştirilen yörede çocuğu olmayan kadınların “Kısır” olarak adlandırıldığı ve toplum tarafından dışlandığı, hor görüldüğü belirtilmiştir.

Çalışma sahamızda çocuksuzluğu, kısırlığı giderme yollarını araştırdığımızda en çok kullanılan yöntemin buhara oturmak, yatırlara gitmek ve ebelerin vermiş olduğu koca karı ilaçlarını kullanmak olduğu tespit edilmiştir. Çeşitli hocalara götürme ve muska yazdırma inancına daha az başvurulduğu görülmüştür.

Çalışma sahasında çocuksuzluğu giderme yolları şu şekilde derlenmiştir;

“Çocuğu olmayan kadın ve erkeğe köyümüzde kısır derler. Çocuğu olmayan kadın ve erkek eskiden beri hep dışlanır. Falancanın çocuğu olmuyor gibi arkalarından dedikodu yapılır. Başka köylerde kadın kısır ise üstüne evlenilir ama bizim köyümüzde evlenilmez.” (KK2)

“Çoğunlukla bizim köyün çocuğu çok olur. Çocuksuz insan bir iki tanedir. Köyün yukarısında Mindevriş denen bir dede var. Çocuğu olmayanlar Mindevriş dedesine giderler, bozuk para atarlar çaput bağlarlar, ondan sonra Allah onlara çocuk verir.” (KK2, KK3, KK24)

“Köyümüzde hamile kalamayan kadınlar süt buharına oturtulur. Süt sağılır, kaynatılır. Kullanılmayan bir kovanın içine kaynatılmış olan süt konulur. Kadın ufak abdestini yaptıktan sonra kaynamış, sıcak süt dolu kovanın üstüne oturtulur. Bu işlemle sütün buharı kadına geçer. Eski zamanlarda köyde gebe kalmayan bir kadının çocuğu sıcak süte oturması ile oldu.” (KK2)

“Köyde çocuğu olmayan kişiler kocakarı ilacı denen yönteme başvururlardı. Benim zamanımda yapanlar vardı. Kocakarı ilacı denen şeyi de o

zamanki yaşlılar ya da ebeler yapardı. Faydalı otları toplarlar, neye iyi geldiklerini bilirler ve hazırlarlar, isteyene verirlerdi. Kocakarı ilaçları kadının gebe kalmasını sağlardı.” (KK2)

“Eski zamanlarda gebe kalmayan kadınları gebe kalması için sıcak suya oturttururduk.” (KK3, KK22, KK24)

“Gebe kalmayan kadını pırasa buharına da oturturuz. Köyümüzde pırasa buharının faydasını gören kadınlar vardır. Bundan yıllar öce köyümüzden bir kadının çocuğu olmuyordu. Kadının gebe kalması için bir pırasayı alıp haşladık. Kullanılmayan boş bir kovaya haşlanan pırasanın suyunu koyduk. Kadının dayanabileceği kadar o kovanın üstüne oturttuk. Hem çocuğu olsun hem de iltihabı varsa atsın diye bu uygulamayı yaptık. Pırasa buharı kadına iyi geldi çocuğu oldu.” (KK3)

“Köyümüzdeki eski insanlar çocuğun tek sayılı senelerde olacağını söylerlerdi. 3,5,7,9,11,13,15 seneleri arasında çocuk dünyaya gelir derlerdi. Bizde buna inanırdık. Kocamızla çocuk istiyorsak tek seneleri beklerdik. Benim çocuğum evliliğimin tam 1. senesinde oldu.” (KK3)

“Köyümüzde gebe kalmayan kadını kayınvalidesi hocaya götürür. Muska yazdırır, okutur. Benim annemin uzun yıllar çocuğu olmamış kayınvalidesi onu hocaya götürmüş, hoca ilk önce dua etmiş sonra muska yazmış. Hocanın yazdığı muskanın ortasından annemi yedi kez geçirmişler. Hoca eğer çocuğun olursa yedi yaşına kadar hamama götürme demiş. Annem hocaya gidip geldikten bir süre sonra gebe kalmış. Hocanın dediği gibi de beni yedi yaşına kadar hamama götürmemiş. Hocanın ettiği dua, yazdığı muska iyi gelmiş, ben olmuşum.” (KK22)

Gebelikten Korunma ve İstenmeyen Gebeliklerin Sonlandırılması

Tüm toplumlarda görüldüğü gibi Darkale mahallesinin halkında da aile kurmak, evlenmek toplumun devamı olarak görülmektedir. Bu sebeple de yeni evlenen çiftlerden en kısa zamanda müjdeli bir bebek haberi beklenmiştir. Yeni evli çiftler gebelikten kaçınma-korunma gibi işlemlere başvurmamışlardır.

Evliliklerin daha sonraki zamanlarında çocuk isteklerine bağı olarak olası bir gebelikten kaçınılmaya başlanmıştır. Eski dönemlerde hastanelere ulaşım açısından gitmenin zorluğu sebebiyle geleneksel birtakım yöntemlere, olası bir gebelikten korunma-kaçınma yoluna gitmişlerdir.

Alan araştırması sırasında görüşülen kaynak kişiler “Burada çok çocuk yapılmaz. En fazla iki üç çocuk isteriz. İki üç çocuktan sonra olası bir gebelikten korunuz.” “Her gelen çocuğu doğuracak olsaydık, geçim çok zor olurdu. O yüzden gebeliği sonlandırmak zorunda kalırdık.” ifadelerini kullanmışlardır. Alan araştırması sırasında gebelikten korunma-kaçınma hususunda elde edilen bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

“Köyümüzde eski zamanlarda doğum kontrol hapi yoktu. Gebe kalmamak için eski büyüklerimizin bize öğrettiği yöntemlere başvururduk. Ben çocuklarımı dünyaya getirdikten sonra tekrar hamile kalmak istemedim. Köyde bir teyzem vardı, ona sordum. Teyzem ilişkiye girmeden önce cinsel organıma limon tuzu koymamı söyledi. Denedim. Dediği gibi oldu hamile kalamadım.” (KK2)

“Gebe kalmak istemiyorsak cinsel ilişkiye girmeden önce cinsel organımıza şap koyardık. Şap o zamanlar bakkalarda bile satılırdı. Çok tehlikeli bir şeydir ama eskiden çok kullanırdık.” (KK2, KK3, KK22, KK19, KK13)

“Kadınlar gebe kaldıktan sonra çocuğunu düşürmek için cinsel organına çıra koyarlardı. Bazılarının çok çocuğu olurdu, doğacak çocuğu istemezdi. O zamanlarda hastanelere gitmek de kolay olmadığı için çiranın çocuğu düşürdüğü bilinirdi.” (KK2)

“Düşük yapmayı sağlamak için eski zamanlarda kibrit çöpüne başvururduk. Üç dört tane kibrit çöpünü bir araya getirip ince bir bezle sarardık. Daha sonra cinsel organımıza koyardık. Sabaha kadar tutardık. Kibrit çöpleri çocuk var ise çocuğu erittirdi.” (KK2)

“Eski zamanlarda hamile kalmamak için cinsel organımıza mazı koyardık. Mazı çalıkların üstünde çok olurdu. Mazının göbeğini alıp cinsel organımıza, rahmimize koyardık. Mazı çocuğun olmasını önlerdi.” (KK3)

“İlişkiye girmeden önce cinsel organına iri tuz koymak çocuğun olmasını engeller.” (KK3)

“Düşük yapmak için kantaron da kullanılırdı. Kantaronu cinsel organına sokmak, kantaron yağını çok içmek kadının düşük yapmasını sağlar.” (KK3, KK13)

“Eski zamanlarda gebe kaldığımızda geçim sıkıntısından birçok sebepten çocuğu doğurmak istemediğimiz zamanlar olurdu. Düşük yapmak istediğimizde tavuğun vücudundan çıkan kalın bir tüyü cinsel organımıza sokardık. Tavuk tüyü düşük yapmamızı sağlardı.” (KK3)

“Gebe kadın çocuğu düşürmek istediğinde ağır şeyler kaldırır. Ağır şeyler kaldırırsa çocuk düşer. Doğurmak istiyorsa da ağır şeyleri kaldırmaya izin verilmez.” (KK2, KK3, KK8, KK22)

“Eski insanlar düşük yapmak için aşağıdan yuvasını yıkmak gerekir, derlerdi. Bebeğin yuvasını yıkmak, rahimde durmasını engellemek için kantaron yağını bir çıraya sürerler, rahime sokarlardı. Bebeğin yuvasını rahimde yıkarlardı.” (KK22)

Aş Yeme

Gebe kadınların vakitli vakitsiz canlarının bir şey istemesine “Aşerme” denir. Bu dönemlerinde gebe kadınlar birçok şeyi tatmak ve yemek isterler. Gebelikte aşerme denilen bu dönemde yenilecek şeylere özen gösterilir, gebe kadının canının istediği şeyi yemesi önemli görülür. Anadolu’nun hemen her yerinde gebe kadınların aşerdiği şeyi yemedikleri takdirde çocukta olumsuz bir durumunun oluşacağı inancı vardır.

Çalışma sahasında aşerme ile ilgili çeşitli inanışlara rastlanmıştır. Saha da gebeliğin aşerme aşamasına “Aş yeme” adı verildiği tespit edilmiştir. Aş yeme aşamasında hamile kadının canının istediği şeyleri yemesine özen gösterilir. Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi sahada da aş yerilen şeyi yemek önemli bir durumdur. Aş yerilen yiyecek yenmediği takdirde gebe kadında veya doğacak bebekte olumsuz bir durumun oluşacağı inancı bulunmaktadır. Bu durumlar doğacak bebeğin vücudunda aş yerilen yiyeceğin şeklinin çıkması, doğacak bebeğin sakat veya hastalıklı olması gibi çeşitli inanışlardan oluşmaktadır.

Çalışma sahasında derlenen aş yeme inanışları aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

“Kadın üçüncü ayına geldiğinde aş verme başlar. Aş yermeye kadının içi bulanır. Su dahi içsen çıkarırsın. Canın bir şey ister, buna da burada "Aş verme" denir. Kızlarda çoğunlukla ekşi canın ister.” (KK2, KK8, KK13)

“Aş yediğin şeyi yediğinde bir yerine sürersen çocuğunda aş yediğin şeyden leke olur. Mesela ciğer canın çekti, yedin bir yerine sürdün, aynısını olur. Annem bana hamileyken bakalım nasıl olacak demiş, kulağını iğneyle ellemiş, kulağımda leke var. Hamileyken ayva canın istedi, yerken yanaklarına sürdün, yanakların çukur olur. Aş yediğin şeyi yemezsen bir sakatlık olur. Aş yeren kadının aş yediği şeyi mutlaka yemesi gerekir.” (KK2)

“Köyümüzde eski zamanlarda gebe bir kadının canı üzüm istemiş. Üzüm zamanı olmadığı halde kayınvalidesi bulsun diye oğlunu tüm civar köylere göndermiş.” (KK3)

Gebe Kadının Kaçınmaları

Geçmişten günümüze gebe olan kadının dikkat etmesi, kaçınması gereken durumlar vardır. Modern Tıp'ın gelişmediği eski dönemlerde bu kaçınmalar çeşitli inanışlar çerçevesinde gelişmiştir. Günümüzde modern Tıp'ın gelişmesi ile bu inanışların gittikçe azaldığını, çeşitli köy ve mahallelerde devam ettiği insanların artık doktor kontrolünde gebelik aşamasını geçirdiği görülmektedir.

Çalışma sahasında yapılan araştırmalarda gebe kadının kaçınması gereken birçok inanışa rastlanmıştır. Çeşitli hayvanlara bakmamak, çeşitli yiyeceklerin yememek, yavaş hareket etmek, ağır işlerle uğraşmamak gibi sakınmalar tespit edilmiştir. Günümüzde ise bu inanışların sadece yaşlı kesimler tarafından devam ettirildiği görülmüştür.

Çalışma sahasında gebe kadının dikkat etmesi gereken sakınmalar ile ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

“Eski insanlar gebe olan kadın kahvehane önünden, bakkal önünden geçmez derler. Erkeklerin gebe kadını görmesinin iyi olmadığı söylenir. Erkek nazarı değer diye uyarırlar. Doğumumuz kolay olsun, güzel olsun, nazar ermesin diye kahvehane önünden geçmezdik.” (KK13)

“Gebe kadın ayıya bakmaz. Bakarsa çocuğu kıllı olur.” (KK2, KK3, KK24)

“Gebe kadın balığa bakmaz. Bakarsa doğacak çocuğu balık ağızlı olur.” (KK2, KK3, KK24)

“Gebe kadın ölüye bakmazdı. Ben hamile kaldığımda teyzem öldü o sıra gebe olduğum için babaannem cenazeye göndermedi. Gebesin ölüye bakarsan iyi olmaz dedi.” (KK2)

“Gebe kadının ölünün yıkandığı, abdest aldırıldığı suyun üzerinden, suyun aktığı yerin üzerinden geçmemesi gerekir. Geçerse gebe kadının çocuğunu kaybedeceği düşünülür.” (KK2, KK3)

“Eski zamanlarda kadınlar karnını saklamadan dışarı çıkmazlardı. Karnımızı saklamadan kahve önünden geçmezdik. Gebeyken herhangi bir çeşmeden su da içmezdik.” (KK24)

“Gebe kadın gebeliğinin üçüncü ayına geldiğinde evinin yakınlarındaki veya gördüğü bir yerdeki ayva ağacından bir tane ayva çalması gerekir. Ayvayı alıp elleriyle sürtmesi daha sonra da yüzüne sürmesi gerekir. Eskiden büyüklerimiz ayvayı çalıp yanaklarına sürersen çocuğunun gamzeli olacağını, yanağının çukur olacağını söylerdi. Gebeliğimizde ayva çalar, yanaklarımıza sürerdik.” (KK2)

“Gebe kadın tavşana bakmaz. Bakarsa doğacak çocuğun dudağı yirik olurdu.” (KK2, KK3, KK24)

“Gebe kadına ağır hiçbir şey kaldırıılmaz. Çok iş yapmasına izin verilmez. Cenazeye gönderilmez.” (KK14)

“Gebe kadın hamur yoğuramaz, yoğurt mayalamaz. Yoğurduğu hamurdan, çaldığı yoğurttan hayır gelmez.” (KK15)

“Gebe kadın hamileliğinde işkembe yemez. Eski insanlar gebe kadın eğer işkembe yerse doğacak çocuk sümüklü, boklu olur derlerdi.” (KK2, KK3, KK22, KK24)

“Gebe kadın hamileliğinde kelle yemez. Eski insanlar gebe kadın eğer kelle yerse doğacak çocuk sümüklü olur derlerdi.” (KK3, KK13, KK24)

“Gebe kadın hamileliğinde balık yemez. Eski insanlar gebe kadın eğer balık yerse doğacak çocuk balık ağızlı olur derlerdi.” (KK24)

Cinsiyet Tahini

Gebelik sürecinde önemli olaylardan biri de doğacak çocuğun cinsiyeti meselesidir. Gebelik sürecinin başından itibaren anne baba ve akrabalar arasında doğacak çocuğun cinsiyetinin ne olacağı merak konusudur. Eski dönemlerde cinsiyet tayini için farklı yollara başvuran, cinsiyeti öğrenmek için belirli bir süre bekleyen kişiler teknolojinin gelişmesi ve Modern Tıp’ın ilerlemesi ile daha erken dönemlerde doğacak çocuğun cinsiyetini öğrenebilmektedir. Geleneksel kültürümüzde erkeğin ağırlığı ve üstünlüğü ön planda olmuş bu yüzden doğacak çocukların erkek olması istenmiştir. Kız çocuklarına farklı bir tutum söz konusu olmuştur. Günümüz de ise bu durum belli kesimler dışında çok görülmemektedir.

Çalışma sahasında doğacak çocuğun cinsiyet tayinin nasıl gerçekleştiği araştırılmıştır. Darkale mahallesinde eski dönemlerde hastanelere gitmenin güçlüğü dolayısıyla doğacak çocuğun cinsiyeti gebeliğin belirli dönemlerinde çeşitli inanışlar çerçevesinde gelişmiştir. Bu yöntemlerin en başında gebe kadının oturacağı yerin altına makas ve bıçak konması, gebe kadının canının istediği yiyecek ve içecekler bağlamında tahmin yürütülmesi, gebe kadının karnının şeklinden birtakım çıkarımlarda bulunulması şeklindedir. Mahalle halkı günümüzde ise bu yöntemlere başvurmadıklarını, doktor kontrolünde cinsiyet tayininin gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

Çalışma sahasında doğacak çocuğun cinsiyet tayini ile ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

“Gebe kadın kız çocuk doğuracaksa yüzü çirkinleşir, vücudu yara bere içinde kalır, meme uçları karaya döner. Doğacak çocuk erkek ise kadın güzelleşir, meme uçları pembe renge döner.” (KK22, KK23)

“Eski zamanlarda bir kadın gebe kaldığında kurban kesilirdi. Doğacak çocuğun cinsiyetini anlamak için kesilen kurbanın kellesi alınır, yarılırdı. Kellenin iç kısmı etli çıkar ise doğacak çocuk kız olurdu. Etsiz çıkarsa doğacak çocuk erkek olurdu.” (KK24)

“Gebe kadının oturacağı minder veya sedirin bir tarafına tarak, bir tarafına bıçak koyarız. Eğer gebe kadın tarağa oturur ise doğacak çocuk kız, bıçak konulan tarafa oturur ise doğacak çocuk erkek olur.” (KK16)

“Doğacak çocuğun kıpırdanmasından cinsiyet anlaşılır. Erkekler iki aylıkken kıpırdar, kız ise dört aylıkken kıpırdar.” (KK2, KK3, KK8)

“Karnın şeklinden de cinsiyet anlaşılır. Doğacak çocuk oğlan ise gebe kadının karnı sivri olur, kalçası olmaz. Doğacak çocuk kız ise kadının kalçası büyür.” (KK2, KK3)

“Doğacak çocuk erkek ise kadının beli çok ağrır. Doğacak çocuk kız ise kadının karnı çok ağrır.” (KK24)

“Gebe kaldığını anladığın da çocuğa bir zıbın dikersin. Diktiğin zıbını aşağıya atarsın. Attıktan sonra yoldan erkek geçerse doğacak çocuk erkek, kadın geçerse doğacak çocuk kız olur. Benim gebeliğimde kayınvalidem benden habersiz zıbın yapıp yola atmış. Yoldan erkek geçmiş, erkek çocuğum oldu.” (KK3)

“Simadan cinsiyet belli olur. Oğlan olursa güzel olursun, kız olursa yüzün çil içinde kalırdı.” (KK2, KK3, KK8, KK24)

“Çocuğun cinsiyetini eski zamanlarda anlamak için köyde gebe kadın fark etmeden oturacağı yerin bir tarafına bıçak bir tarafına makas konulurdu. Makasa oturursa kız, bıçağa oturursa erkek çocuğu olurdu.” (KK2, KK3, KK8, KK22, KK23, KK24)

“Eskiden doğumu köy ebesi yaptırırdı. Köy ebesi kadının doğum sonrası gelen sonundan bir sonraki çocuğunun erkek mi kız mı olacağını anlardı. ‘Sonuna bakar bundan sonra erkek doğuracaksın, kız doğuracaksın’ derdi.” (KK22)

Doğum Hazırlığı

Doğacak çocuğun eşyalarının hazırlanması da aile için oldukça önemli aşamalardan biridir. Çalışma sahamızda doğum hazırlığı ile ilgili görüştüğümüz kaynak şahıslar eski dönemlerde günümüze göre doğum hazırlığının daha özenli ve ağır olduğunu dile getirmişlerdir. Gebeliğin belirli bir sürecinden sonra başlayan bu hazırlık anneyi babayı hem de akrabaları sevindiren bir durum olarak görülmüştür.

Doğacak çocuk erkek ise daha farklı bir hazırlık yapıldığı yöre halkı tarafından görüşmeler sırasında belirtilmiştir.

Çalışma sahasında doğum hazırlığı ile ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

“Gebeliğin beşinci ayından sonra doğum hazırlığı yapmaya başlarız. Bebek anne karnında tutunamaz deriz, bekleriz. Beşinci aydan sonra çocuğa zıbın dikeriz, patik öreriz, beşik hazırlarız.” (KK2)

“Gebeliğin beşinci altıncı ayında hazırlıklara başlarız. Kız çocuksa pembe, kırmızı patikler örer, kıyafetler dikeriz. Erkek çocukça mavi, sarı zıbınlar, patikler yaparız.” (KK3, KK24)

“Bebeği yatırmak için tahta beşik hazırlarız.” (KK16)

“Doğacak çocuk erkek ise hazırlığı ağır olur. Erkek çocuk için kız çocuğuna göre daha çok hazırlık yaparız.” (KK2)

“Doğumdan önce çocuğa bez dikeriz, bezlerini hazır ederiz. Sarılık olursa diye iğne oyalı sarı yazma yaparız.” (KK2, KK3, KK8, KK22, KK23, KK24)

“Gebe kadına ve bebeğine kıyafetler hazır ederiz. Beşik yaparız, kundak hazırlarız.” (KK2, KK3, KK8, KK22, KK23, KK24)

“Doğumdan sonra çocuğu salıncakta yatırırız. Doğumdan önce salıncağın içine ara dantelli örtüler hazırlarız.” (KK3)

“Eski zamanlarda doğacak çocuk kız mı erkek mi anlamaya çalışırdık ama tam bilemezdik. Hazırlık yaparken de kız mı erkek mi bilerek hazırlık yapmazdık. Elbiselerde dikerdik, gömleklerde dikerdik. Hem kız hem erkek için hazırlık yapardık. Doğacak çocuğun alt bezlerini diker hazırlar, bohçalardık. Zıbınlar hazır ederdik. Bebeği sarmak için yorgan hazırlardık. Yüzünü örtmek için bezler hazır ederdik. Kız gibi hazırlık yaptık çocuk erkek oldu, hazırlanan kız kıyafetlerini erkeğe giydirirdik.” (KK22)

“Doğacak çocuğun alt bezleri, örtüleceği yorganlar, zıbınları, salıncağı, kıyafetleri doğumdan önce hazırlanmaya başlanır. Erkek olacak kız olacak ayrımı yapmadan bebeğin tüm ihtiyaçlarını önceden hazır ederiz.” (KK23)

4.3.1.1.2. Doğum Sırası

Hemen hemen her bölgede dokuz ay boyunca çeşitli sakınma ve inanışla güvence altına alınan gebelikten sonra doğumun kolay ve doğru geçmesi için birçok inanış ve uygulama bulunmaktadır.

Köylerde doğum eski dönemlerde evlerde yaşlı kadınlar ve ebeler tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde ise doğumlar hastanede doktorlar tarafından yaptırılmaktadır. Darkale mahallesinin halkı da bu duruma uymaktadır. Doğumu yaptıran kişinin dışında Anadolu'nun birçok yerinde doğum sırasında kullanılan farklı tarzlar vardır.

Alan araştırması yapılan bölgede de doğum eski dönemlerde ev ortamında “ön ebe” ve “art ebe” denen ebeler tarafından yaptırılmıştır. Kaynak kişiler doğumun ebeler tarafından oturarak, diz çökerek veya yatılarak yaptırıldığını belirtmişlerdir. Görüşmeler sırasında doğum yapılan odaya gebe kadının annesinin girmediği, kayınvalidesi girmek isterse oda da bulunduğu, odaya hiçbir şekilde erkek alınmadığı, erkeklerin dışarıda beklediği aktarılmıştır. Doğum esnasında doğumun daha kolay gerçekleşmesi adına dışarıda bekleyen aile fertleri tarafından Kur'an okunduğu tespit edilmiştir.

Çalışma sahasında doğum sırası ile ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

“Köyümüzde eskiden doğumu benim babaannem yaptırırdı. Hastaneye gidilmezdi. Babaanneme “Ön ebesi” derlerdi. Beline destek yapan bir de “Art ebesi” vardı. Ön ebesi doğumu yaptırırdı. Art ebesi ise destek yapardı. Doğumda sıcak havlu kullanılırdı. Anneyi doğumda üşütmemek gerekir. (KK2)

“Eskiden doğumlar; doğum yapacak kişinin evinde olurdu. Doğumun yapıldığı odaya ‘Doğum odası’ denirdi. Doğum odasına ön ebesi ile art ebesi girerdi, baba giremezdi. Baba dışarıda beklerdi. Doğum yatarak yaptırılırdı. (KK2)

“Doğum odasına kız annesi girmez. Ön ebe denilen köy ebesi ebeye yardımcı olan art ebesi ve kayınvalide doğum odasına girer. İçeri erkek alınmaz, erkekler aşağıda müjdeli haberi beklerler.” (KK2, KK3)

“Art ebesi çocuk doğarken, ‘Allah u Ekber’ diyerek tekbir getirir. Cenabı Allah’ın vergisi olarak erkek çocuk yüzükoyun doğar, kız çocuk yüzü açık doğar.” (KK2)

“Kadın doğumu gerçekleştirirken ev halkı Kur’an ve dua okur.” (KK2, KK24)

“Doğum güçleşirse başka bir şey yapılmaz hemen hastaneye götürülür.” (KK2, KK3)

“Doğumu yaptıran köy ebesine imkânlar dâhilinde bir hediye ya da bir miktar para verilir. Belirli bir miktar yoktur. Elinde ne varsa onu verirsin.” (KK2, KK24)

Göbek Bağı ve Son

Çocuğun doğumunun ardından anne ile bebeğin arasındaki bağlantıyı sağlayan göbek bağına kesimi işlemi gelmektedir. Kültürümüzde göbek bağına kesimi, kim tarafından kesileceği ve nereye bırakılacağı ile ilgili birçok inanış bulunmaktadır.

Doğumda bebekten sonra gelen, memelilerde ana ile dölüt arasında kan alıp verme işini sağlayan organ tıpta etene, plasente, mesime olarak adlandırılmaktadır. Plasente halk arasında “son, eş” olarak adlandırılır.

Alan araştırılması gerçekleştirilen mahallede bebekten sonra gelen organa “Son” denir. Doğumdan sonra sonun gelmesi güçleşirse kadının karnına bastırıldığı veya buhara oturtulduğu aktarılmıştır. Görüşülen kaynak kişiler genellikle bebekten sonra gelen son’un bir cami veya okul bahçesine gömüldüğünü belirtmişlerdir.

Çalışma sahasında göbek bağı ve son ile ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

“Çocuktan sonra gelen son ağrısı olur. İçi su dolu bir zar çıkar, çıkan zarı sarıp atarız. O son çıkmazsa sorun olur.” (KK2)

“Doğumdan sonra gelen sıvıya ‘Son’ adını veririz. Doğumdan sonra gelen son; alınıp toprak bir yere gömülür, dışarıya atılmaz.” (KK3)

“Göbek kordonu göbekten bir çeyrek uzun kesilir. Çok uzun kesersen çocuğun sesi gür olur derlerdi. Benim sesim gür, uzun kesmişler. Göbeği kesildikten

sonra çocuğun, göbeğine bir bez bağlanır. Eğer su alırsa iltihap yapar. Göbeğin kendi kendine düşmesi gerekir. Bir hafta sonra da göbek düşerdi. Düşmüş göbeği dindar olsun camiye koyan olurdu.” (KK2)

“Çocuğun göbek kordonu bir buçuk santim kesilir. Düşen göbek dindar olsun diye cami avlusuna ya da Kur’an-ı Kerim arasına konulur.” (KK3, KK24)

4.3.1.1.3. Doğum Sonrası

Anadolu’nun hemen hemen her bölgesinde doğumla ilgili birçok uygulama ve inanın doğum sonrasında yer aldığı görülmektedir. Alan araştırması yapılan mahallede doğum sonrasında yapılan ilk işlem doğan çocuk erkek ise kurban kestirmektir. Yeni doğan çocuğun kendine gelmesi için baş aşağı dikilip soğan koklatıldığı ve çocuk dünyaya sağlıklı geldiği takdirde doğumu gerçekleştiren ebelere hediye alındığı belirtilmiştir. Bu bilgilerin dışında yeni doğan bebeğin annesinin kucağına üç ezan vaktinden sonra götürüldüğü görüşmeler sırasında tespit edilmiştir.

Çalışma sahasında doğum sonrası ile ilgili tespitlerimiz şu şekildedir:

“Eğer doğan çocuk erkek ise kurban keseriz”. (KK2, KK3, KK24)

“Yeni doğan havasız kalan çocuk; kendine gelsin diye baş aşağı dikilir, soğan koklatılır. Soğanın kokusu ile çocuk açılır.” (KK2)

“Doğumdan sonra anne sıcak su ile temizlenir. Özel bölgesi mikrop kapmasın diye kapatılır. Giydirilir, yatırılır.” (KK2, KK3)

“Çocuk doğumdan sonra ılık su ile yıkanır, giydirilir. Yeni doğum yapan kadın doğumdan hemen sonra yıkanmaz. Yeni doğum yaptığı, kan kaybettiği için su peltesi yedirilir.” (KK2, KK3, KK8)

“Yeni doğan çocuğu ilk defa doğumu yaptıran ebe kucağına alır. Daha sonra çocuk babaanneye verilir. Çocuk babaanne tarafından babanın kucağına verilir. Çocuk annesine üç ezan vaktinden sonra götürülür.” (KK24)

“Çocuğun doğum haberi babaya ve yakınlarla ilk defa kadının kayınvalidesi tarafından söylenir. ‘Gelin kurtuldu, oğlumuz oldu veya kızımız oldu’ şeklinde haber

verir. Kayınvalide çocuğun doğum haberini vermediyse, haberi veren yabancı bir kişi ise ‘Ben müjdem i isterim’ diye söyler. Müjdeli haberi veren kişiye bir hediye kumaş ya da bir miktar para verilir.” (KK3)

“Çocuğun doğumu babaya, aileye art ebe tarafından da söylenir. Art ebe çocuğu sarar, hazırlar ailenin eline verir. Art ebeye müjdeyi verdiği için bir hediye veya para verilir.” (KK2, KK3)

“Uzun yıllar sonra çocuğu olan aileye ‘İyi ki doğdu’ derlerdi.” (KK2)

Süt Verme

Yeni doğan çocuk üç ezan vakti geçtikten sonra ilk kez annenin kucağına verilir. Çocuk ilk defa 3 ezan vaktinden sonra emzirilir. Çocuğun sabırlı olması için üç ezan vaktinin geçmesi beklenir. ‘Çocuk sabırlı olsun.’ derler. (KK2, KK13)

“Çocuğun ağzı dili kendine gelsin diye ilk olarak ağzını ılık su ile açarız. Emzirmeden önce ilk olarak ılık su veririz.” (KK2)

“Annenin sütü az gelmeye başladığında anneye süt olsun diye belte hazırlanıp, yedirilir. Belte annenin sütünü çoğaltır. Yeni doğum yapmış bir kadına ziyarete gidilirken belte götürülür. Sütü çok olsun istenir.” (KK3)

“Annenin sütü olmazsa samimi oldukları sütü olan biri çocuğa süt verir. Süt veren kişi çocuğun süt annesi olur.” (KK2)

“Yeni doğum yapmış kadının sütü çocuğuna yetmezse kadına sütü olsun diye belte, lokum ve tatlı yedirilir. Eğer hala sütü olmazsa çocuk belte ve pirinç suyu ile beslenir.” (KK3, KK8, KK8, KK19)

Ad Verme

Türk destanlarına baktığımızda ad alma ve ad verme törenlerinin Türk kültüründe ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Alplerin belli bir yaştan sonra mücadele ederek ad almaları değerlidir (Duymaz, 2000, s. 109-122).

Türk destanlarına kadar uzanan çocuğun ad alma meselesi göstermiş olduğu, cesaret ve kahramanlığa göre belirlenirken günümüzde ise çocuğun doğumundan

sonra aile büyükleri tarafından belirlenip verilmektedir. Hemen hemen her kültürde adla insan arasında önemli bir bağlantının olduğu inanışı bulunmaktadır. Bu nedenle aileler doğan çocuklarına ad verirken adların güzel ve anlamlı olmasına, çocuğa uyum sağlamasında dikkat etmektedir. Eski dönemlerde ise çocuğa verilen adın bir aile büyüğünün adı olduğu görülmektedir.

Alan araştırılması yapılan mahallede yeni doğan çocuğa ad verme işlemi gerçekleştirilir. Yeni doğan çocuğa ad verme işlemi doğumdan 3 gün sonra gerçekleştirilmekte ve genellikle ad seçimi erkeğin aile büyüklerine bırakılmaktadır.

“Çocuğa doğumdan üç gün sonra ad veririz. Ad seçilirken bizim köyde genellikle; babaannenin, dedenin adı seçilir. Köyde erkek olarak daha çok; Ali, Mehmet isimleri kız olarak; Ayşe ismi çoktur.” (KK2)

“Köyümüzde yeni doğan çocuğa ad seçimini genellikle erkeğin ailesine bırakılır. Ad seçiminde erkek daha fazla söz sahibidir.” (KK22)

“Yeni doğan çocuğa ad verme işleminde çocuğun kulağına köyün hocası veya dindar bir kişi 3 kez ezan okur. Kararlaştırılan adı çocuğun kulağına söyler.” (KK13, KK22)

“Ad koyma işlemi namazında abdestinde bir kişi yapar. Çocuğun kulağına ezan okur. ‘Hadi hayırlı olsun bundan sonra bunun ismi falanca olsun’ der.” (KK24)

“Bir daha çocuğu olsun istemeyenler; kız çocuğuna ad olarak son kız olsun diye ‘Songül’ adını koyarlar. Erkek çocuğuna son erkek olsun diye ‘Soner’ koyarlardı.” (KK2)

“Doğum sırasında ölen çocuğa ad verilmez. (KK8, KK19)

Lohusa Kadın/ Kırklı Kadın

Yeni doğum yapmış kadına Anadolu’nun farklı bölgelerinde çeşitli adlar verilmekle birlikte en çok “lohusa” ifadesi kullanılmaktadır. Yeni doğum yapmış bir kadın doğum sürecinden itibaren kırk günlük süreç içerisinde lohusa olarak adlandırılmaktadır.

Alan araştırması yapılan bölgede ise yeni doğum yapmış bir kadına “lohusa”, “kırklı kadın” adı verildiği görüşmeler sırasında tespit edilmiştir.

“Yeni doğum yapmış kadına lohusa derler. Kırk gün boyunca lohusadır.” (KK13)

“Yeni doğum yapmış kadına bizim köyde lohusa denir. Yeni doğum yapmış kadın ve çocuğu evde yalnız bırakılmaz.” (KK3)

Albasması / Albastı

Lohusa döneminde savunmasız olan anne ve bebeğin en büyük tehlikelerinden biri albasması olarak karşımıza çıkmaktadır. Türklerin eski inançlarında yer alan “al” ruh olarak adlandırılan albasması iyi, koruyucu bir ruh olarak karşımıza çıkarken daha sonraları anlam kötüleşmesine uğrayarak kötü bir ruh olarak karşımıza çıkmıştır. Genellikle yeni doğan kadınlara musallat olan bu al ruh Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde farklı adlar ile bilinmektedir. Darkale yöre halkı ise bu al ruh tasarımı “albasması/albastı” olarak adlandırmaktadır.

Alan araştırması yapılan mahallede yeni doğum yapmış kadınlara musallat olan bu albasması ile ilgili çeşitli inanışlar ve bu inanışlar etrafında albasması tasarımıyla korunmak amacıyla ortaya çıkarılmış birtakım uygulamalar bulunmaktadır. Günümüzde bile bölgede albasması ruhunun yeni doğan kadına musallat olacağı ile ilgili inanışlar devam etmektedir.

Alan araştırması sırasında mahallede albasması tasarımı ile ilgili tespit edilen bilgiler şu şekildedir:

“Yeni doğum yapmış kadına kırk gün içinde şeytan basabilir, al basabilir. Bu yüzden kadın ve çocuk kırk gün boyunca evde yalnız bırakılmaz, yalnız yatırılmaz. Evdeki herkesin bir yere gitmesi gerektiğinde bile köyün büyüklerinden birini yeni doğum yapmış kadının ve çocuğunun yanında bırakılır.” (KK3)

“Yeni doğum yapmış kadın ve çocuğu evde yalnız bırakılmaz. Al basar, kırk basar. Al basmasın diye kadının yattığı karyolanın altına bıçak koyarız.” (KK24)

“Yeni doğum yapmış kadın evde yalnız bırakılırsa ve uyursa kadına al basar, kırk basar. Köyümüzde bundan yıllar önce yeni doğum yapmış bir kadını evde yalnız

bırakmışlar. Kadına kırk bastı, kadın çok hastalandı. Doktorlara, hocalara götürdüler. Kadın hocalar sayesinde iyileşti.” (KK3)

“Yeni doğan kadına al basar. Albasması çok kötüdür. Kadın kötü kötü rüyalar görür, delirir. Bir kadına albasarsa kolay iyileşmez. Hocaya götürülür, doktora götürülür. Ama çok zor iyileşmez, o kadından artık hayır gelmez.” (KK3, KK8, KK22)

Kırlı Bebek ve Kırk Basması

Yeni doğum yapmış kadının ve çocuğunun rahatsızlanmasına “Kırk basması” adı verilmektedir. Lohusa kadın ve çocuğu için en tehlikeli dönemin ilk kırk gün içinde olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple anne ve çocuğun bu süreci sorunsuz bir şekilde atlatabilmesi için çeşitli inanış ve uygulamalar ortaya çıkmıştır.

“Yeni doğan bebeğe kırkı çıkana kadar özen gösterilir. Bebek annesiyle yalnız bırakılmaz. Kırk basmasın diye bebeğin beşiğinin altına bıçak koyarız. Beşiğin üstüne sarımsak bağlarız.” (KK3)

“Bebek yalnız kalırsa veya anne ile bebek yalnız uyursa kırk basar. Eski zamanlarda kırk basan anne ve çocuk hocalara götürülürdü. (KK2)”

“Kırk basması bizim buralarda bir inanç, kadın çocuk yalnız bırakılmaz, öyle inanılır.” (KK2, KK24)

“Anne ile çocuğu evde yalnız bırakmayız, yalnız yatırmayız. Kadına albasar, çocuğa kırk basar. Kırk basan çocukta, albasan kadın da iyileşmez, çok zordur.” (KK8)

Kırlama, Kırk Uçurma ve Kırk Mevlidi

Doğumdan sonra yapılan en önemli uygulamalardan biri de çocuğun kırk gün sonunda yıkanmasıdır. Yeni doğum yapmış kadın ve çocuğu için tehlikeli dönem olarak adlandırılan, sorunsuz geçmesi için çeşitli inanış ve uygulamalara başvuru kırk günlük süreç sonunda tehlikenin sona erdiği düşünülür. Bunun neticesinde de çocuk ve anne “kırlama”, “kırk uçurma” adı verilen bir işlemle banyo yaptırılır.

Darkale mahallesinin halkı çocuğun ve annenin kırklama işlemine önem vermektedir. Kırklama işleminin kırk günlük süreç içerisinde üç kez gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Kırklama işleminin ardından mevlit okutulduğu, evdeki her eşyanın yıkandığı görüşmeler sırasında tespit edilmiştir.

“Çocuğun kırkaması üç kez olur. Birinci doğum yaptıktan sonra yedinci günde, ikincisi yirmi birinci günde, üçüncüsü ise kırkıncı günde yapılır.” (KK2, KK8, KK22, KK24)

“Çocuğun göbeği düştükten sonra kırk günlük olana kadar üç kez kırklama işlemi yaparız.” (KK8)

“Kırk gün içerisinde anne de çocukta üç kez yıkanır, kırklanır. Şimdiki dönemde bu şekilde yapılmıyor. Anne de çocukta ne zaman isterse banyo yaptırılıyor.” (KK3)

“Kırklama işleminde bir ipek mendilin içerisine kırk tane taş, soğan, sarımsak, çörek otu, bir tane altın yüzük koyarız. Önceden çocuğu ve anneyi yıkayacağımız suyu hazır ederiz. Hazırlanan bu su ile anneyi de çocuğu da yıkarız, kırklarız. İpek mendilin üstünden su dökülüp kırklama işlemi yaparız. Şeytan, cin anneye ya da çocuğa gelmesin diye ipek mendilin içine sarımsak, çörek otu koyarız.” (KK3)

“Çocuk yıkandıktan sonra teri kokmasın diye tuzlama işlemi yaparız. Ağız kısmını, kol altlarını, kasık kısmını, göğüslerini tuzlarız. Daha sonra da çocuğun başından aşağıya ılık bir tuzlu su dökeriz. Tuzlama işlemi bittikten sonra anne çocuğu kucağına alır, beraber yıkanır, kırklanır.” (KK22)

“Kırklama işlemini ev halkından birileri yapar. Suyun içine Fatıha, İhlas sureleri okuruz.” (KK2)

“Kırklama işleminde kullanılan kırk taşı işlem bittikten sonra besmele çekilip evden uzak bir yere atarız.” (KK2, KK3, KK8, KK22, KK24)

“Kırk çıktıktan sonra kadın çocuğunu alır yakınlarının, kendi akrabalarının, komşularının evine gider. Gittiği zamanda komşu, akraba ve yakınları çocuğun koynuna iki adet yumurta koyar.” (KK2, KK22, KK24)

“Çocuk ilk defa anneyle kırkıktan sonra dışarı çıkar. İlk olarak ya ananeye ya da babaanneye ziyarete gidilir. Tanıdık kimse yoksa mahalleden samimi olduğumuz insanlara giderdik.” (KK2)

Çocukta İlkler

Kültürümüzde ilkler insan yaşamında her dönem içinde önemli görülmüştür. Doğan çocuğun ilk diş çıkarması, ilk yürümesi, ilk tırnağının ve ilk saçının kesilmesi etrafında birtakım inanç ve adetler ortaya çıkmıştır. Doğan çocuğun ilk dişinin çıkması, ilk saçının ve tırnağının kesilmesi, ilk yürüyüşü ailesi ve çevresi tarafından her dönemde sevinçle karşılanır.

Saha çalışması gerçekleştirilen mahallede çocuğun ilkleri hususunda kaynak kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Kaynak kişiler yörede doğan çocuğun ilk dişini çıkarmasının, ilk saçının ve tırnağının kesilmesinin diğer kültürlerde olduğu gibi sevindirici bir olay olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmeler sırasında bu hususta yöreye özgü bir tören, uygulama olmadığı fakat bu husus da uygulanan birkaç inanışında bulunduğu tespit edilmiştir. Kaynak kişiler çocuğun dişinin çıktığını ilk gören kişi aileye yakın bir kişiye çocuğa bir altın yaptığını veya iç çamaşırını aldığını belirtmişlerdir. Yeni doğan bebeğin ilk tırnağının kesileceği, ilk saçının kesileceği belirli zaman dilimleri olduğu görüşmeler sırasında aktarılmıştır.

Alan araştırması sırasında çocukta görülen ilkler hususunda tespit edilen bilgiler aşağıda aktarılmıştır.

“İlk olarak çocuğun tırnağı bir haftalıkken kesilir. Çocuk yeni doğduğunda tırnakları çok yumuşak olur, bir yerini yırtmasın çizmesin diye eldiven takarız. Bir haftalık olunca da tırnaklarını keseriz.” (KK2)

“Bizim burada kız çocuğunun saçı ilk iki aylıkken kesilir. Erkek çocuğunun daha erken kesilir. Neden böyle bilmiyorum eski insanlar böyle öğrettiler. Kesilen saçları dışarı atmayız, baş ağrısı yapar. Ocağa atar yakarız, dışarı atmayız.” (KK2)

“Çocuğun ilk dişi çıktığında ilk gören kişi bir hediye alır. İlk dişi kim görürse gerekirse dışarıdan olsun o kişi aileye mutlaka bir hediye verir. Bizim burada dişi geç çıkan çocuğun daha sağlıklı sıhhatli olduğuna inanılır.” (KK3)

“Yeni doğmuş çocuğun ilk dişinin çıktığını gören kişi çocuğa iç çamaşırı alır. Çocuğun çıkan dişi zamanı gelip düştüğünde; dindar olsun, Allah’a yakın olsun, dini güzel olsun diye düşen diş alınır ve cami kiremidine atılır.” (KK23)

Yaşamayan Çocuk

Yaşamayan çocuklar için Anadolu’nun pek çok bölgesinde çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir. Alan araştırması yapılan mahallede yaşamayan çocuklar ile ilgili belli başlı bir uygulamaya rastlanmamıştır. Görüşülen kaynak kişilerden bir tanesi çocukları doğup da yaşamayan ailelerin hocaya gittiklerini aktarmıştır. Alan da doğup da yaşamayan çocuklara “sübyenli çocuk” adı verildiği görüşmeler esnasında tespit edilmiştir.

“Doğum sırasında ölen çocuğa bizim buralarda isim verilmez. Kendi ismi ile gider. Çocuk canlı iken doğumdan sonra ölürse, gömülürse namazı kılınır. Annenin karnında ölürse çocuğun namazı kılınmaz.” (KK3, KK13)

“Doğup da yaşamayan çocuklara ‘Sübyenli’ çocuk derler.” (KK2)

“Köyümüzde yeni doğan bebek erkek ise sünnet olmadıysa öldüğünde küçük parmağı kırılır, öyle gömülürdü.” (KK2, KK24)

“Doğumdan önce, doğum sırasında ve doğumdan hemen sonra ölen çocuklar için hocaya gidilir.” (KK22)

Yürüyemeyen Çocuk

Darkale mahalle halkı yürüyemeyen çocuklar için bazı uygulamalar yapmaktadırlar. Bu uygulamalar “Duşak kesme” ve “Mindevriş” yatırına götürmektedir. Uygulanan bu işlemlerden sonra çocuğun yürüyeceğine dair bir inanış bulunmaktadır. Günümüzde ise bu yöntemlere başvurulmamakla beraber yaşı geldiği halde yürüyemeyen çocuklar hastanelere götürülmektedir.

“Yaşı geldiği halde yürümesi geciken çocuk Mindevriş yatırına götürülür.” (KK24)

“Çocuk ilk yürüme aşamasında çok düşüyor ya da yürümüyor ise Cuma namazı ile cuma selası arasında çocuğun bacağına ip bağlanır ve kesilir. Uzun boylu, iri yarı olan kişi ip kesildikten sonra çocuğu kucağına alır götürür.” (KK24)

4.3.1.2. Sünnet

4.3.1.2.1. Sünnet Yaşı

Türkiye’de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Çocuğun geçiş dönemlerinden birini temsil eden sünnet geleneği dinsel ve töresel işlemler içerisinde en yaygın olan gelenektir. Anadolu’nun hemen hemen her bölgesinde sünnet dinsel bir görev olarak görülmektedir. Çalışma gerçekleştirilen sahada da bu durum söz konusudur. Darkale mahallesinde sünnet hem sağlık amacı hem de dinsel bir görev olarak gerçekleştirilmektedir. Pertev Naili Boratav sünnet törenlerinin düğün törenleriyle eş olduğunu, her ikisinde de kına gecesinin yapıldığını belirtmektedir. Darkale yöresinde de bu durum görülmektedir. Çocuğun önemli bir geçiş dönemi olan sünnet törenleri önemli görülmekte, bir düğün töreni gibi özen gösterilmektedir. Köy halkı eski dönemlerde sünnet törenlerinin gösterişli olduğunu, ailenin maddi durumuna göre şekillendiğini belirtmişlerdir. Günümüzde ise köyde yaşayan nüfusun azalması sebebiyle sünnet törenleri eskisi gibi gerçekleştirilmemektedir.

“Bizim burada sünnet peygamberimizden kalmış bir şart olarak görülür. Sünnet hem sağlık amacı ile hem dini amaçla yapılır.” (KK2, Nadife)

“Sünnet dini bir vecibedir. Şimdiki dönemlerde eğlenceye döküldü.” (KK1)

“Çocuk küçük yaşta sünnet yapılırdı. Beş altı yaş tercih edilirdi. Yaşı geçtiği halde sünnet olmayan çocuklar ve aileleri hoş karşılanmazdı.” (KK1)

“Köyümüzde sünnet sekiz ile on iki yaşları arasında yapılır. Yaşı geçtiği halde sünnet olmayan kişilere bu köyde “askerde olursun” derler, dışlamazlar ama dalga geçerler. Bizim burada sünnet için o kadar geç kalınmaz.” (KK2)

4.3.1.2.2. Sünnet Hazırlıkları

Çocuğun sünneti düğünle yapılacak ise çalgıcı tutulur, yemekler hazırlanır. Sünnet hayır ile yapılacak ise mevlit okuması için hocalar ayarlanır, gün belirlenir ve yemekler hazır edilir. Sünnete davet edilecekler belirlenir ve kapı kapı dolaşarak sünnete davet yapılır.

4.3.1.2.3. Sünnet Düğünü / Sünnet Hayrı

Çalışma sahasında sünnet töreni ile ilgili üç uygulama tespit edilmiştir. Sünnet törenleri ya düğün şeklinde yapılmakta ya da sünnet hayrı şeklinde gerçekleştirilmektedir. Her ikisinin de bir arada olduğu törenlere de başvurulmaktadır. Her uygulamada da yemekler hazırlanmakta, sünnet çocuğunun yatağı, odası hazırlanmaktadır. Çalışma sahasında sünnet törenleri genellikle iki gün sürmektedir. Birinci gün akşam eğlence düzenlemekte, ikinci gün öğleye doğru mevlit okunup gelen misafir ve akrabalara yemek ikram edilmektedir.

“Sünnet törenleri genellikle haziran aylarında, yaz aylarında yapılırdı.” (KK1)

“Durumu olmayan ailelerin çocukları köy hayrında köylülerin yardımı ile toplu sünnet ettirilirdi. Bizim köyden olmasa da çevre köylerden durumu olmayan aileler bulunur köy hayrımızda sünnet ettirilirdi. Çocukların kıyafetleri köylüler tarafından alınırdı.” (KK1)

“Köyümüzde sünneti eskiden beri sağlık memuru yapar. Sünnet törenleri düğün gibi masraflı olurdu. Özenle yemekler hazırlanırdı.” (KK1)

“Sünnet çocuğunun yatacağı yatağa çok özen gösterilirdi. Bindallı denen el örmesi yastıklar hazırlanırdı. Çocuğun odası ve yatağı iğne oyası bezlerle süslenirdi. Çocuğun sünnet kıyafetleri hazırlanırdı. Çocuğun annesi ve babası kendine kıyafet hazırlardı.” (KK1)

“Çocuk camiye götürülürken ve camiden getirilirken ata bindirilir. Cami önünde sandalyeye çıkarılıp takı töreni yapılır.” (KK1)

“Eski zamanlarda davetiye olmadığı için sünnetlere çağrı yapılırdı. Çocuğun ailesinden bir kişi peştamal örtünüp ev ev dolaşıp sünnete çağrı yapardı. “Veli bizim

oğlanın cumartesi günü kına gecesi, pazar günü sünneti var buyur gel” denirdi. Sünnete çağrı yapılırken; gidilen kapılara şeker götürülür, yakın akrabalara yazma götürülürdü.” (KK1)

“Sünnet çocuğunun eline kına gecesinde kına yakılırdı.” (KK1)

“Sünnet edilirken tekbir sünnet kolaylaşsın diye tekbir getirilirdi. Sünnet günü mevlit okunurdu.” (KK1)

“Sünnet çocuğuna hediye olarak saat, küçük altın takılır. Çocuk at ile evine getirildiğinde attan inmez. O sırada çocuğun dedeleri attan insin diye “Zeytinlik, ev, araba” gibi bir adak yapardı. Çocuk adaktan sonra attan inerdi. “Şuradaki iki tarla, üç zeytinlik senin” denir çocuk öyle attan inerdi.” (KK4)

“Sünnet kışın olmaz, baharın olur. Genellikle nisan mayıs aylarında yapılır. Kimsesiz çocuklara sünneti köydeki insanlar birleşip sünnet yaptırır. Hepsi toplanır aynı anda sünnet yaptırılır, yemek verilir. Kırkolukta toplarlar, okurlar ve kesme işlemini yaptırırlar.”

“Sünneti eskiden beri sağlık görevlisi yapar, berber falan sünnet yapmaz.”

“Sünnet çocuğunun yatağı özel olur. Hazırlanır. Karyolasını süslersin yaparsın, hazırlarsın. Tülbentler asılır, örtüler serilir, işlemeli yatak çarşafı serilir. Eskiden böyle burju burju kağıtlar olurdu onlarla süslerdik.”

“Sünnet töreni yemekli olur. Eskiden daha güzel olurdu şimdi buralarda öyle değil. Keşkek dövülürdü, nohut yapılırdı. Sarma sarılırdı, çorbası tatlısı yapılırdı. Köye özgü usulü olan kabartlama yapılırdı. Sarma ile kabartlama için akşam iyice yakın olan yakınların çağırılır onlara yedirilirdi. Diğer yemekler tüm köye yedirilirdi.”

“Sünnet töreni için davetiye eski zamanlarda yoktu. Kapı kapı dolaşılırdı. Daha sonra okuntu verilmeye başlandı.”

“Sünnet olacak çocuk ilk önce bir yere dikilir altın para takılır. Daha sonra gezdirilir. Getirilip kestirilir. Kestirildikten sonra yemeğe başlanır. Bir de köyümüzde çocuk kesildikten sonra silah atılır. Silah köyümüzde çocuk kurtuldu diye atılır.”

“Kesilen parça cami kovuğuna konur. Cami kovuğuna dini bütün olun olsun inançlı olsun diye konulurdu. Çocuk kesilirken de evde mevlit okutulur. Mevlitten sonra da lokum dağıtılır.”

“Çalgı gündüzden başlar, mevlit okunana kadar da sürer.” (KK1)

“Sünnet için hediye olarak kıyafet, tabak çanak, hediye, para getirilir. Para altın daha çok takılır. Tabak çanak kız düğününde daha çok gelir.” (KK2)

4.3.1.3. Evlenme

İnsan yaşamının geçiş dönemlerinden biri de evlilik aşamasıdır. Evlilik kadın ve erkek için bir ailenin kurulduğunun, ilişkinin resmileşerek gayri meşruluktan ayrıldığıнын, yeni bir hayatın başladığıнын göstergesi olan toplumsal bir kurumdur. Kültürümüzde evlenme niyetinden gerdek sonrası döneme kadar birçok inanış ve uygulama ortaya çıkmış hemen hemen her toplumda benzerlik ve farklılıklarla kendine yer bulmuştur.

Alan araştırması yapılan mahallede geçiş dönemlerinden biri olan evlilik kurumuna saygı gösterilmektedir. Evlilik yaşı gelmiş her genç evliliğe teşvik edilmiş ve bu çerçevede yöreye özgü birtakım inanç ve uygulamalar ortaya çıkmıştır.

4.3.1.3.1. Evlenme Biçimleri

Anadolu'nun farklı bölgelerinde çeşitli evlenme biçimleri bulunmaktadır. Bu evlenme biçimlerinden bazıları “Görücü usulü, kız kaçırma, oturakalma, beşik kertmesi” gibi türlerde karşımıza çıkmaktadır. Kültürümüz içinde en fazla kullanılanlar ise “Kız kaçırma” ve “Görücü usulü” evliliğidir.

Alan araştırması yapılan yörede daha çok görücü usulü ve anlaşarak evlenme biçimleri görülmektedir. Bunlar arasında en çok görücü usulü evlilik biçiminin kullanıldığı gözlenmiştir. Akraba evliliği yapmanın, kaçarak evlenmenin yörede hoş karşılanmadığı, bu yolla evliliklerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Yörede bu hususta kaynak şahıslardan derlenen bilgiler şu şekildedir:

“Köyümüzde kaçarak evlenme olmaz, kaçarak evlilik hoş karşılanmaz. Kaçan kızın ailesi küser, barışmaz.” (KK3)

“Biz evliliklerimizi görücü usulü yaparız. Evlenme yaşına gelen oğlan çocuğuna köy içinde münasip bir kız bulunur, evlendirilir.” (KK1)

“Evlilikler görücü usulü şeklinde yapılırdı. Kızlar evlenecekleri kişiyi uzaktan görürlerdi.” (KK3)

“Anlaşarak evlenen çok vardır. Çoğunlukla annemizin, babamızın bize uygun gördüğü kişiyle evlendirildik.” (KK22, KK24)

“Eski zamanlarda dışardan kız alıp kız vermek yoktu. Herkes Tarhala içinden evlenirdi. 1980’li yıllardan sonra dışardan kız alıp kız vermeye başladık.” (KK4)

“Köyümüzde bir kere baldızıyla evlenen biri oldu. Kadın öldü, babası evlere bir şey olmasın diye erkeğe küçük kızını verdi. Daha sonra da bir daha olmadı.” (KK2)

“Yakın akraba ile evlilik yapan kişiler eski zamanlarda vardı. Ama çocukları sakat doğdu. Daha sonra da öyle evlenen olmadı. Zaten köyde herkes birbirini tanır, uzakta olsa bir tanışıklık aileler arasında vardır.” (KK11)

“Bizim köyümüzde birden fazla kişiyle evlenme, kuma getirme yoktur. Asla hoş karşılanmaz.” (KK7)

4.3.1.3.2. Evlilik Yaşı

Anadolu’nun birçok bölgesinde evlenme yaşı eski dönemlerde 15-20 arasında değişmektedir. Günümüzde ise hemen hemen her toplumda bu yaşın giderek büyüdüğü görülmektedir. Darkale yöresinde de eski dönemlerde evlenme yaşı 16-20 yaş aralığı iken günümüzde bu yaş her toplumda görüldüğü gibi giderek artmıştır.

“Erkekler 20-22 yaşlarında evlendirilir. Kızlar ise daha küçük, 16-17 yaşlarında evlendirilir.” (KK1, KK2, KK4, KK8, KK22)

“Erkekler askere gitmeden nişanlanırdı, askerden gelince evlendirilirdi. 18 yaşını doldurmuş her erkeğe bir kız bulunurdu.” (KK5)

“Eli iş tutmaya başlamış erkeklerin evlenme yaşı gelmiş kabul edilir. Münasip bir kız bulunur, evlendirilir. Ben on altı yaşında nişanlandım, sekiz yıl nişanlı kaldım.” (KK6)

“Yaşı on altı olmuş kızın nişanlanması icap eder. Evlilik öyle geç bırakılmaz.” (KK3)

“Köyümüzde kızların evlilik yaşı 14-15 yaş aralığında bile başlar. Erkekler askere gitmeden de gittikten sonra da evlenebilirdi. Köyümüzde askerden önce evlenip, askerden dönünce çocuk sahibi olan çok insan olmuştur.” (KK3)

4.3.1.3.3. Evlilik Aşamaları

Eş Seçimi

Aile denilen kurumun oluşmasında ve devam ettirilmesinde önemli unsurlardan biri eş seçimidir. Evliliğin gerçekleşmesi için evlenecek olan kişilerde belli başlı bazı özellikler aranır. Yaş, fiziki durum, meslek gibi karşımıza çıkan bu özellikler eş seçiminde önemli bir etkiye sahiptir.

Anadolu'nun her bölgesinde eş seçimi hususunda farklı uygulamalar bulunmaktadır. Evlilik aşamasında seçilecek olan kıza çalışkan, hamarat olması, huyunun güzel olması tercih edilir. Seçilecek olan erkeğe iyi bir mesleği olmasına ve iyi bir huya sahip olmasına özen gösterilir. Bu seçim hemen hemen her toplumda daha çok kadına yöneliktir.

Alan araştırması yapılan mahallede eş seçimine önem verildiği görülmüştür. Evlilik için seçilecek kızlar da dürüstlük, hamaratlık, iyi huy aranan bazı özellikler arasında yer almaktadır. Görüşmeler sırasında kaynak kişiler evlilik için seçilecek kızın önceden uzaktan izlendiğini, huyunu suyunu öğrenip uygun görüldükten sonra evlenme beyanının bildirildiğini belirtmişlerdir.

“Köyümüzde gelin seçiminde dürüstlüğe ilk önce önem verirler. Daha sonra saygı ve sevgiye bakarlar.” (KK2, KK3)

“Evlenmek için eş seçerken aileler ilk önce ailelere bakarlar, araştırırlar. Erkek annesi alacağı kızın temizliğine, hareketlerine bakar. Kız ailesi kızını vermek

için erkek tarafının ailesini araştırır, işi gücü var mı diye bakar. Uygunsa kız alınır ya da kız verilir.” (KK7, KK9, KK11, KK22)

“Kız seçimini genellikle erkek tarafının ailesi yapar, şimdiki dönemde burada seçimi erkek yapıyor. Eski zamanlarda münasip görülürse kız alınırdı.” (KK1)

“Aile eş seçimini yapıyor olsa da kızın da oğlanın da görüşünü alırlardı. ‘Falanca kız var evlenmek ister misin, falanca erkek var seni istiyorlar rızan var mı?’ derlerdi.” (KK3)

Kız Görme/ Kız İsteme

Evlilik aşamalarından birisi de evlenilecek kızın aranması, kızın soruşturulması ve görülmesidir. Evlilik düşünen kişiler önce yakın çevrelerinden kız ararlar. Bulunan kız soruşturulur. Kız uygun görülürse görmeye gidilir.

Alan araştırması yapılan mahallede eski dönemlerde kız görme, görücülüğe gitme işleminin olduğu belirtilmiştir. Yörede evlenme yaşı gelen bir gence aile büyükleri tarafından köydeki yaşı gelen genç kızların arandığı, bulunan kızların çevrelerce soruşturulduğu, soruşturma sonucunda da kızın evine kız görmeye gidildiği tespit edilmiştir. Kız aile büyükleri tarafından her yönden uygun görüldüğü takdirde de kız isteme işleminin gerçekleştirildiği aktarılmıştır. Yörede bu hususlarda elde edilen bilgiler şu şekildedir:

“Kız görmeye, kız istemeye yakın akrabalar gider. Kız görmeye anne ve baba, annenin kardeşi var ise onlar, iyice yakın olanlar giderler. Kız görmeye gidildiğinde bir çay ya da kahve içilir. Kız uygun görülürse ‘müsait bir zamanda size geleceğiz.’ denir.” (KK2, KK3)

“Kızı görmek için oğlan evinden biri dünür olarak kız evine gönderilir. Kız evinden olumlu bir cevap alınana kadar aracı 3-4 defa kız evine gider. Olumlu bir cevap çıktıktan sonra kız ile erkek birbirlerini bilmiyorsa uzaktan birbirlerini gösterirler.” (KK8, KK14)

“Kız istemeye oğlan evinin akrabaları, babası giderdi. Köyümüzde kız istemeye gitmeye ‘dünürçülüğe gidiyoruz’ denir.” (KK1)

“Kız istemeye damadın annesi gelmez ama söz kesmede gelirdi.” (KK11)

“Kız görmeden sonra kız istemeye gidilir. Kahveler içildikten sonra ‘Allah’ın emri peygamberin kavli için’ diye söze başlarlar ve kızı isterler. Kız istemeye burada oğlanın annesi gitmez, yüzüğü takma aşamasında gider.” (KK11)

“Buralarda ilk istemede kız verilmez. Üç kere istenir, üçüncü istemede kız verilir. Allah’ın takdiri böyle biz böyle yapıyoruz. İlk istemede kız tarafı bir düşünelim der. İkincisin de bir soracağımız yer var denilir. Üçüncü istemede de kız verilir.” (KK22, KK24)

Söz Kesimi

Kız isteme aşaması son bulduktan sonra sırada yapılan ilk işlem söz kesmedir. Söz kesme işlemi ile asıl amaç kızın verildiğinin resmileştirilmesidir. Alan araştırması yapılan mahalle geçiş dönemlerinin en önemli aşamalarından biri olan evliliğe büyük bir önem verdiğinden evliliğin ilk aşaması sayılabilecek nişan hadisesine de büyük bir önem göstermekte ve bu bağlamda çeşitli adetleri yerine getirmektedir. Mahallede söz kesimi hususunda elde edilen bilgiler şu şekildedir:

“Köyümüzde söz kesmeye “yüzük takma” deriz. Yüzük takılırken kız evi çay, kahve gibi içecek yiyecek şeyler hazırlar. Söz kesildi, yüzük takıldı diye kız tarafı oğlan tarafına önceden hazırlanmış bir mendil verir. Mendil sözün kesildiğini, kızın verildiğini belirtir. Daha eski zamanlarda mendilin uçuna yüzüğü bağlardı, öyle verirlerdi.” (KK1, KK2, KK3, KK22, KK24)

“Söz merasim de kadınlarla erkekler bir arada olmaz. Kadınlar bir odada erkekler bir odada oturur.” (KK8)

“Söz evde yapılır, iyice yakınlar olur.” (KK18)

“Söz kesildikten bir süre sonra “Gelin görme” dediğimiz bir adetimiz vardır. Oğlan evi akrabaları ile kız evine gider. Gelin görmede kıza altın takılır, kıyafet getirilir. Gelin görmeye ‘küçük nişan da’ denir. (KK2, KK3)

Nişan

Söz kesiminden sonra düğün merasiminin öncesinde gerçekleştirilen en önemli etkinliklerden birisi nişan törenidir. Alan araştırması yapılan yörede nişan töreni “küçük düğün, büyük nişan” olarak adlandırılmakla birlikte nişan törenine büyük bir özen gösterilmektedir. Bu bağlamda nişan merasiminin etrafında yöreye özgü birtakım adetler göz önüne gelmektedir.

Mahallede görüşülen kaynak kişiler nişan töreninin eski dönemlerde çok büyük bir önemle gerçekleştirildiğini belirtmişlerdir. Küçük düğün olarak adlandırılan bu törende kadınlar kendi aralarında erkekler kendi aralarında eğlenceler düzenlemektedir. Mahallede derlenen bilgiler şu şekildedir:

“Sözden ve gelin görmeden bir süre sonra büyük nişan yapılır. Nişan masraflarını kız evi ve erkek evi tarafından ortak karşılanır. Nişan da erkekler ve kadınlar ayrı olur. Dümbekçi getirilir. Kadınlar, erkekler ayrı eğlence yapar.” (KK2, KK3)

“Küçük nişandan sonra büyük nişan yaparız. Düğün gibi olur. Yemekler hazırlanır, çalgıcılar gelir. Köyde düğün yapılan bir meydanımız var orada kadınlar eğlenirken erkekler kendi aralarında eğlence düzenler.” (KK1)

“Büyük nişan da gelin kıza oğlan evi tarafından altın yapılır, kız evi de damada altın takar.” (KK22, KK24)

“Nişana davet yapılırken eski zamanlarda davetiye yoktu. Kapı kapı dolaşılır, nişana davet yapılırdı. Nişana daveti yenge varsa yenge yapardı. Yenge yoksa kız ve erkeğin yakın akrabalarından biri kapı kapı dolaşır nişana çağrı yapardı.” (KK7)

“Nişan kolay kolay bozulmaz. Bir yanlış olursa öyle bozulur. Nişan bozulursa kıza takılan takılar, kıyafetler oğlan evine muhtarlıktan geri gönderilir, oğlana takılan takılar, verilen kıyafetler kız evine muhtarlıktan geri gönderilirdi.” (KK13)

Çeyiz

Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde özellikle kız çocuklarının dünyaya gelişinden itibaren çeyiz hazırlığı denilen bir aşama başlamaktadır. Kız annesi tarafından gerçekleştirilen bu hazırlıklar düğünün gerçekleşeceği zaman dilimine

kadar büyük bir ciddiyetle sürmektedir. Hazır edilen çeyizler karşılıklı olarak oğlan ve kız evine götürülmekte bu esnada birtakım adetler ve uygulamalar yapılmaktadır.

Alan araştırması yapılan mahallede kız ve erkek çocukların doğumdan itibaren başlayan bu hazırlıklara büyük önem verilmekle birlikte birtakım uygulamaların var olduğu görülmektedir. “Çeyiz düzme” olarak adlandırılan bu dönemde gerçekleştirilen adet ve uygulamalar günümüzde çok sık görülmesine de yörenin kültürel özelliklerini yansıtması bakımından büyük bir önem taşıdığı söylenebilir.

“Gelin olacak kızın çeyizinde; takım işlemeli yastık kılıfları, yorgan kılıfları, işlemeli çarşaflar, kanaviçe işlemeli karyola takımları, ara dantelli örtüler, iğne oyaları, delik işi işlemeli örtüler, patikler, iğne oyalı bezler bulunur. Gelin çeyizi küçük yaşta kızın annesi tarafından hazırlanmaya başlanır.” (KK1, KK3, KK8, KK11)

“Kızın çeyizini küçük yaşta hazırlamaya başlarız. El işlemesi her şeyi hazır ederiz. Nişandan sonra da kız tarafına düşen ev eşyalarını hazırlarız.” (KK24)

“Erkeğin de kızın da çeyizi erken yaşta hazırlanmaya başlar. Yaşı gelmiş çeyizi hazır edilmemiş kız yoktur.” (KK1)

4.3.1.3.4. Düğün

İnsan hayatının en önemli geçiş dönemlerinden biri olan evliliğin neticelendirildiği bölüm düğündür. Geçmişten günümüze toplumların hemen hemen hepsinde kültürel özellikler gibi çeşitli farklılıklarla birlikte düğün aşaması etrafında birçok adet, gelenek- görenek ortaya çıkmıştır. Günümüzde birçoğu devam ettirilmese de toplumun kültürünü ortaya çıkarması bakımından bu adet, gelenek ve görenekler büyük bir önem taşımaktadır.

Alan araştırılması yapılan mahallede düğün aşaması etrafında birçok adet, gelenek- görenek ortaya çıktığı görüşmeler esnasında tespit edilmiştir. Düğünlerin dört gün sürdüğü, bu süreç içerisinde birçok uygulamanın gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir.

Gelin Alımı

Darkale mahallesinde düğünün ilk aşamasını gelin hamamı oluşturmaktadır. Düğün merasimi perşembe günü gelin hamamı denilen bir eğlence ile başlar. Gelin hamamı Darkale mahallesinde günümüzde kapalı durumda bulunan hamam da gerçekleştirilir. Gelin, arkadaşları ve gelinin kayınvalidesi tarafından düzenlenen bu adette gelin kayınvalidesi tarafından hamam da yıkanmaktadır. Görüşülen kaynak kişiler bu hususta şu bilgileri aktarmıştır:

“Eski zamanlarda köyümüzde düğünler dört gün sürerdi. Perşembe günü sabahtan başlar, pazar günü akşam biterdi. Perşembe günü gelini kayınvalidesi alır gelinin arkadaşları ile hamama götürür.” (KK1, KK2, KK3, KK5, KK22, KK24)

“Eski zamanlarda gelin hamamı da yapılırdı. Kırkoluk da hamam vardı. Gelin hamamı orada yapılırdı.” (KK11)

“Gelin hamamı ile düğün başlar. Gelin hamamdan çıktıktan sonra hamam önünde eğlenceler başlardı.” (KK22)

“Kayınvalidesi gelinini perşembe sabahı alır hamama götürür. Hamam da gelinini yıkar. Gelin hamamdan çıktıktan sonra hamam önünde gelinin ve damadın akrabaları davullarla dümbeklerle oyunlar oynar.” (KK2)

Kırkık Kesme

Darkale mahallesinde perşembe günü gelin hamamdan çıktıktan sonra evine götürülmektedir. Eve götürülen gelinin saçlarından önce “Kırkık” adı verilen perçemler kesilmekte bu işlemede “Kırkık kesme” adı verilmektedir. Daha sonra da saçları kayınvalidesi tarafından örülmektedir. Örülen her saç kısmına gelinin kayınvalidesi bir altın takmaktadır. Mahalle halkı bu işlemi kızın yeni gelin olduğunu belirtmek amacıyla gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

“Hamamdan sonra gelinin saçından “Kırkık kesme” yapılır. Gelinin kaşlarının üzerine kâkül kesilir, yeni gelin olduğu kırkık kesme ile belirtilir.” (KK22)

“Hamamdan sonra eve geçilir. Kayınvalidesi gelinin saçlarını örer. Saç örülürken saçların arasına altın dizilir. Bu altınlara “Saç altını” denir. Saç örülürken toprak dümbelekler gelinin arkadaşları tarafından çalınır.” (Nurcan Kumru)

Hamam Önü Eğlencesi

Darkale mahallesinde gelin hamamı, kırk kesme merasiminden sonra hamam önü denilen bir eğlence gerçekleştirilmektedir. Görüşülen kaynak kişiler hamam önü eğlencesi ile düğünün resmen başladığını ifade etmişlerdir. Perşembe günü gerçekleştirilen hamam önü eğlencesine gelin ve damat tarafının akrabaları katılmakta, damadın arkadaşları Kırkoluk meydanında davul ve dümbeklerle oyunlar oynamakta, kadınlar görülmeyen bölgelerde oyunları izlemektedir.

“Kırkık kesildikten sonra perşembe akşamüstü “Hamam önü eğlencesi” yapılır. Geline don takım giydirilir. Gelinin yakınları üç etek giyer. Kadınlar bir yerde akşama kadar oynar, erkekler Kırkoluktaki hamamın önünde oyunlar oynar. Hamam önü eğlencesinden sonra akşam gelin annesinin verdiği üç eteği giyer. Kadınlar arasında eğlence evde devam eder.” (KK2, KK3, KK5, KK8, KK9)

Kına Öncesi

Darkale mahallesinde perşembe günü başlayan “Gelin hamamı, Kırkık kesme ve Hamam önü” gibi düğün eğlencelerinin ardından cuma günü etkinlikler yörede kaldığı yerden devam etmektedir. Dört gün boyunca süren bu eğlencelerin her birinde daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi kadınlar ve erkekler birbirinden ayrı ortamlarda bulunmaktadır. Cuma günü kadınların ve erkeklerin ayrı düzenlediği eğlencelere yöre içerisinde “Kına Öncesi” adı verilir. Kına öncesi adı verilen bu eğlencede gelin, kayınvalidesinin hazır ettiği “Üç etek” adı verilen yöresel kıyafeti giyer. Kadınlar kendi aralarında toprak dümbeklerle şarkılar söyler ve oyunlar oynar. Her bir eğlencenin de görüşmeler sırasında kaynak kişilerin ifadesi ile “Düğün gibi ağır” hazırlıklarının olduğu aktarılmıştır.

“Cuma günü hem gündüz hem akşam kadınlar arasında kına öncesi denilen eğlence yapılır.” (KK2, KK3, KK8)

“Kadınlar kendi aralarında toplanır, dümbek çalar. Genç kızlar eğlenir. Sesi güzel olan biri varsa türkü, şarkı okur.” (KK22)

Kına Gecesi

Düğünden önce kız evinde “Kına gecesi” adı verilen bir eğlence düzenlenir. Kına gecesi eğlencesine gelin olacak kızın yakın arkadaşları, akrabaları ve yöre içindeki kadınlar katılır. Kına gecesi gelin olacak kızın baba evindeki son akşamını temsil etmektedir. Gelin kız türküler eşliğinde ağlatılmaya çalışılır. Türk kültüründeki düğünlerin hemen hemen hepsinde yer alan kına yakma geleneği de kına gecesinde gerçekleşir.

Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede kına gecesine kadar birçok etkinliğin ve uygulamanın yapıldığını, tespit edip ilgili başlıklar altında aktarmıştık. Kına gecesi ise mahalle içerisinde cumartesi günü ve gelin olacak kızın evinde gerçekleştirilmektedir. Kına gecesine gelinin arkadaşları, akrabaları ve yöredeki kadınlar katılmaktadır. Gelin kız türküler eşliğinde ağlatılmakta el ve ayaklarına varsa yengesi tarafından kına yakılmaktadır. Kadınlar kendi aralarında kına gecesini gerçekleştirirken, erkekler kendi aralarında içki sofrası kurarak eğlence gerçekleştirmektedir.

“Kına gecesi köyümüzde cumartesi akşam yapılır. Kına gecesini kadınlar kendi aralarında yapar. Erkeklerle kadınlar bir arada olmaz. Davet edilenler, çağrılanlar gelir. Kına da yakılacak kınayı oğlan evi alır. Kızın avucuna kına yakılırken oğlan evi altın koyar. Kız avucunu açmaz oğlan tarafından biri de kızın avucuna altın koyar, kız öyle elini açar.” (KK2, KK3, KK7, KK8)

“Kına gecesinde kadınlar kendi aralarında gelinin evinde toplanır. Gelin kırmızı üç etek giyer. Türkülerle gelin ağlatılır.” (KK22, KK24)

“Erkekler kendi aralarında toplanır. Damada oyun oynatırlar. İçki sofrası kurarlar.” (KK1)

Gelin Alımı

Gelin alımı gelinin baba evinden ayrıldığı andır. Dualar eşliğinde gelin baba evinden çıkarılmaktadır. Mahallede perşembe günü başlayan düğün eğlencelerinden sonra pazar günü gündüz gelin alımı gerçekleştirilmektedir. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede gelin alımı etrafında birçok farklı uygulama ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Günümüzde bu uygulamaların yok olduğu görülse de Soma

belediyesi tarafından mahalledeki bu uygulamanın unutulmaması için çeşitli etkinliklerin yapıldığı gözlenmiştir.

“Gelin almaya at ile gelinir. Erkek tarafı gelinin evinin önüne gelince köy delikanlıları;

‘Selamın aleyküm size

Aleyküm selam bize

Haydi, gelin almaya

Geldik size, hayda hay’ diye bağırır.” (KK1, KK2, KK3, KK7, KK8, KK9, KK11, KK22, KK24)

“Gelin alınırken davullarla gelinir. Yenge gelini saklar, yengeye bahşiş verilir. Gelin saklandığı odadan bahşişle çıkarıldıktan sonra babası abisi ya da yakını tarafından beline kırmızı kuşak bağlanır. Kuşak babadan bir hatıra hediyedir, güvencedir. Kuşak bağlandıktan sonra gelin gelenlerin elini öper o sırada lokum dağıtılır.” (KK2, KK3)

“Gelin baba evinden çıkarıldıktan sonra ata bindirilir. Atın üstünde gelinin etrafını örtmesi için cibindirlik geçirilir. Cibindiriği damadın sağdıçları tutar. Gelin ata binince gelinin kız arkadaşları;

‘Testiler susuz kaldı

Evler ıssız kaldı

Haydi, ah teyzem

Kızsız kaldı

Hayda hay’ diye bağırır.”

“Gelin ata bindirilip, üzerine kargılar yardımıyla cibindirlik örtüldükten sonra gelin baba evinden götürülür. O sırada delikanlı gençler;

‘Selamın aleyküm size

Aleyküm selam bize

Gelin getiriyoruz biz size

Hayda hay’ diye bağırır.” (KK1, KK2, KK3, KK7, KK22, KK24)

“Gelin alınıp ata bindirildikten sonra oğlan evine gelince attan inmez. Kayınpederi varsa kayınpederi gelir yoksa damadın tanıdıkları gelir geline attan inmesi için mehir verirler. Gelin attan inip damatla beraber oğlan evine sokulur. Yenge elinde hazır olan şerbeti geline içirir. Şerbeti içer içmez damadın arkadaşları gelir, kapıyı çalarlar. Damadı çıkarırlar, davulla oynatırlar. Gelini de erkeklerin onu görmeyeceği bir yere çıkarıp dışarda oynayan damadı seyrettirirler. (KK3)

Nikah

Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede hem dini hem resmi nikah tercih edilmektedir. Nikah düğünden önce veya düğün günü yapılabilmektedir. İmam nikahını köy hocası gerçekleştirmektedir. Nikahtan sonra geline damadın ailesi tarafından bir tarla ya da arsa verilmektedir. Damadın ve gelinin yakınları tarafından damada ve geline altın takılmaktadır.

Düğün Günü

Dört gün süren eğlencelerin ardından son eğlence düğünle gerçekleştirilmektedir. Gelin baba evinden oğlan evine getirilip nikah kıyıldıktan sonra erkekler ve kadınlar kendi aralarında davullarla dümbeklerle eğlence düzenlenmektedir.

“Düğün kadınlar arasında oğlan evinde yapılır. Kadınlar kendi aralarında türküler okur, eğlenir.” (KK2)

“Erkekler Kırkoluk meydanında eğlence düzenlerler. Damada yöresel halk oyunları oynatılır. Damadın arkadaşları ve delikanlılar sırayla oyun oynarlar. Davullu zurnalı eğlence düzenlenir.” (KK1)

4.3.1.3.5. Düğün Sonrası

Düğünün ertesi günü gelin ve damat birlikte damadın ailesinin elini öperler. Düğünden iki gün sonra gelinin ailesi damadı yemeğe davet eder. Buna düğün yemeği denir.” (KK2, KK3)

4.3.1.4. Ölüm

Ölüm, yaşamın üçüncü geçiş dönemini oluşturmakla birlikte insanın son geçiş noktasıdır. Bu son geçiş döneminin çevresinde birçok inanma, adet, uygulama ortaya çıkmıştır. Doğum ve düğünde sevinen insan, ölüm ile yas tutmaktadır. Üzücü de olsa bu dönemde birçok uygulamanın gerçekleştirilme zorunluluğu bulunmaktadır. İnsanın bulunduğu her ortamda ortaya çıkmış bulunan inanç ve uygulamalar ölüm olayında da hemen hemen her toplumda kendine yer bulmuştur.

Çalışmamızın bu bölümünde Manisa (Soma) Darkale mahallesinin ölüme dair inanışları ve pratikleri değerlendirilecektir.

4.3.1.4.1. Ölüm Öncesi

Ölüm denen olgudan kaçmak imkansızdır. İyi ya da kötü fark etmeksizin her insanın başına gelecek ölümün ne zaman, nasıl olacağı tahmin edilmemekle ve bilinmemekle birlikte eşyaların, hayvanların, doğa olaylarının ve insanların hal, hareket, tavır ve davranışları geçmişten günümüze ölüm habercisi olarak yorumlanmaktadır.

4.3.1.4.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Hemen hemen her toplumda halk düşüncesi içerisinde pek çok şey, ölüm habercisi olarak yorumlanmaktadır. Hayvanların hareketleri, tabiat olayları, rüyalar vb. hususlar ölüm habercisi olarak görülmektedir.

Alan araştırması gerçekleştirilen yörede ölümün habercisi olarak görülen birçok olgu bulunmaktadır.

Hayvanlarla İlgili Olanlar Belirtiler

Hayvanların insanların hissedemediği pek çok şeyi hissettiği ve duyduğu inanışı birçok kültürde görülmektedir. Darkale mahallesinde de hayvanların birtakım hareketlerinin ölüm habercisi olduğuna dair inanışlar bulunmaktadır.

“Akşam ezanı ile yatsı ezanı arasında köpek ulursa ölüm olur.” (KK2)

“Köpek çok ulursa ölecek var derler.” (KK2)

“Köyün üstünden karga geçerse karganın geçtiğini biri görürse ölüm olur.”
(KK3)

“Karga acı acı öterse ölüm olur.” (KK21)

“Bir evin bacasına baykuş gelir tünerse bir de öterse o evden ölü çıkar.”
(KK8)

“Baykuş çok öterse ölüm olacak derler.” (KK1, KK3, KK8, KK22)

Düşle İlgili Olanlar

Gerçek hayat ile rüyalar arasında bir bağlantının olduğu görüşü çok eski zamanlarda düşünülmüş, rüyada görülen birçok şeyin gerçek yaşamdaki olaylara haberci olduğu inancı ortaya çıkmış ve bu konuda birçok bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir. Anadolu'nun birçok bölgesinde rüya kavramı etrafında birçok inanış da ortaya çıkmıştır. Bu inanışlardan biri de rüyaların ölüme haberci olma görüşüdür. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede de rüyaların ölüme haberci olduğu düşünülmüş ve bu düşünce etrafında rüyalarla ilgili çeşitli inanışlar ortaya çıkmıştır.

“Rüyada bir evin yıkıldığını görmek, bir ölüm olacağına habercidir.” (KK1, KK2, KK3)

“Rüyada yılan görürsen ölüm olur.” (KK11)

“Rüyada daha önce ölmüş birini görürsen seni almaya geliyor, denir.” (KK8)

“Rüyada dişlerin kırıldığını ya da döküldüğünü görürsen ölüm olur.” (KK21)

“Rüyanda ölüm görürsen biri ölür.” (KK24, KK25)

“Rüyanda kan görürsen ölüm olur.” (KK1)

“Rüyanda bir canlı, diri birini görürsen ölüm çıkar.” (KK3, KK4)

Eşyalarla İlgili Olanlar

Darkale mahallesinde bazı eşyaların duruş ve hareketlerinin de ölüm habercisi olduğu düşünülmektedir.

“Bir ayakkabı, terlik ters dönerse ölüm olur.” (KK3)

“Terliklerin ikisi birden ters dönerse bir insan ölecek derler.” (KK8)

“Cam bir eşya ya da ayna kırılırsa ölüm olur.” (KK2)

Doğa Olaylarıyla İlgili Olanlar

Darkale mahallesinde yaşanan doğa olayları da yorumlanmış, bazı olayların ölüm habercisi olduğu düşünülmüştür.

“Deprem olursa biri ölür.” (KK2)

“Yağmur çok yağarsa ölüm olur.” (KK7)

“Gökyüzünde çok yıldız olursa ölüm olur.” (KK13)

“Yıldız kayarsa ölüm olur. Biri kayacak, gidecek denir.” (KK23)

Hastada Gerçekleşen Psikolojik ve Fizyolojik Değişikliklerle İlgili Olanlar

İnsanın son anlarına ait tavır ve hareketleri incelenmiş ve bu tavır, hareketler ölüm habercisi olarak görülmüştür. Darkale mahallesinde de hastadaki psikolojik ve fizyolojik birtakım değişiklikler ölüm habercisi olarak yorumlanmaktadır.

“Ölecek insan dünya ile ilişkisini keser, tavana bakar.” (KK1)

“Ölecek insan kimseyle konuşmaz, kendini bilmez.” (KK1)

“Ölecek insan hayaller görür, olmayan şeylere, kişilere seslenir.” (KK8)

“Ölecek insan geleni gideni, kendine seslenen duymaz.” (KK22)

“Ölecek insanın benzi sararır, ayakları şişer.” (KK2)

“Ölecek insan yemeden içmeden kesilir. Bir yudum su bile zor içer.” (KK22)

Tüm bu inanışlar dışında Darkale mahallesinde ölecek kişi tüm ölümü çağrıştıran belirtileri gösterdiği halde ruhunu teslim etmekte zorlanıyorsa görmek istediği birini beklediğine inanılmaktadır.

“Birinin öleceği anlaşıldığında tüm aile fertleri ölecek kişinin yanında bekler. Bir hoca ya da Kur’an okumayı bilen biri çağırılır. Ölecek hastaya ağzı kurumasin diye ılık su verilir.” (KK2)

4.3.1.4.1.2. Kaçınmalar

Ölümden kaçmak mümkün olmasa da halk kültüründe insanlar ölümü geciktirebilecek, birtakım kaçınmalara başvurmuşlardır. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede ölümü geciktirmek, ölümün gelmesini engellemek gibi çeşitli düşünceler eksenince inanışlar tespit edilememiştir.

4.3.1.4.2. Ölüm Sırası

Ölüm gerçekleştirdikten sonra ölü de bazı fizyolojik değişiklikler görülmektedir. Bunlar ölüm belirtileridir. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede ölüm hadisesinden sonra ölü de görülen fizyolojik değişiklikler aktarılmıştır.

“Ölen kişinin dili içine gider. Ayaklarından soğumaya başlar.” (KK2)

“Ölen kişinin arkasında çocukları varsa gözleri açık gider denirdi. Gözleri ölümden sonra kapatılırdı.” (KK1, KK8, KK9)

4.3.1.4.2.1. Ölümün Duyurulması

Ölüm gerçekleştikten sonra ilk işlem olarak ölüm duyurulur. Ölüm olayının duyurulmasında çeşitli yollar kullanılmaktadır. Bu yollardan bazıları, “camilerde sela verdirmek, gazeteye ilan verdirmek, ölümü ölü sahipleri ve komşular tarafından bildirmektir. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede ölüm köy halkına camide sela verdirerek duyurulmaktadır.

“Ölen kişi için aile fertlerinden biri cami hocasına gidip sela veririr. Eğer sabah öldüyse öğlen gömülür, cami hocası falancanın kızı oğlu diye ölen kişinin adını belirtir, cenazesinin ne zaman kalkacağını bildirir.” (KK1)

4.3.1.4.2.2. Yas Tutma

Anadolu'nun birçok bölgesinde ölen kişinin ardından ağıt yakılmaktadır. Belirli bir nazım düzeni olmayan, doğaçlama okunan bu şiirler öleni yad etmek, övmek içindir. Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede ağıt yakma geleneğine rastlanmamakla birlikte ağıt türündeki bir şiire de rastlanmamıştır. Fakat mahalle de ölen kişinin arkasından yas tutulduğunu belirtmek amacı ile bazı uygulamalar gerçekleştirilmektedir.”

“Ölünün arkasından yas tuttuğunu belli etmek için siyah yazma takılır.” (KK2, KK3)

“Yakınları ölen kişiler yas tuttıklarını belirtmek için kara giyinirler.” (KK3, KK8)

4.3.1.4.2.3. Defin İşlemleri

Bünyesinde acı ve hüznü barındıran ölüm hadisesinin en önemli aşamalarından biri cenazenin defnedilmesidir. Cenazenin defnedilmesi, olabildiğince hızlı gerçekleştirilmektedir. Bunun sebebi de ölünün bir an önce ruhunun diğer aleme geçişini hızlandırmaktır. Cenazenin defnedilmesi için bazı aşamalar gerçekleştirilmektedir. Sırasıyla bu işlemlere göz atalım:

Yıkama

Cenazenin defnedilmesi için ölünün yıkanması gerekmektedir. Yıkama işlemi dini bir gerekliliktir. Ölünün yıkanma işleminde ölünün cinsiyetine göre farklılıklar görülmektedir. Erkek ölüyü erkekler yıkarken, ölü bir kadınsa yıkama işlemini kadınlar gerçekleştirilmektedir.

Darkale mahallesinde de bu işlem aynı özellikte gerçekleştirilir. Fakat ölen kişinin ailesinden biri ölüyü yıkamak isterse bu işlemi gerçekleştirebilmektedir. Bu durumda da kadın ve erkek ayrımı gözetilmektedir. Ölen kişi erkeksen yakınları içerisinde erkek bir kişi kadın ise yakınlarından kadın bir kişi yıkayabilmektedir.

“Ölüyü hocalar yıkar, yakınlarından yıkamak isteyen olursa onların da yıkadığı da olur.” (KK1, KK3, KK8, KK9, KK11)

“Ölen kişi evinin avlusunda yıkanır. Ocak yakılır, kazan konur, su ısıtılır evinin avlusunda yıkanır. Buralarda ölünün yıkandığı ayrı bir yer yok. Ölüyü yıkayanlara kendi akrabası değilse para verilir.” (KK3)

“Ilık su ile sabunla ölü yıkanır. Yıkandıktan sonra abdest aldırılır. Ölünün yıkandığı su çeşmeden alınır. Ölü yıkanana kadar suya el değdirilmez. Abdest alınırken suyun temiz olması gerekir. Ölen kişinin yıkandığı sudan kalırsa eskiden alıp gidip şifa niyetine içirdikleri olurdu.” (KK1)

“Ölen kişiyi hoca yıkar, ailesinden biri yıkamak isterse ölen kişi erkeksen erkek bir yakını, kadın ise kadın bir yakını yıkar. Erkeği kadın kadını erkek biri yıkamaz, günahtır.” (KK22)

“Ölü yıkandıktan sonra ölünün çenesi düşmesin diye bağlanır. Varsa takma diş çıkarılır, çene düşmesin diye bağlanır.” (KK24)

Kefenleme

Darkale mahallesinde kefenleme işlemlerinde farklı bir uygulama bulunmamaktadır.

“Kefen olarak beyaz hümayen kullanırız. Daha eskiden kaput bez denen daha kalın bir bez kullanılırdı.” (KK1, KK2, KK3, KK5, KK7, KK8, KK22)

“Kefeni ölüyü yıkayan hoca ya da dini bütün bir kişi hazırlar, ölüyü ona göre sarar. Kefen ölünün boyuna enine göre kesilir.” (KK2, KK3, KK7)

“Hasta kişiler önceden kefenlerini hazır eder. Ani bir ölüm olursa diye hazırlar, kenarı koyar.” (KK22)

“Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra tabuta konur. Tabutlar tahtadan olur. Tabutun üstüne örtülen örtülerin de renkleri vardır. Kadınların yeşil olur, erkeklerin kırmızı olur. Bu örtüler ölen kişinin cinsiyetini belirtmek içindir.” (KK24)

“Ölen kişinin kadın olduğunu belirtmek için buralarda “içi dolu bez” denen bir örtü örtülür.” (KK11)

“Ölen genç bir kıza kadifeden örtüler örtüldüğü olur. Küçük çocuksa küçük bir seccade örtülür.” (KK21)

Cenaze Namazı

Darkale yöresinde cenaze namazında farklı bir uygulama bulunmamakta, Sünnilerde olduğu gibi cenaze namazı kılınmaktadır.

“Ölünün cenaze namazı hoca tarafından kıldırılır. Cenaze namazına tüm yöre halkındaki erkekler katılır, ölüye karşı son vazifelerini yerine getirir.” (KK1)

Ölünün Gömülmesi

Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede ölünün gömülmesi ile ilgili farklı bir uygulama bulunmamaktadır. Kaynak kişiler bu hususta ek olarak ölüyü bekletmediklerini, sabah ölen bir kişi öğlen; öğlen ölen bir kişiyi ikindi namazının ardından gömdüklerini belirtmişlerdir. Ölünün gömülmesi esnasında mezarlıkta kadınların bulunmadığı da bu hususta tespit edilen bilgiler arasındadır.

“Ölü burada tabutsuz gömülür. Mezarlığa götürülürken ölü tabut ile omuzda dört kişi ile taşınır. Ölen kişinin tabutu mezarın yanına konur. En yakınları tabutu açıp ölüyü mezara koyarlar. Kafasını kibleye doğru çevirirler.” (KK1)

“Cenaze mezara yakınları tarafından yerleştirilir. Kibleye doğru döndürülür. O şekilde gömülür.” (KK1)

“Köyümüzde ölü ile eşyaları mezara gömülmez. Sadece ölen kişi takma diş takıyor ise dışarı atılmayacağı günah olacağı için ölü ile mezara gömülür.” (KK2, KK3)

“Ölü gömüldükten sonra bizim buralarda inanç olarak mezarın üzerine çizgi çizilir ve su dökülür. Su dökülen bardakta mezarın yanında bırakılır.” (KK7, KK11)

Telkin

Ölünün gömülmesinin hemen ardından hoca tarafından “telkin” verilmektedir. Amaç kişinin diğer dünyada sorguya çekilmeden önce bu dünyadaki bazı şeyleri hatırlamasını sağlamaktır. Mahallede telkin cenaze namazını kıldırın imam veya hoca tarafından verilmektedir. Telkin esnasında mezarlıkta hoca dışında başka bir kişi bulunmamaktadır. Kaynak kişiler ölen kişinin öldüğünü telkin verildikten sonra anladığını bu işleme kadar cenazesinin yanında gezindiğini belirtmişlerdir.

“İmam telkin verir. İmam ölü gömüldükten herkes gittikten sonra mezarlıkta kalır. Daha sonra telkin verir, ölü öldüğünü anlar. Hoca mezardan telkinden sonra ayrılır.” (KK1)

“Hoca telkin verirken “Senin annenin ismi ne dermiş.” Ölen kişide cevap vermek için kalkarmış, kafası çarparmış. Ölü öldüğünü telkinle anlarmış.” (KK3)

4.3.1.4.3. Ölüm Sonrası

Ölü evinde ölünün ardından “cenaze evine ölünün ruhunun gelip göreceği” düşünüldüğü için birtakım uygulamalar yapılmaktadır.

Cenaze Evi

Ölünün gömülmesinin ardından cenaze evinde birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Alan araştırması gerçekleştirilen bölgede ölü gömüldükten sonra Kur’an okuyan halkı ölü evi tarafından yemek verilmektedir. Kur’an okuma işlemi cenazenin gömülmesinin ardından yedi gün boyunca sürmektedir.

Bu uygulamanın dışında yörede ölü gömüldükten sonra ayakkabıları dışarıya bırakılmaktadır. Ölü evine baş sağolsuna gelen kişiler, tavuk, şeker, tuz, yemek gibi çeşitli şeyler getirmektedir.

“Baş sağığına giden kişiler ölü evi sahiplerine “Allah size ömür versin, başınız sağı olsun, Allah rahmet eylesin.” gibi sözler söylerler.” (KK3, KK7, KK8, KK22)

“Ölü gömüldükten sonra ölü evinde gelenlere yemek verilir. Ölümden üç gün sonra da ölü evinde pilav gibi, çorba gibi hayır yapılır. Ölüm evine gelenler yemek getirir. Köyümüzde buna “Ölü aşısı” denmektedir.” (KK2)

“Ölen kişinin arkasından 7 gün mahalle halkı, aile halkı tarafından okunur. Gelenlere lokum dağıtılır.” (KK2)

“Ölü gömüldükten sonra üç gün evinde Yasin, dua okunur.” (KK3)

Ölünün Günleri

İnsanın varoluşundan itibaren bir öte dünya düşüncesine sahip olduğu söylenebilir. İnsan öldüğünde kademe kademe bu dünyadan ayrıldığına inanılmamıştır. Ölünün belirli günlerde, çeşitli şekillere girdiği düşünülmüştür. Hemen hemen her toplumda ölünün 3,7,40 ve 52. günlerinde bazı uygulamaların yapıldığı görülmektedir.

Alan araştırması gerçekleştirilen yörede de bu durum söz konusudur. Darkale yöre halkı ölünün 3,7,21,40,52. günlerinde çeşitli uygulamalar yapmaktadır.

“Ölen kişinin arkasından 3. günü, 7.günü, 21.günü, 40.günü, 52. günü ve yıl hayırları yapılır, hayırlarda mevlit okunur.” (KK1, KK2, KK3, KK6, KK9)

“Köyümüzde ölünün 3. gününde pilav hayrı yapılır, 7. günü helva hayrı yapılır, 21. günü çorba hayrı yapılır. 40. günü ise büyük hayır yapılır, çeşit çeşit yemekler olur. 52. günü mevlit okunur, yemekli hayır yapılır.” (KK5)

Ölünün Eşyaları

Ölüm olayının gerçekleşmesi ve ölünün defnedilmesinin ardından ölünün eşyaları bir an önce evden uzaklaştırılmak istenir. Eşyalar, fakir fukaraya verildiği

gibi yakın akrabalar arasında da dağıtılmaktadır. Ölünün daha önce kullandığı eşyalar yıkanmakta daha sonra da dağıtılmaktadır. Darkale mahalle halkında da bu uygulama görülmektedir.

“Ölen kişinin eşyalarını, kıyafetlerini öbür dünyada rahat olsun diye suya ıslarız. Daha sonra yıkanır. Almak isteyen, ihtiyacı olan kişilere de eşyaları dağıtırız.” (KK3)

“Ölen kişinin yakınlarından ölen kişiyi hatırlamak, anmak için eşyalarının bazıları alınır. O eşyaları giymek de gerekir.” (KK2)

Ölüm ve Ruhla İlgili İnanışlar

İnsan bedeninin dünyayı terk etse bile ruhun terk etmediği, yok olmadığı çeşitli şekillere girebileceği düşüncesi ruhla ilgili pek çok inanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ölüm ile bedenden ayrılan ruh ile ilgili de birçok inanış ortaya çıkmıştır. Darkale mahallesinde gerçekleştirilen araştırmalarda ölümden sonra ruhun ne olacağı hususunda inanışlara rastlanmıştır.

“Ölünün ruhu dünyayı bedeni gömüldükten sonra terk eder. Ruhü dünyayı terk edene kadar da evine gelir, dolaşır.” (KK2)

“Ölen kişi öldükten sonra bir hafta boyunca evine gelir dolaşmıştır. Köyümüzde eski zamanlarda pencereyi açık bırakırlardı. Bir de eve toprak bir bardak içinde su bırakılırdı. Eve gelen ölünün o toprak bardaktan su içtiği söylenirdi. Su azalırca ölü gelip suyu içmiş derlerdi.” (KK3)

“Ölen kişinin odasındaki cam açık bırakılır. Ölünün ruhu o pencereden gelir evde ne olup biter izler.” (KK22)

Mezar Ziyaretleri

Ölümün hatırlanması, orada yatanlardan ibret alınması, ölen kişilerin hatırlanması gibi çeşitli sebeplerle mezar ziyaretleri gerçekleştirilmektedir.

Mezar ziyaretleri genellikle bayram öncesi, arife günü, bayramlarda, din açısından önemli kutsal günlerde ve ölünün belirli günlerinde gerçekleştirilmektedir. Darkale mahallesinde de mezar ziyaretleri arife günü, bayram namazından sonra gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

“Ölen yakınlarımızı bayram öncesi arife günlerinde kadınlar olarak ziyaret ederiz. Erkekler bayram namazından sonra toplu bir şekilde mezarlığı ziyarete giderler.” (KK1, KK2, KK3)

“Ölen yakınlarımızı ölümünün 3,7,21,40,52. gününde mutlaka ziyaret ederiz. Mezarının başında Kur’an okuruz. (KK2, KK8)

“Ölen yakınlarımızı ölüm yıl dönümlerinde mutlaka ziyarete gideriz.” (KK11)

4.3.1.5. Bayramlar ve Kutlamalar

Toplumsal birlikteliğin sağlandığı, kültürel değerlerin yaşatıldığı dönemlerin başında bayramlar gelmektedir. Bayramlarla toplumlar birlik olma duygusunu tazelemektedir. Kültürümüzde birliği ve beraberliği sağlayan bayramlar etrafında da çeşitli gelenek-görenek ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Anadolu’nun hemen hemen her bölgesinde birlik, beraberlik ruhunu yansıtan bayramlar arasında Nevruz, Hıdrellez, Ramazan ve Kurban Bayramı gösterilebilir.

Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede dini açıdan Ramazan ve Kurban Bayramı kutlanırken, Hıdrellez ve Kiraz bayramı olmak üzere iki farklı bayramında kutlandığı tespit edilmiştir.

4.3.1.5.1. Dini Bayramlar

Ramazan Bayramı

Ramazan ayı içerisinde tutulan otuz günlük oruç sonrası Ramazan Bayramı'nda Darkale mahalle halkı komşu ve akrabalarını ziyaret etmekte, küçükler büyüklerini ziyaret ederken, el öpmektedir. Ramazan Bayramı'nı diğer yörelerde yaşayan Müslümanlar gibi geçirdikleri araştırmalarımız sırasında tespit edilmiştir. Mahallede hemen Ramazan hem Kurban Bayramı'nda farklı bir uygulamanın da olduğu kaynak kişiler tarafından aktarılmıştır.

Darkale mahallesinde bayramın 2.günü Kırkoluk meydanında erkekler büyükten küçüğe bir sıra oluşturmakta en küçük kişi ilk sırayı alarak bayramlaşma gerçekleştirilmektedir. Dargınlık, küslük gibi tüm durumlar bir kenara bırakılarak herkesin birbiriyle bayramlaşması gözetilmektedir.

“Köyde bayramlaşma toplu şekilde yapılır. Ramazan Bayramının 2. günü tüm köy halkı Kırkoluk Camii'nin önünde toplanıp, küçükten büyüğe sıralanır. En küçük başlar sırasıyla büyüklerinin elini öper. Kadınlar bayramlaşmaya katılmaz. Yukarılardan bayramlaşan erkekleri izlerdi. Nişanlı kızlar nişanlılarını gizlice seyreder.” (KK2, KK3)

“Bayramlaşma sırasında en büyük en sonda olur. En küçük en başta olur, küçükten büyüğe doğru sıra ile bayramlaşma yapılır. Bayramlaşma sadece Ramazan Bayramı'nda yapılır.” (KK1, KK11)

Kurban Bayramı

Kurban Bayramı'nda Darkale mahallesi diğer Müslüman yörelerde görülen uygulamaları gerçekleştirmektedir. Bayramdan önce kesilecek kurbanlar hazır edilmekte, bayram namazının ardından mahalle halkı bayramlaşmakta ve hazır edilen kurbanlar kesilmektedir. Mahalle halkı bayramın 1. gününü kurban telaşı ile geçirirken diğer günlerde akrabalarına, komşularına bayram ziyaretine gitmektedir. Mahallede bu hususta diğer toplumlarda görülen gelenekler dışında farklı bir uygulama ve gelenekle karşılaşmamıştır.

4.3.1.5.2. Yörede Kutlanan Diğer Bayram ve Kutlamalar

Hıdrellez

Hıdrellez bir bahar bayramıdır. Hemen hemen her Türk toplumunda baharın gelişini sembolize etmek için kutlanan bu bayramın çevresinde pek çok uygulama ve inanış ortaya çıkmıştır.

Türk kültüründe Hızır-İlyas olarak bilinen ikilinin etrafında şekillenmiş birçok inanış bulunmaktadır. Bu inanışların en çok bilinen ve halk tarafından kabul edilene Hızır'ın geçtiği her yere bereket götürmesi ve darda kalan kişilere yardım etmesidir. Hızır'ın varlığına dair ulaşılmış kesin bir sonuç olmamakla birlikte Hızır'a dini bir ulviyet yüklenmiştir. Bu çerçevede de bahsettiğimiz gibi birçok inanış ve uygulama ortaya çıkmıştır.

Alan araştırması yapılan Darkale mahallesinde Hızır'ın varlığına dair inanışlarda bulunmaktadır. Mahalle halkı Hıdrellez günü piknik alanlarına çıkmakta çeşitli eğlenceler ve kutlamalar yapmaktadır. Baharın gelişini kutladıkları Hıdrellez günü etrafında bu bağlamda çeşitli inanış ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar ile ilgili kaynak kişilerimiz;

“Hıdrellez günü baharın gelişini kutlarız. Hava nasıl olursa olsun o gün ne yapılırsa, nasıl geçerse tüm yazın öyle geçeceğine inanırız. Hıdrellez gününün güzel geçmesini isteriz.” (KK1)

“Eski zamanlarda Hıdırellez kutlamalarında Temenni denilen yatıra çıkardık. Hıdırellez'den bir iki gün önceden gidip yer belirlerdik. Bir bez, hasır koyardık. Yer tutardık.” (KK1)

“Hıdırellez günü için yeni kıyafetler dikeriz. Herkes özenle diktiği kıyafetleri giyer. Yeni peştamallar alınır. Kızlar ayrı erkekler ayrı eğlenir. Genç kızlar kendi aralarında oyunlar oynar, Erkekler kendi aralarında kutlamalar yapar. (KK1)

“Hıdırellez zamanında iğneye ip takmayız, sabun ellemeyiz. İğne oyası yapmayız. Eski insanlar Hıdırellez de iğne oyası yaparsan her tarafta yılan olur, derlerdi. Sabun ellersen her yerde sülük olur, derlerdi.” (KK2)

“Hıdırellez de bizim buralarda süt içilirdi. Bir adetimizdir. Süt içeriz.” (KK2)

“Hıdırellez zamanında takılar yapar, takarız.” (KK4)

“Hıdırellez günü akşam köyümüzde münasip olan bir yerde ateş yakarız. Eski zamanlarda gençler yanan ateşin üstünden atlar, eğlenirdi.” (KK8)

“Hıdrellez günü kızlar üstlerine, yakalarına, kulak arkalarına gül takar. Gül takılırsa sene boyu gülersin.” (KK4)

Kiraz Bayramı

Delikanlı odasındaki gençlerin önderliğinde tüm mahalle halkının katıldığı bir kutlama da “Kiraz Bayramı” olarak adlandırılmaktadır. Kiraz bayramı Darkale’de kiraz üretiminin fazla olması sebebiyle ortaya çıkmış bir kutlama olarak tasvir edilmektedir. Kiraz bayramı genellikle kirazların olmaya başladığı mayıs ayı içerisinde gerçekleştirilir. Delikanlılar masrafları kendi aralarında toplar ve hayvanları hazırlar. Kiraz bayramına köydeki kadınlar ayrı hazırlanırken, gençler ayrı hazırlık yapar. Delikanlı odasında nişanlı bir genç varsa nişanlısının ailesine Kiraz bayramı için bir oğlak almak mecburiyetindedir. Alınan oğlak kayınvalide tarafından pişirilir ve gençlerin eğlencesi bittikten sonra kayınvalide damadını kendi evinde ağırır. Kaynak şahısların görüşlerine göre; Kiraz bayramı tüm köy halkı tarafından ayrı ayrı bölgelerde kutlanır.

Gençler kiraz bayramı için çalgıcı tutar, müzikli eğlence tertip eder. Gençlerin düzenlediği eğlence kadınlar tarafından merak edilse de kadınlar eğlenceye dahil olmaz. Uzak bir bölgeden gençlerin eğlencesini izler. Gençler eğlence sırasında türküler okur, sohbet eder. Sırayla her genç yöresel oyunları oynar. “Dört El” adı verilen uzun soluklu oyunlarını Kiraz bayramlarında sergilerler. Dört el oyunu uzun soluklu olduğu için aralarda dinlenip sohbet, muhabbet ederler. Oyun bittikten sonra herkes evlerine dağılır.

“Kiraz bayramı kirazların olduğu zamanlarda; nisan sonu haziran ayları civarlarında düzenlenen bir eğlencedir.” (KK1)

“Kiraz bayramı arazi aralarında, çamlıkta, tarlalarda, bahçeler denen yerlerde yapılırdı. Kiraz bayramlarında çok fazla beyit atılmazdı. Beyit atmak isteyen olursa kendi aralarında atıştırlardı.” (KK11)

“Kiraz bayramında türkülerde okunurdu. Kiraz bayramının sonlarına doğru çalgı kesildikten sonra, yemek yemeden önce “Dört El” oyunu oynanırdı. Oyun 2-2,5 saat kadar sürerdi. Dört el oyunundan sonra yemek yenirdi. Yemek yenildikten sonra herkes dağılırdı, nişanlı olanlar nişanlılarının yanına giderdi.” (KK12)

Köy Hayrı

Mahalle halkı tarafından ortaklaşa düzenlenen köy hayırları Anadolu'nun birçok bölgesinde gerçekleştirilmektedir. Yılın belirli bir gününde gerçekleştirilen köy hayrı toplumsal birliği sağlaması bakımından önemlidir. Alan araştırması gerçekleştirilen mahalle de köy hayrı yapılmaktadır. Kaynak kişiler görüşmeler sırasında köy hayrının genellikle haziran ayının başında yapıldığını belirtmişlerdir. Köy hayrı için köylülerden para toplandığı para veremeyen kişilerin hayır için gerekli olacak bir ürünü varsa onu verdiği aktarılmıştır. Toplanan para ile yemek için gerekli malzemelerin alındığı ve aşçı tutulduğu tespit edilmiştir. Mahalle köy hayrı için çorbasından tatlısına birçok yemek hazırlanmaktadır. Hazırlanan yemekler okunan mevlidin arkasından köy halkına dağıtılmaktadır. Köy hayrına civar köyler davet edilmekte gelen misafirlere yemek ikram edilmektedir.

4.3.1.6. Köy Odaları

4.3.1.6.1. Köy Odası Geleneği

İslamiyet'ten önce ve sonra Orta Asya'da, Anadolu'da Türk toplumları arasında misafirperverlik düşüncesinin oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Türk toplumlarının geçmişten günümüze kültürünü canlı bir şekilde tasvir eden Divan-ı Lügat-it Türk, Dede Korkut Kitabı gibi eserlerde de Türk toplumları için misafirperverliğin ne derece önemli olduğu gözle görülür niteliktedir. Geçmişten günümüze misafir gelmeyen evler kötü çağrışımlar ile tasvir edilirken, misafirin bol olduğu evler iyi çağrışımlar ile tasvir edilmiştir.

Çok eski dönemlerden bu yana Türkler arasında misafirperverlik, düşünce sistemi içerisinde bir yaşam tarzı haline gelmiş ve bunun sonucunda yardımda bulunma davranışı ortaya çıkarak misafirler için misafirhane, misafir odaları, konaklar yaptırılmıştır. Yıllar içerisinde Türklerin misafirperverliğe verdiği önemin devam ettiğini gösteren en canlı örneklerden biri de köy odalarıdır.

Dışarıdan gelen misafirlerin konaklatıldığı bunun yanı sıra köylülerin akşamları toplanıp sohbet ettikleri, oyunlar oynadıkları odalara “Köy Odası” denilmektedir. Odaların işleyişi hizmet ettikleri toplumsal, kültürel alanlar düşünce sisteminin bir parçası olan sadece esnaflar arasında değil toplumun tüm unsurları arasında yer edinen Ahilik düşüncesinin bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Misafirperverlik, sosyal hayatı düzenleme, tören ve inanışlar açısından köy odaları ile Ahilik düşüncesi birbirlerine benzer yönere sahiptir. Köy odası geleneğinin temelini asırlar önce Ahiler tarafından atıldığına dair görüşlerde mevcuttur.

Oda geleneği Anadolu’nun birçok bölgesinde yaran, barana, adam odaları, delikanlı örgütü gibi çeşitli adlandırmalar ile karşımıza çıkmaktadır. Bölgeden bölgeye işlevsel olarak farklılıklar gösterse de her birinde sohbet etme, toplanma, sözlü kültür ürünlerini icra etme gibi benzer işlevler görülmektedir. Farklı bölgelerde çeşitli adlandırmalar ile karşımıza çıkan oda geleneği yıllar boyunca toplumun halk hukuku, sosyal-kültürel yaşantısı gibi birçok alanda etkili olmuştur.

Konumuzun ana yapı taşı olan oda, barana, yaren gibi mekânlar, erkeklerin sosyalleştikleri, kapalı mekânlara uygun oyunlarla ve bazı uygulamalarla eğlendikleri, yemek yedikleri, misafir ağırladıkları ve mizahi üretim gerçekleştirdikleri, bireysel ve toplumsal anlamda kararlar aldıkları, birbirleriyle fikir alışverişinde buldukları, giderleri genellikle ortak paylaştıkları yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Odalar, Türk halkının misafirperverlik düşüncesinin canlı bir kanıtı olmasının yanı sıra yukarıda da bahsettiğimiz gibi kültür araştırmaları için önemli kapalı mekanlardır. Oda gibi kapalı mekanlarda kuşaktan kuşağa geleneğin aktarıldığı görülmektedir. Odalar ile ilgili aktardığımız bilgiler doğrultusunda; Türk yaşantısında odalar için, gerçekleştirilen sohbetlerle bir eğlence merkezi, çeşitli toplumsal ve sosyal konuların konuşulduğu bir toplumsal kurum, çeşitli halk hukuku meselelerinin konuşulduğu bir okul niteliği taşıdığını belirtmek mümkündür.

Türk kültüründe, köy yaşantısında önemli bir yapı olan oda geleneği; gerçekleşen teknolojik, sosyal-kültürel değişimler neticesinde bazı bölgelerde varlığını yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Bu değişimler odaların her gün toplanma işlevini kaybetmesine sebep olsa da köy odalarına muadil nitelikte,

odalarda yılda birkaç kez toplanılan sohbet toplantısı geleneği bazı bölgelerde varlığını hala sürdürmektedir.

4.6.1.6.2. Darkale Köyü Köy Odası ve Odaların Çeşitlenmeleri

Manisa (Soma) Darkale köyüne yapılan saha çalışmaları sırasında görüşülen kaynak şahıslardan alınan bilgilere göre evlerin iki odadan oluştuğu bu yüzden de köye bir misafir geldiği durumda evlerde ağırlamanın mümkün olmayacağından dolayı köye ait bir odanın yaptırıldığını belirtilmiştir. Yaptırılan bu oda muhtarlık binasının yakınlarında köye gelen misafirleri konaklatmak ve ağırlamak amacıyla köylüler tarafından yaptırılmış ve köy odası olarak adlandırılmıştır. Köyde görüşülen kaynak kişiler misafir ağırlamanın milli bir düşüncenin getirisi olduğunu, misafirperverliği önemli gördüklerini bu yüzden köye gelen herhangi bir kişinin en iyi şekilde karşılanması ve ağırlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Misafir ağırlamak, gelen giden kişilere yardımda bulunmak için kurulan bu oda uzun yıllar etkinliğini sürdürmüştür.

Kaynak şahısların aktardığı bilgilere göre; 1900’lü yıllarda Soma’ya ve civar köylere ürün satmak için gelen satıcıların, kalaycılarının, eskicilerin Darkale köyünden geçtikleri bu sırada köy odasında ağırlandıkları ifade edilir. Gelen misafirlerin hayvanları ağırlara bağlanıp bakılırken gelen misafirler köy odasında konuk edilmektedir. Köy odasında ağırlanan konukların yemekleri köylüler tarafından belirli bir sıra ile hazırlanır. Sırası gelen kişi köye uğrayan konuk için çorbasından tatlısına imkanları dahilinde sofraya hazırlamakta, hazırladıkları sofrayı muhtara teslim etmektedir. Muhtar sofrayı köy odasına götürüp gelen konuklara ikram eder. Belirli bir sıra gözeterek gelen misafirlere hazırlanan sofraya Darkale köyünde “Konak Çıkarmak, Gezek Çıkarmak” denmektedir.

Darkale’de köy odasının misafir ağırlama, misafiri konaklatma işlevinin yanı sıra erkekler tarafından toplumsal düzeni sağlamak, gençlere sosyal ve toplumsal konularda eğitim vermek ve sohbet etmek amacıyla köy odasından ayrı odalar yapılmıştır. Bu odaların oluşmasında bir diğer sebep de kadın ve erkeklerin aynı ortam içinde bulunmasının ve sohbet etmesinin o dönemin şartları gereği doğru karşılanmamasıdır. Kadınlar akşam yemeğinden sonra evlerde toplanıp, sohbet

ederken erkekler kadınlardan ayrı odalarda toplanıp vakit geçirmektedir. Darkale köyünde görüşülen kaynak şahısların aktardıkları bilgilere göre köyde köy odasından ayrı 13-15 yaşlarında gençlerin toplandığı bir adet “Delikanlı Odası”, evlilerin toplandığı bir adet “Köseler Odası” ve yaşlı kesimin toplandığı bir adet “İhtiyarlar Odası” bulunmaktadır. Bu odalar birçok alanda farklı işlevlere sahiptir.

Delikanlı Odası

Darkale köyünde delikanlı odası diğer odalara nazaran en aktif, en işlevsel olan oda olarak karşımıza çıkar. Delikanlı odası köyde aktif şekilde var olduğu dönemlerde gerek toplumun gerekse oda içinde bulunan kesimin toplumsal düzenini sağlamak gibi önemli bir görev üstlenmiştir. Gençlik dönemlerinde delikanlı odasında bulunmuş kaynakların aktardığı bilgilere göre oda; asker ocağı, mektep niteliğinde ciddi bir kapalı mekân olarak görülmektedir. Odada toplanan gençler büyüklere saygılı olmayı, kadınlara yaklaşım tarzını, uyulması gereken ahlak kurallarını, yöreye ait oyunları ve bir erkeğin öğrenmesi gereken hususları odada bulunan yaşça büyük gençler tarafından öğrenmektedir.

Delikanlı odasına 12-15 yaşları arasındaki gençler kaydolar. Köyde bulunan yaşı gelmiş her genç odaya kaydını yaptırmak zorunda, yaşı geldiği halde odaya kaydolmayan gençler toplum tarafından dışlanmaktadır. Kaynak şahısların aktardığı bilgilere göre; delikanlı odasının evlenmemiş bekar gençlerin toplantı yeri olduğu ve yaşı geldiğinde her gencin odaya kaydolmak zorunda olduğu belirtilir. Oda içinde belirli bir oturma düzeni ve oda içindeki düzeni sağlamak için bir yönetimin olduğu görüşmeler sırasında sık sık belirtilmiştir. Her akşam yemeğinden sonra büyükler kahvehanelerde otururken oda içinde toplanan gençler birçok farklı konuda sohbetler etmekte ve oyunlar oynamaktadır.

Delikanlı odasındaki gençler köydeki düğünlerde, cenazelerde, bayramlarda ve eğlencelerde görevler üstlenmektedir. Hem köyün hem de oda içinde düzenin sağlanmasında yer almaktadırlar. Düğünlerde bayrak taşımak, asayişi sağlamak, organizasyonda yer almak, damadın her işine koşmak; cenazelerde cenaze evinin her işinde önde bulunmak, bayramlarda bayramlaşma merasimini ayarlamak gibi birçok

görev alan delikanlı odasındaki gençler kendi aralarında da yılın bazı günleri eğlenceler düzenler.

Delikanlı Odasında Düzen: Darkale köyünde odalar içinde en aktif en işlevsel oda olarak karşımıza çıkan delikanlı odası diğer odaların aksine farklı bir düzene sahiptir. Oda saygı ve ahlak kuralları esas alınarak oluşturulmuş belli başlı kurallar ile karşımıza çıkar. Kaynakların aktardığı bilgiler doğrultusunda odada sıkı bir hiyerarşik yapı bulunmaktadır. Görüşülen her kaynak şahıs oda ile ilgili görüşlerini benzer şekilde belirtmiştir. Gençlik döneminde odada yer almış kaynak şahsımız İsmail Hakkı Kumru delikanlı odası ile ilgili izlenimlerini şu şekilde aktarmıştır. “Delikanlı odasında askerlikten daha sıkı kurallar bulunuyordu. Çok sıkı bir disiplin vardı. Kurallara uymayanlar ufaklı büyüklü cezalara çaptırılırdı.” Verdiğimiz bilgiler doğrultusunda odada uygulanan düzeni ve uyulması gereken kuralları kısaca anlatmaya çalışalım.

Delikanlı odasında her genç bir sıra düzeni içinde oturur. Odada oturma düzeninde esas alınan noktalar yaş ve odaya giriş zamanıdır. Yaşı en büyük odaya ilk giren genç başa otururken yaşı en küçük olan odaya en son giren genç kapının yanında bulunan su testisine yakın oturtturulur. Odaya yeni giren genç tavuk, şeker ve çay alıp odaya gelir. Yeni giren gence evinden veya nişanlı ise kayınpederinin evinden bir tavuk çaldırılır. Bu bir adettir. Eğer tavuğu çalmazsa ceza verilir. Odaya her akşam yemeğinden sonra toplanılır belirlenmiş sıralanış ile oturulur.

Oda içinde asayişi sağlayan yaşı büyük odaya giriş zamanı en eski olan delikanlılardan oluşan yedi kişilik bir grup vardır. Bu gruba “Yönetim Kurulu” ve “Bayraktar Arkası” denir. Yönetim kurulunun, bayraktar arkasının haricinde odadaki gençler tarafından oy birliği ile seçilmiş odayı yöneten, her işten sorumlu olan “Bayraktar” adı verilen bir genç bulunmaktadır. Bayraktar odanın baş kişisidir. Düğünlerde ve eğlencelerde oda gençlerinin önderliğini yapar. Oda içinde bir seçim olacağı ve bir şeyler kararlaştırılacağı yönetim kurulundaki yedi kişi ve bayraktar birlikte görüşme yapar sonuca varır. Odaya en son giren, yaşı en küçük olan yedi genç “Hizmet Ekibi” olarak adlandırılır. En son giren bu gençler büyüklerden biri su istediğinde vermek için su testisinin yanına oturtturulur. Hizmet

ekibi odada çayı yapan, çayı ikram eden odadaki büyük gençlere hizmet eden gençlerdir. Odaya yeni kaydolan bir genç olduğunda hizmet ekibinden en büyük, en önce giren kişi hizmet ekibinden çıkarılır yeni gelen genç hizmet ekibine katılır. Odada düzenlenecek etkinliklerin gelir giderini, odanın çay, şeker ihtiyacını kontrol eden odadaki kişiler tarafından seçilmiş bir genç vardır. Bu gence "Defterdar" denmektedir. Defterdar gerekli olduğunda oda içinde para toplar, odanın eksikliklerini, eğlencelerde alınacak malzemelerin listesini hazırlar.

Kaynak şahısların aktardığı bilgilere göre oda içinde belli başlı kurallar vardır. Büyüklere saygılı olmak, onlar ne derse ikiletmeden yapmak ve oda içinde konuşulan herhangi bir konuyu dışarı çıkarmamak önemli kurallardan bazılarıdır. Oda içinde kayıtlı olan herhangi bir genç dışarıda bir kadına asla zarar veremez, yan gözle bakmaz. Eğer böyle bir şey tespit edilir ise cezalandırılır. Köye ait bir şey çalmak kesinlikle yasaktır. Düğünlerde küskünlük ve dargınlık gözetmeksizin düğün yerinde olmak ve yardımda bulunmak esas kurallardan biri olarak görülür. Kadınlar eğlence yaparken erkekler odada bulunmak zorundadır. Eğer odaya gelmeyen bir genç tespit edilirse gidip getirilir ve cezalandırılır. Düzenlenen her etkinlikte odaya kayıtlı olan tüm gençler bulunmak zorundadır.

Bu kurallar kaynak şahısların görüşlerine göre yazılı olmayan ama mutlaka uyulması gereken kurallar olarak aktarılmaktadır. Eğer bir genç yukarıda değindiğimiz kurallardan herhangi birine uymaz ise ufaklı büyüklü cezalara çarptırılır. Bu cezaların en hafifi odaya çay ve şeker almaktır. Diğer verilen cezalar görüşme sırasında tokat, dayak ve en ağır olarak falakaya yatırmak olarak aktarılmaktadır. Fiziksel cezaların yanı sıra şaka içeren cezalarda verilir. Köyde herhangi bir düğün olduğu gün sabah odada toplanma şartı bulunur. Sabah uykusundan uyanıp odaya gelmeyen genç, odadaki diğer gençler tarafından uyandırılır. Uyandırılan genç eşeğe ters bir şekilde iki koluna teneke takılıp yüzüne kara sürülerek bindirilir. Davul eşliğinde tüm köye gezdirilir. Bu şekilde odaya geç kalan gence şaka ile karışık bir ceza verilir. Köylülere gencin uyuyakaldığı bu ceza ile duyurulur. Yapılan saha çalışmaları sırasında görüşülen kaynaklardan İsmail Güler cezalardan birini şu şekilde aktarmaktadır. "Düğün günü sabah 9'da delikanlı odasında olmak zorundaydık. Eğer sabah odaya gelmemiş olan olursa gelmeyen kişinin evine gider, uyuyor ise kaldırırdık. Ceza olarak yüzüne kara sürer, eşeğe ters

bindirip, kollarına soba bağlayıp uçlarına tenekeler koyardık. Bu şekilde davul eşliğinde tüm köyde gezdirirdik, alay konusu ederdik. Bir çeşme başına varınca da eline sabun havlu verip yüzünü yıkatırdık. Bir daha böyle bir şey yapmamaya dikkat ederdi."

Yukarıda bahsettiğimiz yazılı olmayan herkes tarafından kabul görmüş kurallar ve cezalar haricinde oda içinde verilen en ağır ceza odadan atılmaktır. Kaynak şahıslar tarafından odadan kolay kolay atma cezası verilmediği aktarılmaktadır. Bir kadına ağır bir şekilde rahatsızlık veren, tüm kurallara uymayıp köy içindeki huzuru bozan ve saygılı davranmayı kesinlikle reddeden kişiler odadan atılır. Odadan atılan kişi tüm köylüler tarafından dışlanır ne iş ne güç bulabilir. Odadan evlendikten sonra sağ salım çıkmak gözetilir. Kaynak şahısların görüşlerine göre odadan tüm kurallara uyup, alınının akıyla çıkmak esas alınmaktadır. Delikanlı odası ile ilgili verdiğimiz tüm bilgilerden sonra oda içinde geçirilen zamanın büyük bir bölümünü oluşturan oyun ve etkinliklere kısaca değinmeye çalışalım.

Delikanlı Odasında Düzenlenen Etkinlikler ve Oynanan Oyunlar:Kültüre ait birtakım ürünlerin icra edildiği bu kapalı mekanlarda; vakit geçirmek, mevsimlerin gelişini kutlamak ve köy ile ilgili bazı kararlar almak amacı ile yılın bazı zamanları eğlenceler düzenlenir. Saha çalışması gerçekleştirdiğimiz Soma ilçesine bağlı Darkale köyünde görüşülen kaynak kişiler delikanlı ve köseler odasının himayesinde beş tane eğlence tertip edildiğini belirtmişlerdir. Bu eğlenceler "Kuzu Bahçeleri, Oğlak Bahçeleri, Kiraz Bayramı, Oturtma Eğlencesi ve Uçurtma Eğlenceleri olarak aktarılmıştır. Günümüzde devam etmese de kültür araştırmaları için önemli bir konuma sahip olan eğlenceler hakkında derlediğimiz bilgileri kısaca aktarmaya çalışalım.

Uçurtma Eğlencesi: Darkale köyünde gerçekleştirilen görüşmeler sırasında odada düzenlenen ilk eğlence "Uçurtma Eğlencesi" olarak aktarılmıştır. Uçurtma, delikanlı odasındaki gençlerin tertip ettiği bir eğlencedir. Genellikle kış aylarında yapılan Uçurtma Eğlencesi delikanlı odasındaki gençlerin ve köseler odasındaki genç köselerin vakit geçirdiği, sosyalleştiği bir etkinliktir. Uçurtma eğlencelerine kadınlar

ve ihtiyarlar katılamaz. Uçurtma eğlenceleri için mekân yeni evlenmiş delikanlı odasından yeni çıkmış bir kösenin evidir. Uçurtma için hazırlıklara bir ay önceden başlanır. Hazırlanacak yemekler, tutulacak çalgılar delikanlı odasındaki gençler tarafından kararlaştırılır ve masraflar gençler arasında odada gelir giderden sorumlu “Defterdar, Yazıcı” tarafından toplanır. Eğlence için çorbasından tatlısına yemekler köy içinde para karşılığı tutulmuş bir kişi tarafından hazırlanır.

Uçurtma eğlenceleri genellikle kış aylarında gerçekleştirilir. Eğlencenin bir gün öncesi delikanlı odasındaki gençler sürek (domuz) avına çıkar. Ava giderken yanlarında domuzları ortaya çıkarmak için davul ve teneke götürürler. Bir yandan sohbet edip bir yandan gelen domuzları avlarlar. Görüşme sırasında kaynak şahısların aktardığı bilgilere göre domuzu vuran gencin adı köy içinde yayılır ve o gence köylüler tarafından özel bir muamele gösterilir. Domuz vurulduktan sonra bir genç kösenin evinde Uçurtma eğlencesine başlanır. Eğlence sırasında içkiler içilir, köyün yöresel İsmaili Zeybeği, Dört Ali oyunu oynanır ve geç saatlere kadar eğlenilir.

Düzenlenen Diğer Etkinlikler ve Oynanan Oyunlar: Delikanlı odasında düzenlenen etkinlikler ve oyunlar başlığı altında odadaki gençler tarafından tertip edilen eğlenceleri kısaca anlatmaya çalıştık. Saha çalışması sırasında görüştüğümüz her kaynak şahıs delikanlı odasının birçok farklı alanda görev sahibi olduğunu vurgulamıştır. Gençlerin kendi himayelerinde düzenlediği etkinlikler dışında odadaki gençler köy içindeki birçok işten ve hazırlıktan da sorumlu tutulur. Düzenlenen etkinlik dışında delikanlılar düğünlerde görev sahibidir. Gelin alımında delikanlılar en ön saflarda yer alıp gerekli adetleri yerine getirirler. Damadın işlerine koşarlar. Düğünde ilk oyunu delikanlı odasının başında duran “Bayraktar” oynar. Her gencin düğünde bir oynak bir de ağır hava oynama hakkı bulunur. Gençler düğün yerinden bir dakika ayrılmaz, düğün içindeki asayişini sağlarlar. Düğünlerde olduğu gibi cenazelerde de delikanlılar gerekli her işe koşmak için hazır bulunurlar. Bayramlarda yaş düzeni içerisinde büyükten küçüğe bayramlaşmak zorunda olan Delikanlılar köy içindeki asayişin sağlanmasında en ön planda yer alırlar.

Delikanlı odasında düzenlenen etkinlikler haricinde oda içinde vakit geçirmek amacı ile iskambil oyunları oynanmaktadır. Oyunlar hususunda kaynak şahıslara soru yönelttiğimizde neredeyse tüm kaynak şahısların genellikle geleneksel halk oyunlarını oda içinde oynadıklarını bu oyunlardan ayrı “Gemiciler” adı verilen bir oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. Eski zamanlarda “Yüzük oyunu, Beyit atışma” gibi farklı oyunlar oda içinde oynandığı vurgulansa da bu hususta kaynak şahıslardan yeterli bilgiler derlenememiştir.

Oda içerisinde ve odanın düzenlediği tüm etkinliklerde karşımıza çıkan yöresel halk oyunları “Dört El, İsmaili Zeybeği ve Kıvrak Oyun” olarak belirtilmiştir. Dört El oyunu Darkale'nin en uzun soluklu oyunlarından biri olarak karşımıza çıkar. Oyuna ait 27 adet türkü bulunmaktadır. Oyun yıllar önce Adil Bey isimli bir kişinin İstanbul'da aldığı müzik eğitimi sonucunda kaleme aldığı türkülerden oluşmaktadır. Oyunu her delikanlı öğrenmek mecburiyetinde iken bilmeyen genç delikanlılara oyun oda içinde akşam toplantılarında bilen kişiler tarafından öğretilmektedir. Oyun dört veya altı kişi ile oynanmasının yanı sıra kısaltılarak oynandığı kaynak şahıslar tarafından belirtilmiştir.

Köseler Odası

Delikanlı odasının haricinde köyde evli erkeklerin toplandıkları “Köseler” adı verilen bir oda bulunur. Delikanlı odasında evlenen her genç “Köse” olarak adlandırılmakta ve “Köseler Odasına” geçmektedir. Köseler odasında genç köseler ve yaşlı köseler olmak üzere iki ayrı kısım yer alır. Yeni evlenmiş gençler oda içerisinde genç köse olarak adlandırılmakta, odada bulunan yaşlı köselere hizmet etmekte ve yaşlı köselerin sözünü dinlemektedir. Köseler odasında da delikanlı odasında görüldüğü gibi çeşitli sohbetler gerçekleştirilir. Bu sohbetler evlilik hakkında, köydeki işler hakkında ve köy ile ilgili çeşitli konular hakkındadır. Köseler odasındaki genç köseler Delikanlıların yaptığı eğlencelere sadece eğlence amaçlı katılmakta, eğlencelerde görev üstlenmemektedir. Saha çalışmasında görüşülen kaynakların aktardığı bilgilere göre evlenen gençlerin artık olgunlaştığı bu yüzden de delikanlı odasından ayrıldıkları ve evlilerin oturduğu köseler odasına geçtikleri belirtilmiştir.

İhtiyarlar Odası

Köyde köseler odasından sonra yaşlı erkeklerin oturduğu “İhtiyarlar Odası” bulunmaktadır. İhtiyarlar odası köyde bir kahvehane niteliğindedir. Odada yaşlılara çay ikram eden bir genç bulunur. İhtiyarlar odasında delikanlı ve köseler odasında yapılan sohbetlerin aksine dini sohbetler daha ağırlıklıdır. Yaşlılar köy ile ilgili konuları odada konuşur, görüşür. Saha çalışması sırasında görüşülen kaynak şahısların aktardıkları bilgilere göre ihtiyarlar odası elini eteğini dünya zevklerinden çekmiş yaşlı kesimin toplanma mekânı olarak tasvir edilmiştir.

4.3.1.7. Diğer İnanmalar ve Uygulamalar

4.3.1.7.1. Nazar

Nazar bazı insanların bakışlarıyla bir hayvana, nesneye veya insana hastalık, sakatlık, ölüm getirmesi anlamını taşımaktadır. (Pertev Naili Boratav) Nazar kelimesine karşılık olarak “Göz değmesi” ifadesinin de kullanıldığı birçok kaynaktan görülmektedir. Halk arasında hastalık, sakatlık, ölüm gibi olumsuz durumlar getirdiğine inanılan nazardan korunmak, nazar değdiği düşünülen kişileri tedavi etmek amacıyla birçok inanış ve uygulama ortaya çıkmıştır.

Nazar olgusundan korunmak amacıyla Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde pek çok uygulamanın ortaya çıktığını belirtmiştik. Bu uygulamalar arasında en sık kullanılanı nazar boncuğu taşımak ve nazar duası okumaktır. Bunların dışında hocalara gitme, muska yazdırma, kurşun döktürme gibi birçok farklı uygulama da bulunmaktadır.

Alan araştırması yapılan mahallede yukarıda bahsetmiş olduğumuz nazar inancı tüm yöre halkı tarafından kabul görmektedir. Nazar değen kişiler hocalara götürülmekte, muska yazdırmakta veya el almış kişilere nazar duası okutup, kurşun döktürmektedir. Mahallede görüşülen kaynak kişiler nazar inancına çok inanmakta eski dönemlerde nazar değmesi yüzünden ölen bebeklerin, genç kızların varlığından söz etmektedirler.

“Nazar değen kişi ağlar, hasta olur. Yorgun hisseder, başi ağrır. Nazar duası okunurken erkek gelirse erkek nazarı değmiş, kadın gelirse kadın nazarı değmiş deriz. Erkek nazarı kadın üzerinde çok etkilidir.” (KK16)

“Ölümün dörde biri nazardandır. Nazara inanırız o yüzden yeni doğmuş çocuğa muska ve nazarlık takarız. (KK3)

“Birine nazar değdiği düşünöldüğünde nazar değen kişiyi okurlar. Üç İhlas suresi bir Fatiha suresi okunur, nazar değen kişinin üzerine “gankan koğuş nazar soğuş” diyerek üflenir. Nazar için duaya “gankan koğuş nazar soğuş” sözleri ile de başlanır.” (Ayşe Teyze)

“Nazar insanı öldürür. Birine nazar değdiğinde hocaya okutmaya götürürüz. Kurşun dökme yi bilen birine kurşun dökürürüz. Daha eski zamanlarda nazar için tuz dökölürdü. Sıcak suyun içine iri tuz dökölürdü. Tuzlar sıcak suyun içinde atlardı. Tuzu sıcak suyun içine dökerken nazar duası yapılır, nazar çıkarılırdı.” (Kadriye)

“Yıllardır nazar için kurşun döküyorum. Bir kapa su koyuyorum biraz da ekmek kırığı atıyorum. Dua ede ede kurşunu eritiyorum. Kurşunu dökedeğim kişinin başına bir örtü örtüyorum. Kurşun eridikten sonra su ve ekmek kırığı koyduğum kapa okuyup üfleyerek erittiğim kurşunu üç kez döküyorum. Kurşun dökme işleminde nazar duası ediyorum. Kurşunun bulunduğu sudan nazar değen kişilerin suratlarına az az değiriyorum. Nazarı ıkariyorum. Döktüğüm kurşundan nazar olup olmadığını anlardım.” (KK16)

“Kurşun dökmede, nazar çıkarmada el verme vardır. Namazında, abdestinde birine el veririm. El vermek duamı öğretmek, yöntemi öğretmektir. Herkese el verilmez. El verirken el veren kişinin avucundan su içilir. İlk dua, yöntem öğretilir daha sonra da avutan su içilir.” (KK16)

“Nazardan çatlayan çocuklar var. Bebeklere nazar eğerse ve nazar duası edilmezse ocuk nazardan çatlar.” (KK16)

“Bir bebeğe nazar değerse okunmazsa ölür derler.” (Firdevs)

“Nazardan korunmak için yüze üç kez tükürürler. Nazar duası okurlar.”

“Eski zamanlarda çocuklara nazar değmesin diye atletleri hep ters giydirilirdi. Atlet ters giydirilirse nazar değmezdi.” (Gülsüm)

“Bir kişinin yüzünde sivilce çıkarsa nazar değmiştir. Hemen bir büyük kişi okur, yüzüne tükürür.”

“Nazar kişide varsa nazar duası ederken dua eden kişi esner, gözlerinden sular akar. Bu nazarın olduğuna işarettir.” (KK16)

“Ekmek kırığı dökülen yere küçük abdest yapınca şeytan basar, nazar gelir. O zaman kurşun döker dua edilir.” (KK16)

“Destursuz girilen yerlerden nazar değer. Kurşun döker, nazar duası okuruz.” (KK16)

4.3.1.7.2. Yağmur Duası

Dünya üzerindeki yerleşim alanlarının hemen hepsinin bir ırmak ya da dere kenarına kurulduğu görülmektedir. Yeryüzünde var olan bütün varlıkların hayat kaynağı su etrafında şekillenmektedir. Bu durum suyun insan yaşamı için ne kadar önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Suyun hayat kaynağı olmasının yanı sıra hemen hemen her kültürde bir arınma aracı olarak da görev üstlenmiştir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanlar hem bol ürün alabilmek hem de içecek su ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla suya ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda yağmurun mevsiminde yağmasına bağlıdır. Yağmur toplumlarda bereket sembolü olarak görülmüştür. Bereketin sembolü olan yağmurun zamanında ve yeterince yağmaması kuraklığa sebep olurken insan yaşamını da olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple yağmur yağması için Anadolu'nun birçok bölgesinde çeşitli uygulamalar yapılmış ve bazı yörelerde halen yapılmaktadır. Bu uygulamalardan en sık uygulananı yağmur duasıdır.

Alan araştırması gerçekleştirilen mahallede geçmiş dönemlerde yağmur duası gerçekleştirilirken günümüzde ise bu uygulama devam etmemektedir. Geçmiş dönemlerde yağmur duasının mahallede bulunan Kırkoluk Cami'nin önünde köy hocası tarafından gerçekleştirildiği tüm mahalle halkının katıldığı bir uygulama olduğu görülmektedir. Bu hususta mahalledeki nüfusun azlığı ve “Biliyorduk, artık

yapmıyoruz, unuttuk.” ifadeleri dolayısıyla bir yağmur duası örneğine ve yeterli bilgiye ulaşamamıştır.

“Köyümüzde yağmur yağmadığı zamanlar olurdu. Her şey su ile yetişiyor bu yüzden su çok önemlidir. O zaman köylüler toplanıp Kırkoluk Caminin önünde yağmur duası yapardık. Hoca yağmur duasını okurdu. Hoca yağmur duasını okurken herkes âmin diyerek ellerini aşağıya doğru açar duaya katılırdı. Yağmur duasından sonra yağmur yağdığı çoğu zaman olurdu.”

4.3.1.7.3. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

“Horoz kapıya doğru öterse misafir gelir.” (KK2)

“Kargalar evin üstüne tüneyip öterse kara haber gelir.” (KK3)

“Bir sürü hayvan kaçırsın gibi uzaklaşırsa deprem olacak, denir.” (KK8)

4.3.1.7.4. Mevsimler, Aylar ve Günler ile İlgili İnanışlar

“Cuma ve arife günleri kadınlar iğneye dokunmaz.” (KK2, KK3, KK8, KK19)

“Cuma günleri ve hıdrellez günü süpürge yapılmaz. Süpürge yapılırsa her yeri karınca basar.” (KK2, KK3, KK8)

“Cuma günleri tarlaya gidilmez.” (KK13)

“Cuma günü mübarek gündür. Ev temizlenmez.” (KK22)

“Cuma günü hamur yoğurulmaz. (KK2, KK3, KK22)

“Sobanın külü cuma günü dışarı dökülmez.” (KK3)

“Cuma günü ölümler evlerini ziyarete gelirler. Dua edenimiz yok mu, derler.” (KK1, KK2, KK4)

4.3.1.7.5. Diğer İnanışlar

“Gece tırnak kesilmez. Gece tırnak kesen olursa ölü eti kesiyorsun, denir.”
(KK3)

“Eski insanlar ikindi ezanından sonra evden ekşi maya çıkmaz derlerdi. Ekmeğin bir daha güzel olmayacağı, mayanın tutmayacağı söylenirdi.” (KK3)

“Gece sofraya bezi silkilmez, silkilerse evi şeytan basar.” (KK11, KK18, KK22)

“Geceleri aynaya bakılmaz, uğursuzluktur.” (KK2)

“Ay başı olan kadın hamur yoğurmaz. Yoğurursa hamur tutmaz.” (KK2, KK3)

“Akşam sakız çiğnenmez. Çiğnendiğinde ölünün eti çiğneniyordur.” (KK3)

“Akşam ezanından sonra ödünç iğne verilmez.” (KK6)

“Gece vakti ocak yakılmaz.” (KK9)

“Gece sağ tarafa yatılır sabah sağ taraftan kalkılır. Sol tarafa yatmak, kalkmak kötüdür.” (KK, KK4, KK8)

“Çok ağlanırsa kötü bir şey olur. Çok ağlamak uğursuzluk getirir.” (KK8)

“Çocuk yerde yatarken üzerinden biri geçerse boyu uzamaz, derler.” (KK1)

“Gece banyo yapılmaz, şeytan basar.” (KK2)

“Gece ıslık öttürülmez. Şeytan mı çağırıyorsun, derler.” (KK1)

“Akşam saç taranmaz.” (KK14)

“Ayakkabı ya da terlik ters dönerse biri ölür.” (KK6)

“Kapı eşiğinde oturulmaz. Oturulursa şeytan basar.” (KK3)

“Bıçak dik gelirse eve mutlaka bir misafir gelir.” (KK8)

“Bıçak, makas elden ele verilmez. Elden ele verilirse veren kişiler kavga eder.” (KK2)

“Sağ kulak çınlarsa biri seni anıyor, denir.” (KK8)

“Sağ göz seğirirse biri seni anıyor, denir. Çok seğirirse eve misafir gelir.”
(KK2, KK7, KK23)

“Yürüyen çocuk sendelerse emeklemeye başlarsa eve misafir gelecek, denir.”
(KK2)

“Çocuk gündüz uzun uzun esnerse eve misafir gelir.” (KK8)

“Ayaküstü su içilmez. İçilirse ömür kısalır, derler.” (KK2)

“Diz ağrırsa yağmur yağacak, derler.” (KK5)

4.3.1.8. Oyunlar

4.3.1.8.1. Çocuk Oyunları

Kıydırmak

İki çizgi çizilir. Taşla çizilen o çizgi geçilmeye çalışılır. Çizgiyi geçmek için atılan taşla “kıydırmak” denir. Atılan taş çizgiyi geçerse çoban olunur ve oyun kazanılır. (KK2)

Misket

Renkli misketler olur. Misketi olan erkekler bir araya toplanır. Misketler sıraya dizilir. Uzak bir mesafeden dizili olan misketler vurulmaya çalışılır. Misketi vuran kazanır. Vurduğu misketi alır. Tüm dizili misketler bitene kadar oyun devam eder. Oyun sonunda kimin elinde daha fazla misket olursa oyunu o kazanır. (KK6)

Saklambaç

En az 2 kişi ile oynanır. Bir kişi ebe olarak seçilir. Bir yer belirlenir. Bu belirlenen yer genellikle bir ağaç olur. Ebe seçilen kişi sesli bir şekilde yüze kadar sayar. Diğer kişiler saklanır. Ebe saymasını bitirince saklanan kişileri bulmaya çalışır. Saklanan kişileri bulursa “Sobe” diyerek saydığı ağaca koşar ve dokunur. Saklandığı yerden bulduğu kişi ebe olarak oyuna devam eder. (KK4)

Kör Ebe

Bir kişi ebe olarak seçilir. Seçilen kişinin gözleri bir bezle bağlanır. Etraftaki diğer oyuncular gözleri bağlı ebeye seslenir. Ebe de sese göre etraftaki diğer oyuncuları yakalamaya çalışır. Etraftaki herhangi bir kişiyi yakalarsa ebelik o kişiye geçer. (KK3)

Urgan Çekme

Uzun bir urgan alınır. Urganın bir tarafına birkaç diğer tarafına birkaç kişi geçer. Aynı anda urganı çekmeye başlarlar. Hangi taraf urganın tamamını kendine çekmeyi başarırsa yarışı o kazanır. (KK1)

İp Atlama

İpi çevirmek için iki kişi olur. Biri ipin bir ucunu diğeri ipin diğer ucunu çevirir. Sıra ile ip atlanır. Kim ip atlarken yanarsa o ip çevirmeye geçer. Oyun bu sıra gözetilerek oynanır. (KK8)

4.3.1.9. Halk Hekimliği

Modern Tıp'ın ileri bir gelişme göstermediği ve hastanelere ulaşım olanaklarının sınırlı olduğu dönemlerde Anadolu'nun birçok bölgesinde yaşayan halk yaşadıkları çeşitli rahatsızlıklara kendi yöntemleriyle çözümler bulmaya çalışmışlardır. Bazen çeşitli otlarla karışım hazırlayarak hastalıkları tedavi etmeye bazen de çeşitli uygulamalar ile hastalıkların tehlikesini azaltmaya çalışmışlardır. Alan araştırması gerçekleştirilen yörede kaynak şahıslara bu hususta sorular yönelttiğimizde birçok farklı yöntemin olduğunu tespit ettik. Yörede derlenen halk hekimliğine dair bilgiler şu şekildedir.

4.3.1.9.1. İnsan Hastalıkları ile İlgili Tedavi Yolları

Baş Ağrısı

“Banyodan sonra saç taranınca saç dışarı atılmaz, bir ocaklığa atılıp yakılır. Saç dışarı atılırsa baş ağrısı yapar.” (KK2)

“Kekik yağı ele sürülüp baş ovuşturulur.” (KK3)

“Karanfil bir beze sarılıp başa bağlanır.” (KK2)

“Patates dilimlenip başa sarılır.” (KK22)

“Limon kolonyası ile başa masaj yapılır.” (KK8)

“Baş çevresine zeytinyağlı bez bağlanır, iyice sıkılır.” (KK19)

Karın Ağrısı

“Nar ekşisi içilir. Ardından ılık bir su içilir.” (KK2)

“Anason kaynatılıp içilir.” (KK3)

“Nane toplanır. Kaynatılır içine limon sıkılıp içilir.” (KK8)

Grip/Soğuk Algınlığı

“Grip olan çocuksa lahana kaynatılır, başına sarılır. Çocuğun hastalığı geçer.” (KK2)

“Ihlamur, limon ve kuru incir bir cezvenin içinde su ile kaynatılır, içilir.” (KK1)

“Kiremit alınır, sobada ya da ocakta ısıtılır, havluya sarılıp ağrıyan bölgeye koyulur.” (KK4)

“Bal, çam sakızı, karabiber, nane karıştırılır, çocuğun sırtına ve göbeğine sürülür.” (KK3)

“Nane, limon kaynatılır, içilir.” (KK8, KK9)

“Kupa tutulur. (KK6, KK7)

Öksürük

“Pekmez ve karabiber karıştırılır, bir kaşık içilir.” (KK2)

“Pekmez ve şeker karıştırılır. Yemeklerden önce bir yemek kaşığı içilir.”
(KK3)

Ateş

“Ateş yükseldiğinde bir havlu sirke ile ıslanır. Tüm vücut sirkeli havlu ile silinir.” (KK2, KK3, KK8)

“Ateş yükseldiğinde nar ekşisi ile tüm vücut silinir.” (KK10)

“Ateş yükselirse hemen soğuk duş alınır, duştan sonra baş kısmına sirkeli havlu konur.” (KK8)

Zehirlenme

“Tuzlu ayran hazırlanır, içilir.” (KK2)

“Sarımsaklı yoğurt yedirilir.” (KK14)

Tansiyon Düşüklüğü/ Tansiyon Çıkması

“Köy yoğurduna bol miktarda tuz koyup yenir. (KK10)

“Tuzlu bir ayran yapılıp içilir.” (KK3)

“Nar ekşisinden bir kaşık içilir.” (KK2)

“Bir kaşık ebirman yenir.” (KK2)

Kalp Çarpıntısı

“Nar ekşisini hafif sulandırıp içilir.” (KK2)

“Bir kaşık ebirman yenir.” (KK2)

Şeker

“Çıra kaynatılır, suyu içilir.” (KK3)

Mide Bulantısı

“Maydanoz alır kaynatılır, suyu içilir.” (KK18)

“Kuru nane kaynatılır, içilir.” (KK2, KK3)

Mide Yanması

“Bir kaşık ebirman içilir. Ebirman mide yanmasını geçirir, mideyi rahatlatır.”
(KK2)

İshal

“Kiremit alınır, ısıtılır. Havluya sarılıp ishal olan kişi kiremitin üzerine oturtulur.” (KK4)

“Bir kaşık kuru kahve yenir. Kuru kahve ishali hemen keser.” (KK3)

Burkulma/ Ezilme

“Siyah zeytin alınıp dövülür. Bir soğan rendelenir. Hazırlanan siyah zeytin ve soğan bez yardımıyla burkulan ezilen yere sıkıca bağlanır. Sabaha kadar tutulur.”
(KK8)

“Arıların bal yaptığı peteğin içinden çıkan mum alınır ocağın üstünde kaynatılır. Bir bez kesilir, kaynayan mumun içine batırılır. Batırılan bez yumuşacık olunca alınır, burkulan ayağa bağlanır.” (KK19)

“Soğan ezilir, burkulan ezilen kısma bağlanır. Soğan burkulmanın, ezilmenin acısını alır.” (KK3)

“Ayak burkulmasında soğan tuzla dövülür, burkulan bölgeye bağlanır.” (KK8)

“Bulgur kaynatılıp bağlanır.” (KK14)

Arı Sokması

“Arının soktuğu bölgeye zeytinyağı sürülür.” (KK2, KK3)

Akrep Sokması

“Çamur karılır. Akrep sokan bölgeye karılmış çamur sürülür.” (KK2, KK8, KK14)

Diz Ağrısı

“Limon suyu ve zeytinyağı karıştırılıp ağrıyan yere sürülür.” (KK3)

Sırt Ağrısı, Bel Ağrısı

“Kupa tutulur. Bir kupanın içine pamuk koyulur pamuk yakılır. Kupa ağrıyan bölgelere yapıştırılır çekilir. Kupa tutulan yere zeytinyağı sürülür. Kızarması, morarması engellenir.” (KK4)

“Zeytinyağı ile karabiber karışımı hazırlanıp ağrıyan bel bölgesine sürülür, ovalanır.” (KK3)

“Kiremit alınır, sobada ya da ocakta ısıtılır, havluya sarılıp ağrıyan bölgeye koyulur.” (KK10, KK11)

“Ağrıyan bölgeye kupa tutulur.” (KK3)

Kulak Ağrısı

“Sarımsak ocakta hafif pişirilir. Pişirilen sarımsak bez yardımıyla kulağa sarılır.” (KK2)

Kesik

“Zeytinyağı sürülür. Zeytinyağı kanamayı durdurur, yarayı iyileştirir.” (KK2)

Yanık

“Kireç taş kireci olur. Kireç taşı sıcak suya ıslanır, suyu alınır ve yumurta sarısı ile karıştırılır, merhem haline getirilir. Yanık bölgeye hazırlanan merhem sürülür.” (KK14)

Siğil

“Yeni olmaya başlamış yemişten ve yaprağından çıkan süt sigilli bölgeye sürülür.” (KK3)

“Siğil olan kişi bir hocaya okutulur.” (KK2)

“İncirin sütü de siğile iyi gelir. Yeni olmaya başlamış incirden çıkan süt siğilli bölgeye sürülür.” (KK19)

Mayasıl

“Mayasılı olan kişi acı yemez, et tüketmez. Tükettirse mayasılı artar.” (KK3)

Çıpan

“Çıpanın iyileşmesi için kendi kendine patlaması önemlidir. Çıpanın patlaması için lokum, domates yedirilir.” (KK2)

Sarılık

“Yeni doğan çocuklarda daha çok görülen sarılık rahatsızlığını geçirmek için çocuğun yüzüne sarı yazma bağlanır.” (KK2, KK3, KK8)

Saç Dökülmesi

“Tarlalarda yetişen kurşuni renkteki pürçek adlı otlar toplanıp ortadan kesilir. Ortasından süt çıkar. Çıkan süt saç bölgesine sürülür.” (KK3)

Romatizma

“Kaplıcaya, sıcak suya gidilir.” (KK2)

“Kiremit ısıtılır, romatizma olan bölgeye tutulur.” (KK4)

4.3.1.10. Halk Mutfağı

4.3.1.10.1. Çorbalar

Bulgur Çorbası

Gerekli Malzemeler:

- 2 bardak yoğurt
- Yarım bayat ekmek
- 1 bardak bulgur
- 1 bardak un

- Nane
- Zeytinyağı

Yapılışı: Bulgur güzelce yıkanır. Yıkanan bulgur tencerenin yarısına kadar su ile kaynatılır. Bulgur kaynadıktan sonra içine bir bardak un eklenir. Pişmesine yakın çorbanın içine bayatlamış ekmekler parçalanır. Çorbanın üzerine zeytinyağı ve nane gezdirilir. Pişen çorba yoğurt eşliğinde içilir. (KK2)

Çeneçarpan Çorbası

Gerekli Malzemeler

- Un
- Yumurta
- Yeşil mercimek
- Salça
- 1 çay bardağı süt
- Tuz, su
- Zeytinyağı

Yapılışı:Un, su, tuz kullanılıp bir hamur elde edilir. Hamur yoğurulup ince olacak şekilde açılır. Hamur oklava ile dolandır. Dolanan hamur ince ince kesilir. İnce ve üçgen şekilde hamurlar elde edilir. Daha sonra hazırlanan hamurlar suyun içinde pişirilir. Hamur pişerken kara mercimek başka bir tencere de pişirilir. Pişen mercimeğin içine hazırlanan ve pişirilen hamurlar atılır. Üzerine biraz yağ gezdirilir. En son az miktarda limon ya da nar ekşisi konulur. Yemek hazır olur. (KK2)

Övme (Öğme) Çorbası

Gerekli Malzemeler:

- Un
- Su
- Tuz

- Salça
- Zeytinyağı
- Tavuk suyu

Yapılışı:Göz kararı un göz kararı kadar su, biraz tuz koyup yoğurursun. Hamuru bir kenara bırakırsın. Daha sonra bir tencereye yarıya kadar su koyup biraz tuz atıp kaynatırsın. Hazırladığın hamuru kaynayan suya ufalayıp atıp pişirirsin. Hamurlar piştikten sonra sosu hazırlanır. Sosu için salça, yağ ve tavuk suyu kullanılır. Sos malzemelerini ocakta kavurup, pişmiş hamurun içine dökülür. (KK2)

Tarhana Çorbası

Gerekli Malzemeler;

- Kuru tarhana
- Zeytinyağı
- Tuz
- Salça
- Su

Yapılışı: Kısık ocağa biraz salça ve zeytinyağı koyulup kavrulur. Kavrulan salçanın üzerine iki bardak su eklenir. Daha sonra önceden hazırlanıp kurutulmuş toz tarhanadan suyun içine bir kaşık katılır. Tuz eklenir ve tarhana suyun içinde eritilir. Koyu bir kıvama geldikten sonra çorba ocaktan alınır.

4.3.1.10.2. Yemekler

Kabartlama

Gerekli Malzemeler:

- Un
- Su, tuz
- Maydanoz
- Yoğurt
- Salça

- Zeytinyağı

Yapılışı: Su, un, tuz konularak bir hamur elde edilir. Yoğurulur. Hazırlanan hamur bıçak kalınlığında açılır. Açılan hamur dört köşe şeklinde kesilir. Kesilen hamurlar Ayçiçek yağında pişirilir. Hamurlar piştikten sonra bir tepsiye döşenir. Üzeri için yoğurt, salça, yağ karışımı hazırlanır. Hazırlanan karışım hamurların üzerine dökülerek yenir. (KK3)

Soğan Dolması

Gerekli Malzemeler:

- Dolmalık iri soğan
- 2 bardak pirinç
- Maydanoz, nane
- Domates
- Kıyma
- Zeytinyağı

Yapılışı: soğanlar güzelce soyulur sıcak su da haşlanır. Soğanlar haşlanırken dolmanın içi hazırlanır. Pirinç yıkanır içine bir adet soğan rendelenir, maydanoz ve nane doğranır. Kıyma ve salça ilave edilir. Haşlanan soğanların içi çıkarılır. Hazırlanan pirinç iç kısımları çıkarılan soğanlara doldurulur. Tencereye yerleştirilir, üzerine zeytinyağı gezdirilir. 1,5 saat kısık ateşte pişirilir. (KK3)

Macina

Gerekli Malzemeler:

- Yarım kilo bamyacı
- Zeytinyağı
- Tavuk ya da kuzu eti
- Soğan
- Salça

- Tuz, limon
- Un

Yapılışı: soğan küçük küçük doğranır. Et ile kavrulur. Kavrulan et ve soğana salça ilave edilir. 10-15 dakika kadar pişirilir. Pişen et ve soğanların içine ayıklanan bamyalar atılır ve içine su eklenir. Tencerenin içine kıvam vermesi için bir kaşık un ve limon suyu atılır. Yemek bir saat kısık ateşte pişmeye bırakılır. (KK3)

Sura

Gerekli Malzemeler:

- Pirinç
- Ciğer
- Koyun Kaburgası
- Tuz, karabiber, su
- Maydanoz, dereotu

Yapılışı: Ciğer ve pirinç zeytinyağı ile ocakta kavrulur. Pilav ve ciğerin içine maydanoz ve dereotu ilave edilir. Buna iç pilav denir. iç pilav koyun kaburgasının içine doldurulur ve iplik yardımı ile kaburganın ağzı dikilir. Kaburganın üst kısmına tuz ve karabiber serpilir. Ekmek fırınlarında 5-6 saat civarı pişirilir. (KK3)

Kuru Yufka Islaması

Gerekli Malzemeler:

- Kuru yufka
- Et, tavuk veya kıyma
- Salça
- Zeytinyağı
- Limon

Yapılışı: Yaz aylarında hazır edilmiş kuru yufkalar bir tepsiye kırılarak dizilir. Üzeri için et veya tavuğun suyu hazır edilir. Salça ve zeytinyağı ocakta

kavrulur. Tepsiye dizilen yufkaların üzerine tavuk suyu veya et suyu ilave edilir. Et veya tavuk parçaları eklenir. Kavrulan zeytinyağı ve salça son olarak ıslanan yufkaların üzerinde gezdirilir. (KK3)

Keşkek

Gerekli Malzemeler;

- Buğday
- Tavuk
- Su
- Zeytinyağı

Yapılışı: Sıcak yenen bir yemektir. Düğünlerde, sünnetlerde mutlaka yapılır. Önce bir tencerede su kaynatılır. Buğday iyice yıkanır. Kaynayan suya yıkanan buğdaylar ve bir miktar tuz atılır. Kısık ateş altında buğdaylar kabarana kadar pişirilir. Buğdayların içine önceden kaynatılıp etleri ayıklanmış tavuklar ilave edilir. Bir oklava veya kepçe yardımıyla kabaran buğdaylar dövülür. Üzerine salçalı zeytinyağı gezdirilir.

4.3.1.10.3. Tatlılar

Kaz Kanadı Tatlısı

Gerekli Malzemeler:

- Un
- Süt
- Yoğurt
- Yağ
- Şeker
- Ceviz
- Ayçiçek yağı

Yapılışı: Un, su, yumurta tuz ve az miktarda sirke konularak bir hamur elde edilir. Hazırlanan hamur ince bir şekilde açılır. Bir miktar ceviz dövülerek, toz haline getirilir. Açılan hamurların içine ceviz konur. Kazın kanadı gibi şekil verilir. Hazırlanan hamurlar ayçiçek yağının içinde pişirilir. Hamurlar pişerken şerbet hazırlanır. Şerbeti için şeker ve su bir tencereye koyularak kaynatılır. Hazırlanan şerbetin içine pişirilen hamurlar atılır. Tatlı olarak yenir. Daha sonra yenecek ise şerbetin içine atılmadan pişen hamurlar soğutulup dolaba konur. (KK2)

Saraylı Tatlısı

Gerekli Malzemeler;

- Un
- Yumurta
- Ceviz
- Su, tuz
- Yağ
- Şeker

Yapılışı: Un, yumurta, tuz, yağ bir kapa koyulup iyice karıştırılır. Hazırlanacak hamurun içine bir miktarda sirke atılır. Hamur kıvam alana kadar yoğurulur. Hazırlanan hamur yufka kıvamında incecik açılır. Açılan hamurun iç kısmına ceviz konur. Hamur kol böreği şekilde kıvrılır tepsiye dizilir. Dizilen hamurların üzerine zeytinyağı gezdirilir. Pişmesi için fırına verilir. Tatlının şerbeti için su ve şeker bir tencereye koyulup kaynatılır. Üzeri pişen tatlılar fırından alınır. Üzerine önceden hazırlanmış hafif ılık bir kıvamda olan şerbet dökülür.

4.3.1.10.4. Reçel

Ebirman (Güren)

Gerekli Malzemeler:

- 1 kg kızılıcık

- Su
- Şeker

Yapılışı: Güren (kızılıcık) zamanı gelip toplandıktan sonra evde bir yer serip simsiyah oluncaya kadar kurutulur. Kurutulan güren akşamdan sıcak su ile bir tencere de kaynatılır. İyice kaynadıktan sonra ağzı kapatılır sabaha kadar bekletilir. Sabaha kadar bekletilen güren kabarır. Kabardıktan sonra süzgülün içine koyulur, süzgeçten geçirilir. Süzgeçten geçirildikten sonra içine göz kararı şeker ve 3-4 karanfil atılır. İyice karıştırılır. Biraz daha kaynatılıp kavanozlara koyulur. Ebirman ağır et yemeklerinden sonra yenildiğinde mideyi rahatlatır. Bir reçel kıvamındadır. (KK2)

4.3.1.10.5. Sos

Nar Ekşisi

Gerekli Malzemeler:

- Nar

Yapılışı: Nar zamanında narlar toplanır. Toplanan narlar tanelenir. Bir çuval içine konur. Çuval ayak ile çığnenerek içindeki narların suyu çıkartılır. Çıkarılan suyu bir kazana koyularak odun ateşinde koyulaşmaya kadar kaynatılır. Kaynatılan nar suları şişelere koyulur. Nar ekşisi olarak birçok yemekte ve işlev de kullanılır. (KK7)

4.3.1.10.6. Kış Hazırlığı

Köy Tarhanası

Gerekli Malzemeler:

- Un
- Su
- Tuz
- Yoğurt

- Salça
- Zeytinyağı

Yapılışı: Tarhana için akşamdan un elenir. Büyük bir tencereye su konur, tuz atılır. Elenen un suyun içine dökülür. Daha sonra oklava yardımı ile karıştırılır. Su, un güzelce kaynatılır. Tokmakla hazırlanan karışım iyice dövülür. Hazırlanan hamurun üstü örtülür, hamurun kendini çekmesi beklenir. Çektikten sonra yoğurt 'un gök suyu çıksın diye kesenin içine konulur, süzülür. Daha sonra hamurun içine süzülen yoğurt konur, iyice yoğurulur. Yoğurulan hamur ufak ufak parçalar haline getirilir, leğenin içine konur sabaha kadar bekletilir. Sabaha kadar hamur kabarmış bir hale gelir. Bir kilimin üzerine hamurlar dökülür. Bir süre bekledikten sonra hamurlar ovalanır. "Tarhananın karnını yarıyoruz" deriz, ovalarız. Ovaladıktan sonra az bir süre güneşte bekletilir. Güneşte beklettikten sonra bir kere daha ovalanır, elekten geçirilir. Toz haline gelen tarhanayı az güneşte bekletilerek, keselerin içine koyulur. Pişirilirken zeytinyağının içine az miktar salça konur. Et suyu, tavuk suyu varsa az miktar konulur. Biraz karıştırılır. Daha sonra içine su eklenir. Hafif kaynamaya başlayınca daha önceden hazırlanmış tarhanayı içine atıp iyice karıştırırsın. Çorba olarak yenir. (KK2)

4.3.1.11. Halk Meteorolojisi

4.3.1.11.1. Gün Adları

Pazartesi: Palamut / Kilesin / Savaştepe Pazarı

Salı: Dernek

Çarşamba: Soma Pazarı

Perşembe: Pazar ertesi

Cuma: Cumey
Cumartesi: Cuma ertesi
Pazar: Girey (KK9)

Pazartesi: Palamut
Salı: Dernek
Çarşamba: Soma Pazarı
Perşembe: Kırkağaç Pazarı
Cuma: Kınık Pazarı
Cumartesi: Sındırgı Pazarı
Pazar: Pazar (KK2)

Pazartesi: Kilesin
Salı: Dernek
Çarşamba: Soma pazarı
Perşembe: Pazar ertesi
Cuma: Kınık pazarı
Cumartesi: Cuma ertesi
Pazar: Girey (KK3)

Pazartesi: Pazar ertesi
Salı: Salı
Çarşamba: Pazar
Perşembe: Kırkağaç pazarı
Cuma: Cuma

Cumartesi: Cuma ertesi

Pazar: Kapalı Pazar (KK8)

Pazartesi: Palamut

Salı: Dernek

Çarşamba: Soma Pazarı

Perşembe: Akser Pazarı

Cuma: Cuma

Cumartesi: Cuma Ertesi

Pazar: Girey (KK22)

4.3.1.12. Ad ve Lakaplar

Ad alma ve ad verme insanın temel özellikleri arasında yer alır. İnsan sadece kendisine değil duygu ve düşünceleriyle ulaşabildiği diğer varlıklara da ad vermektedir. Bu durum ile ad verme ve ad almanın insanın varlıkla kurduğu en temel ilişki yolu olduğu söylenebilmektedir.

Ad alma ve ad verme geleneği çok eskilere dayanan, Türk toplumlarının tarihini, yaşayış tarzını yansıtan destan geleneğine kadar uzamaktadır. Destanlarda toplum için faydalı bir iş yapan, toplumu bir sıkıntıdan kurtaran kişiye ad verildiği görülmektedir. Türk milletinin değerlerini, duygu ve düşüncelerini yansıtan, Oğuz toplumunun destanlaşan hikayesi olan Dede Korkut Hikayeleri ad alma, ad verme geleneğine önemli bir örnektir. Hikayelerde manevi gücün temsilcisi olan Dede Korkut, yiğitlik, kahramanlık sonucu isim almayı hak eden kişiye gelip isim vermektedir. Bu örnekler ad alma ve ad verme geleneğinin insanın varoluşundan beri süregeldiğini, önemli bir olduğu olduğunu kanıtlar niteliktedir.

4.3.1.12.1. Ad Alma/ Ad Verme

Alan araştırması gerçekleştirilen yörede ad alma, ad verme geleneği devam etmektedir. Yeni dünyaya gelen çocuğa aile büyükleri tarafından ad verilmektedir. Belirlenen ad çocuğun kulağını bazı uygulamalar eşliğinde üç kez söylenmektedir.

“Çocuğa doğumdan üç gün sonra ad veririz. Ad seçilirken bizim köyde genellikle; babaannenin, dedenin adı seçilir. Köyde erkek olarak; Ali, Mehmet isimleri kız olarak; Ayşe ismi çoktur.” (KK2)

4.3.1.12.2. Lakaplar

Alan araştırması gerçekleştirilen yörede lakap verme, lakap takma geleneğinin çok yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu lakapların neden verildiği hususunda kaynak şahıslara sorula yönelttiğimiz de genellikle kişilik özellikler, ailenin genel adı, doğum yeri, fiziki özellikler bağlamında lakapların verildiğini belirtmişlerdir.

“Lakaplar adlardan daha önemlidir. Burada hiçbir erkek birbirine belirli bir yaştan sonra adıyla seslenmez, lakabı neyse onunla seslenir.” (İsmail Güler)

“Eskiden zamanlardan günümüze kadar her ailenin her erkeğin bir lakabı vardır. Bu lakaplar büyüklerden miras kalır. Bazen görünüşlerine göre verilir. Bir mesleği varsa ona göre lakap verilir. Huylarına göre de lakaplar verilir. Köyde “Hasancıklar, Mastırlar, Kakıçlar” gibi lakaplar vardır. Kimse kimseye ismiyle seslenmez. Köyde birinin kapısını çalıp, ismini söylediğinde kapıyı açmazlar. Ben Hasancıkların Önder dediğin zaman kapıyı açarlar. Lakaplar bilinir, lakapla seslenilir.” (KK1)

“Köyümüzde her ailenin, herkesin anıldığı bir lakap vardır. Bizim aileye “Hasancıklar” derler. Bu lakaplar genellikle babanın soyadına göre, mesleğine göre, ya da kişisel bir özelliği var ise ona göre verilirdi. Lakapsız kişi yoktu, herkesin anıldığı bir lakabı vardı.” (KK11)

4.3.1.13. Geleneksel El Sanatları

Darkale yöresinde el sanatları daha çok deri işlemeciliği ve iğne oyası üzerinde gelişmiştir. Yörede eski dönemlerde madencilik ve deri işlemeciliği oldukça

yaygın bir etki alanına sahip iken günümüzde yörede el sanatı olarak iğne oyası yaygın bir etki alanına sahiptir. Bölgede el sanatlarından iğne oyası daha çok bir mesleğe dönüşmüş durumdadır. Yörede yaşayan kadınlar iğne oyasını bir mesleğe dönüştürmüş geçimlerini bu yolla karşılamak durumundadır. Yörede iğne oyası ile uğraşan kaynak kişimiz Nadife Ablak yöreye gerçekleştirilen saha çalışmalarında tüm bilgileri aktarmıştır. Maalesef bu tezin yazılış sürecinde kendisi vefat etmiştir. Böylelikle yörede iğne oyasını tam olarak meslek haline dönüştüren başka kaynak kişi kalmamıştır.

4.3.1.13.1. İğne Oyası

Yörede yaygın olarak karşımıza çıkan iğne oyası eski dönemlerden beri yapılmaktadır. Kadınlara annelerinden meslek olarak geçen iğne oyası bir meslek haline dönüştürülmüştür. Alan araştırması sırasında iğne oyası ile uğraşan kaynak kişilerimiz genellikle krem, kırmızı, pembe ve yavruağzı renkli iplerin kullanıldığını belirtmişlerdir. İğne oyasını meslek haline dönüştürüp en çok devam ettiren kaynak kişimiz Nadife Ablak iğne oyası hususunda aşağıdaki bilgileri aktarmıştır.

“Anneleri kızlarına küçük yaşta iğne oyasını, işlemeciliği öğretir. Küçük yaşta öğrenip ileri de kendi çocuklarımız için çeyiz hazırlarız.” (KK2)

“İğne oyasını eski zamanlarda kızlarımın çeyizini hazırlamak için yapardım. Şimdiki zamanlarda geçimimi sağlamak ve zaman geçirmek için yapıyorum.” (KK2)

“Gelinlik ilk kızın çeyizinde iki tane baş oyası bulunur. Bir tane baş oyasını da gelinin kayınvalidesi verir. Gelin düğünde gündüz bir kendi baş oyasını bir kayınvalidesinin verdiği baş oyasını takar. Gelin çeyizinde mutlaka bulunması gereken oya baş oyasıdır. Çeyizde yazma çok olur. Baş oyası ise iki tanedir.” (KK2)

“Köyde iğne oyası yapan kişiler yaptığı iğne oyalara kendilerine farklı isimler verirler. Erik çiçeği, Gül oya, Borali oya gibi farklı isimler ile adlandırılır. Erik çiçeği denen iğne oyası başa takılan bir oyadır. Oğlan evinde de kız evinde de bulunur.” (KK2)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

“Manisa (Soma) Darkale Halk Bilimi Araştırmaları” başlıklı tez çalışmasında tarihi milattan öncesine kadar uzandığı tahmin edilen Darkale mahallesindeki halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri ele alınmıştır. Alan araştırmaları sırasında Darkale mahallesinin tarihi, kültürel yapısı, inanışları, halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri mahallede yaşayan kaynak kişilerden mülakat ve gözlem yoluyla derlenmiştir. Köklü bir tarihe sahip olan Darkale ya da eski adıyla Tarhala mahallesinin tarihi, inanışları, kültürel değerleri üzerine yeterli sayı ve nitelikte çalışma yapılmamış, yapılan münferit çalışmalar mahallenin kültürel kimliğini tam bir bütünlük içerisinde yansıtan çalışmalar olmamıştır. Bu çalışma halk edebiyatı ve halk bilimi üzerine yeni bilgi ve metinleri derlemesi ve bu ürünleri toplu bir biçimde ortaya koyması bakımından önemlidir.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırma sahasının tarihi ve coğrafi özelliklerinin yanı sıra tezin konusu, önemi, kapsamı, sınırlılıkları gibi genel bilgilere yer verilmiştir. Sahada yapılan çalışmalarda kullanılan yöntem ve teknikler ortaya koyulmuş, çalışmanın daha sonra mahallede çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterici olması hedeflenmiştir. Soma ilçesinin 3 km güneyinde olan güney-güneydoğu istikametinde bulunan mahallenin köklü bir tarihi bulunmakla birlikte mahallede yaşayan halk köken olarak manav olduklarını belirtmişlerdir. Gerek tarihi gerek mimarisi gerek de kültürel özellikleri ile Darkale mahallesi araştırma alanı olarak önemli bir mekândır.

Çalışmanın giriş bölümünün ardından bulgular ve yorumlar kısmı gelmektedir. Bu kısımda mahallenin tarihi, nüfusu, mimari yapı ve kültürel özellikleri aktarılmıştır. Aktarılan bilgiler, alan araştırmaları sırasında doğrudan kaynak kişilerden derlenmiş olmakla birlikte yazılı kaynaklardaki bilgileri de

içermektedir. Mahallede tarihi olarak birçok eski yapı bulunmaktadır. Bu yapıların birçoğu yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya iken bazı yapılar mahalle halkı tarafından onarılmış, bu sebeple de geleneksel mimarinin bozulduğu gözlenmiştir. Mahallede eski dönemlerde nüfus daha fazla iken günümüzde ise teknolojik gelişmeler, mahalleden kente göçün artması gibi etkenlerle nüfus neredeyse yok denebilecek kadar azalmıştır. Mahallede yaşayan nüfusun çoğunlukla yaşlı nüfus ağırlıklı olduğu gençlerin mahallede yaşamayı tercih etmedikleri gözlenmiştir. Mahalle eski dönemlerde özellikle evlilik hususunda dışa kapalı bir tutum izlemiştir. Dışarıdan kız alıp verilmemiş, evliliklerin mahalle içinde gerçekleşmesi tercih edilmiştir. Bu sebeple de halk bilgisi ürünlerinin korunması ve sürdürülmesi sağlanmıştır. Günümüzde ise bu durum söz konusu değildir. Ayrıca mahalle artık sosyal dokusunu büyük oranda yitirmiştir.

Çalışmanın asıl konusunu oluşturan halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri bulgular ve sonuçlar kısmından sonra aktarılmıştır. Çalışmanın halk edebiyatı ürünleri adlı kısmında halk edebiyatı ürünleri incelenmiştir. İncelenen ürünler ve bilgiler sahaya gerçekleştirilen görüşmeler sırasında kaynak kişilerden gözlem ve mülakat yöntemiyle derlenmiş, bütünlüğü bozulmadan yazıya geçirilmiştir. Görüşmeler sırasında kaynak kişilere yöneltilen sorularda “Biliyorduk ama unuttuk.” “Şimdi nasıl hatırlayayım?”, “Çok eskiden neler bilirdik de unuttuk.” şeklinde benzer ifadelerle sık rastlanmıştır. Derlenen halk edebiyatı ürünlerinin birçoğunun yöresel ağız özelliklerini içerdiği tespit edilmiştir. Ürünler ağız özellikleri dikkate alınarak yazıya geçirilmiştir. Derleme çalışmalarında halk edebiyatı ürünlerinin hemen hemen her türüne rastlanmıştır. Tekerleme ve halk hikayesi türlerine ise rastlanmamıştır. Teknolojik gelişmeler, nüfusun azalması gibi birçok etkenden dolayı halk edebiyatı türlerinin varlığı ve sürdürülmesi ise giderek zayıflamıştır.

Hayatın geçiş dönemleri olarak adlandırılan ve insan yaşamındaki üç önemli basamak olarak görülen doğum, düğün ve ölüm kavramlarına çalışmamızın halk bilimi ürünleri başlığı altında verilmiştir. Bu dönemler etrafında birçok inanışın ve uygulamanın şekillendiği görülmüştür. Çalışmamızın “Bayramlar ve Kutlamalar” adlı başlığı altında yörede kutlanan dini ve milli bayramlara, kutlamalara yer verilmiştir. Mahalle içerisinde dini olarak Kurban ve Ramazan Bayramı kutlanmakla birlikte kutlama olarak Hıdırellez ve Kiraz Bayramı kutlanmaktadır. Bu bayram ve

kutlamalar etrafında gelişen uygulamalar ilgili başlıklar altında verilmiş ve incelenmiştir.

Çalışmamızın diğer kısımlarında çeşitli inanış ve uygulamalara yer verilmiştir. Darkale mahalle halkı birçok farklı inanış ve uygulama ortaya çıkarmış yıllardır bu inanış ve uygulamaları sürdürmüştür. Mahallede bazı günler bazı uygulamalar gerçekleştirilmemekte, bazı hayvanların ve doğa olaylarının hareketi çeşitli anlamlara yorumlanmaktadır. Darkale mahalle halkının bu inanışlar ekseninde farklı inanç ve uygulamalar ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

Yörenin mutfak kültürüne bakıldığında ise diğer kültürlere göre bazı farklılıklar görülmektedir. Yemeklerde, tatlılarda, çorbalarda içerik olarak benzer özellikler görülmekte fakat isimler yöreye özgü durumdadır. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan mahalle halkı yemeklerinde et ve et ürünlerini sıkça kullanmaktadır.

Sonuç olarak geçmiş dönemlerde diğer kültürlere kapalı bir tutum sergilemiş olan Darkale mahallesi gerek halk edebiyatı gerek halk bilimi ürünleri açısından zengin bir kültüre sahiptir. Nüfusun azalması ile inanç ve uygulamalar devam ettirilmese de bu derece zengin bir kültürün yok olup gitmemesi için kayıt altına alınması oldukça önemlidir. Devlet tarafından sit alanı kabul edilmiş olan Darkale mahallesi bir an önce gerek tarihi gerek kültürel açıdan bilime tanıtılmalı ve yok olup gitmesi engellenmelidir.

5.2. Öneriler

Manisa (Soma) Darkale mahallesi günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler, köyden kente göç ile oldukça az bir nüfusla varlığını sürdürmektedir. Kendine özgü halk edebiyatı ve halk bilimi ürünleri icra eden bu mahalle hususunda yapılan çalışmaların yeterli sayı ve nitelikte olmaması yörenin bilim dünyası ve birçok toplum tarafından bilinmemesine ve kaybolup gitme tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Mahalle hem tarihi hem mimari hem kültürel açıdan önemli bir kimlik yapısına sahiptir. Devlet tarafından mahallenin mimarisi üzerine yapılan çalışmaların yeterli olmaması mahalledeki mimari yapıların neredeyse yıkılma eşiğine gelmesine sebep olmuştur. Bünyesinde farklı inanç ve uygulamaları barındıran bu mahallenin ürünlerini alan araştırması ile derlemek ve kayıt altına

almak mahallenin kültürel kimliğinin tanıtılması açısından önemlidir. Neredeyse yok olmak üzere olan bu mahallenin sadece halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerinin tanıtılması değil yörenin bilim dünyasına tanıtılması gerekmektedir.Yöredeki mimari yapıların kaybolup gitmesi önlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1964).Türkiye'de yağmur duası II. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 22 (3-4) , 221-250
- Acıpayamlı, O.. (1974). *Türkiye'de doğumla ilgili adet ve inanmaların etnolojik etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, L. S. (1972). *Edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Akalın, L.S. (1990). *Türk dilek sözlerinde alkışlar ve kargışlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akman, M. (2006). *Balıkesir yöresinde ahilikten kalma tören ve uygulamalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksakal, E. (2019). Türk kültüründen eril mekân örneği; Köy odaları. *Folklor Edebiyat Dergisi*, 25 (98), 291-307.
- Aksoy, Ö. A. (1965). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Alptekin, A.B. (2002). *Taşeli masalları* . Ankara: Akçağ Yayınları .
- Altın, A. (1936). Tarhala Köylüleri (Öğretmen Bay Altın'ın Söylevi). *Bozkurt Dergisi*, I/3 s. 13-15.
- Altın, A. Tarhala Obasını Tanıyalım, *Gediz Dergisi*, I/4 (Ağustos 1937), s.9-14; I/5 (Eylül 1937), s.10-11; I/6 (Ekim 1937), s. 11-14; I/7 (Kasım 1937), s. 8-9; I/8 (Aralık 1937), s. 7; I/10 (Ocak 1938), s. 10-13; I/12 (Nisan 1938), s. 10-13; II/13 (Mayıs 1938), s. 10-15; II/14 (Haziran 1938), s. 9-12; II/15 (Temmuz 1938), s. 7-9; II/16 (Ağustos 1938), s. 8-10; II/18 (Ekim 1938), s. 10-16; II/19 (Kasım 1938), s. 12-13; II/22 (Şubat 1939), s. 7; II/24 (Nisan 1939) s. 13; II/ 25 (Mayıs 1939), s. 7; III/ 29 (Eylül 1939), s.- 11; III/30 (Ekim 1939), s. 12-13.
- Altın, A. (1940). Tarhala Köyünde Bayramlar ve Koyun Yatırma Adeti, *Gediz*, III/35 S.14-15; III/36 (Nisan 1940), s. 13; III/37 (Mayıs 1940), s. 15.

- Altiner, A. (1940). Tarhala Köyünde Üzüm Bayramı, *Gediz* IV/40, s.8; IV/41 (Eylül 1940), s.8-10; IV/42 (I. Teşrin 1940), s. 13-14; IV/44 (I Kanun 1940), s.9.
- Altiner, A. (1940). Tarhala Köyünde Kiraz Bayramı. *Gediz*, III/38, s. 13; IV/39 (Temmuz 1940), s.8-11.
- Artun, E. (2008). *Anonim Türk halk edebiyatı nesri*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Artun, Erman. (2013). *Türk halk bilimi*. Adana: Karahan Kitapevi.
- Atlı, Sagıp. (2018). Türkiye'deki geleneksel sohbet toplantıları üzerine bir değerlendirme. *Milli Folklor*, 30 (117), 88-101.
- Boratav, P. N. (1969). *Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2000), *Halk edebiyatı dersleri*. (Haz. S. Koz). İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları, Numune Matbaası.
- Boratav, P. N. (2000). *100 soruda türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Büyük Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Çağatay, N. (1974). *Bir Türk kurumu olan ahilik*. Ankara: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Çerkez, Murat (2013) *Soma İlçesi*. Türk Kültür Varlıkları Envanteri 45, Manisa İlçeleri, Ed. Hakkı Acun, TTK Yayınları, Ankara, s. 455.
- Çobanoğlu, Ö. (2019). *Halkbilimi Kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçim, C.(1999). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: AKDTK Yüksek Kurumu TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk şiirinde türler*. Ankara: TDK.
- Duymaz, A. (2000). *Dede Korkut Kitabı'nda Alplarin eğitimi ve geçiş törenleri. uluslararası Dede Korkut bilgi şöleni*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ekici, M. (2019). *Halk Bilgisi (Folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına giriş*. Ankara.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde maniler*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü .

- Ergin, M (1971). *Dede Korkut kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Günay, V. (2006). XVI. Yüzyılda Tarhala Örneğinde Batı Anadolu'da İskân Değişimi, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXI, Sayı 1, 2006, s.108.
- Kaderli, Z. (2010).Deliorman Türk sözel kültüründe adam odaları ve oda geleneği.*Türk Bilig*, 20, 107-126.
- Kaplan, M. (2011). Halk tıbbının kökenleri: Teşhisten tedaviye din ve büyü ilişkisi. *Milli Folklor Dergisi*, 91, 151-160.
- Kaya, A. (1997). *Balıkesir halkbilim bibliyografyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, D. (1999). *Anonim halk şiiri* . Ankara:Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2001). *Folklorumuzda beddua söyleme geleneği ve Türk halk şiirinde beddualar*. Ankara: AKM Yayınları.
- Kaya, N. (2008). *Soma Türkü ve zeybekleri, Darkale barana havaları (Diğer türkü ve zeybekleri)*.İzmir: Soma Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kutlusoy, İ. (1971). Soma, Tan Matbaası, İstanbul, s. 11; Günay, a.g.e., s.110.
- Mehmet, A. (2004). *Anonim halk edebiyatı, türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2001). *Halk şiirinde tür, şekil ve makam*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2016). *Türk halk edebiyatı el kitabı* . Ankara: Grafiker Yayınları.
- Oğuz, M.Ö. (2001). *Halk şiirinde tür, şekil ve makam*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Örnek, S. V. (1979). *Anadolu folklorunda ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk halk bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir, Sait. (1971). Köyümüz Tarhala, Folklor (Halkbilimi) Dergisi, I/1, s. 6-7; I/2 (Nisan), s. 24-25; I/3 (Mayıs), s. 36-37; I/4 (Haziran), s. 48; I/5 (Temmuz), w. 60; I/6 (Ağustos), s. 72-78; I/7 (Eylül-Ekim-Kasım), s. 84-85.
- Özgül, H. Tarhala, Gediz VII/80 (Mayıs), s. 13.
- Pehlivan, G. (2002). Soma'da Yayınlanan Folklor (Halkbilimi) Dergisi Üzerine Bir Araştırma, Manisa Araştırmaları 1, Manisa, s. 105-135.
- Pehlivan, G. (2003). Cumhuriyetin 80 Yılında Manisa'da Folklor Çalışmaları, Manisa Dergisi, 25-26 (Haziran- Aralık), s. 59-67.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt masalları*. Ankara: Akçay Yayınları .

- Sakaoğlu, S. ve Duymaz, A. (2003). *Dede Korkut Kitabı'nda alplığa geçiş ve topluma katılma törenleri üzerine bir değerlendirme*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sevindik, A. (2013). *Halk hukuku ve köy odaları: sivas şarkışla gmştepe köyü rneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevindik, A. (2018). Köy odalarından hareketle bir orta anadolu köyünün halk hukuku algısı.*Sefad*, 39, 27-48.
- şahin, H. İ. (2013). *Balıkesir epni kültürü*. Ankara: Altınpost Yayınevi
- Tan, N. (2003). *Folklor (Halk bilimi) genel bilgiler*. İstanbul: Halk Kültürü Yayınları.
- Tezcan, M. (1990). Bir yaygın eğitim kurumu olarak ankırı yaran rgt. 2. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*. Ankara.
- Uçarkuş, G. (2019). *Manisa Soma Darkale mahallesi geleneksel konutları*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluçay, . ve Gökçen, İ. (1939).*Manisa tarihi*.Manisa: Manisa Halkevi.
- Uykur, Ramazan (2020). Türk Mimarisinin Günümüze Kadar Geldiği Yerleşim: Tarhala*. İstanbul: *Sanat Tarihi Yıllığı*, sayı, 29: s. 247-278,
- Yakıcı, A. (2010). Somut olmayan kültürel mirasın somut mekânı: konya barana odaları.*Milli Folklor*, 22 (87), 94-100.

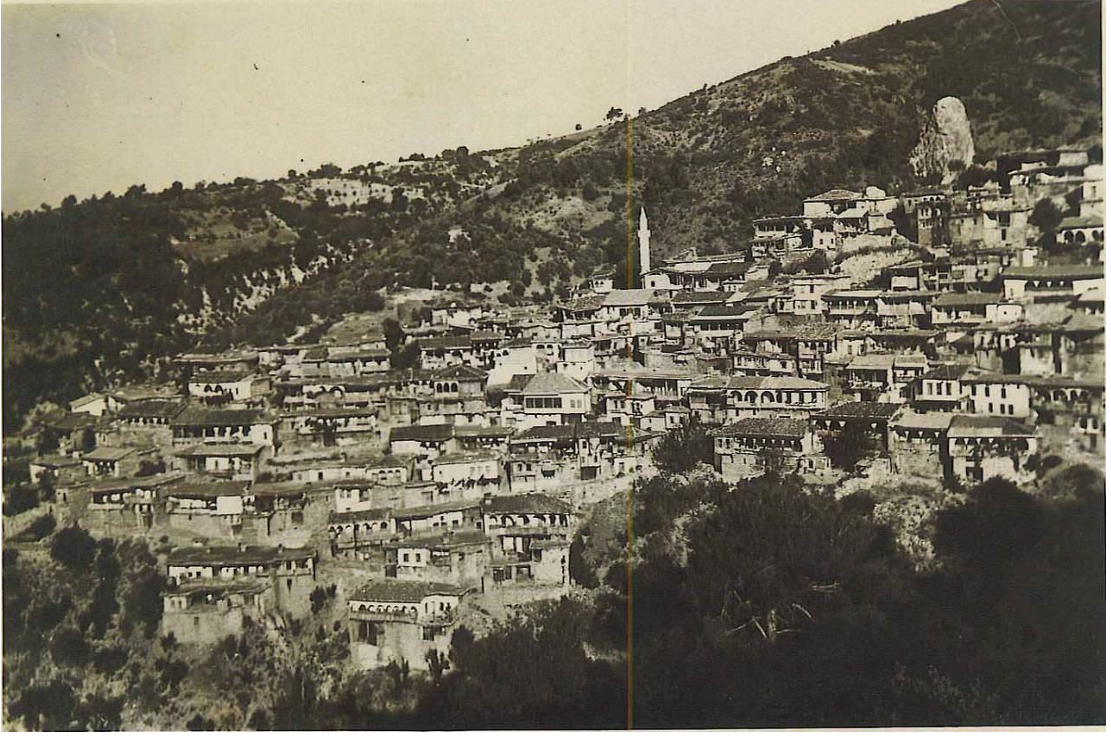
EKLER

EK-1: Kaynak Kişiler Listesi

SIRA NO:	ADI SOYADI	DOĞUM YILI	DOĞUM YERİ	EĞİTİM DURUMU	MESLEĞİ
KK1	Önder Uysal	1962	Darkale	İlkokul	İşçi
KK2	Nadife Ablak	1950	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK3	Nuran Ergül	1953	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK4	Veli Güven	1968	Darkale	Lise	Madendi
KK5	Mustafa Küçükkayapalı	1960	Darkale	Üniversite	Maden emeklisi
KK6	İsmail Güler	1940	Darkale	İlkokul	Maden emeklisi
KK7	İsmail Hakkı Kumru	1945	Darkale	İlkokul	Maden emeklisi
KK8	Hafize İlçi	1952	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK9	Nurcan Kumru	1962	Darkale	Üniversite	Emekli öğretmen
KK10	Ayşe Öz	1959	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK11	Firdevs Öz	1962	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK12	Gülsüm Kurtuluş	1958	Soma	İlkokul	Ev hanımı
KK13	Fatma Memeci	1948	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK14	Mukaddes Bakır	1931	Soma	İlkokul	Ev hanımı
KK15	Necmi Uçarkuş	1945	Darkale	İlkokul	Emekli
KK16	Mustafa Güven	1946	Darkale	İlkokul	Hafriyat emeklisi
KK17	Mehmet Emin Körpe	1944	Darkale	İlkokul	Maden emeklisi
KK18	Faike Körpe	1963	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK19	Sabahat Tezel	1932	Darkale	Okuma yazma yok	Ev hanımı
KK20	Filiz Atik	1958	Soma	İlkokul	Ev hanımı
KK21	Ali Öz	1956	Darkale	İlkokul	Emekli
KK22	Kadriye Halman	1936	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK23	Memure Bilik	1961	Darkale	İlkokul	Emekli

KK24	Mustafa Uçarkuş	1975	Darkale	Lise	İşçi
KK25	Erdoğan Kurtuluş	1951	Soma	İlkokul	Terzi
KK26	Halis Adıbelli	1962	Darkale	Üniversite	Emekli
KK27	İbrahim Bodur	1958	Soma	İlkokul	Emekli
KK28	Fehmi Özgüç	1940	Soma	İlkokul	Maden emeklisi
KK29	Mustafa Topal	1936	Darkale	Üniversite	Emekli öğretmen
KK30	Gülşah Uçarkuş	1990	Darkale	Üniversite	Memur
KK31	Fatma Uysal	1969	Darkale	İlkokul	Ev hanımı
KK32	Ali Halman	1974	Darkale	Lise	İşçi

EK-3: Fotoğraflar

Fotoğraf 1: 1945 Yıllarında Darkale Köyü

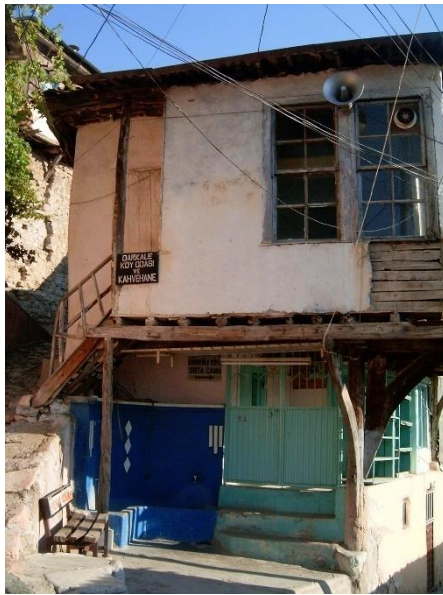
Fotoğraf 2: Günümüzde Darkale Köyü

Fotoğraf 3: Darkale Köyünün Sokakları

Fotoğraf 4: Darkale Köyünün Sokakları

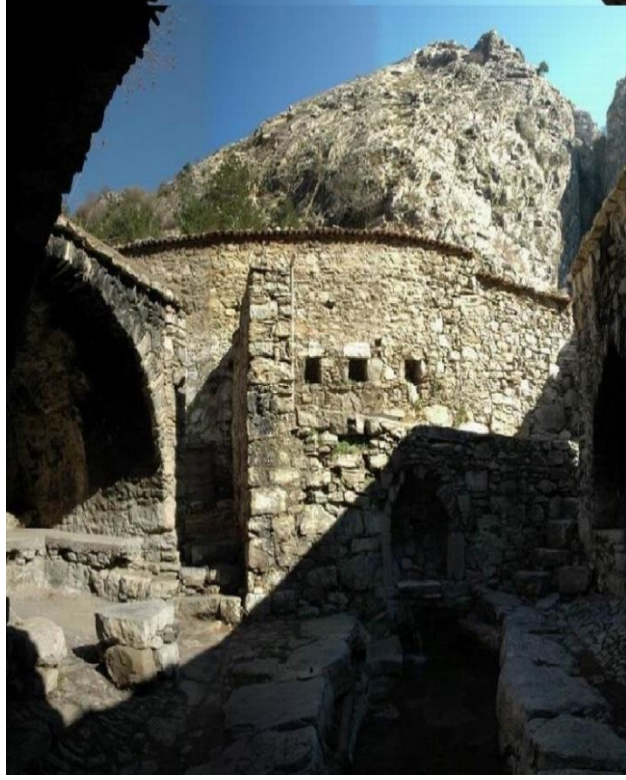
Fotoğraf 5: Darkale Köyü Köy Odası

Fotoğraf 6: Darkale Köyü Gelin Hamamı Eski Görüntüsü

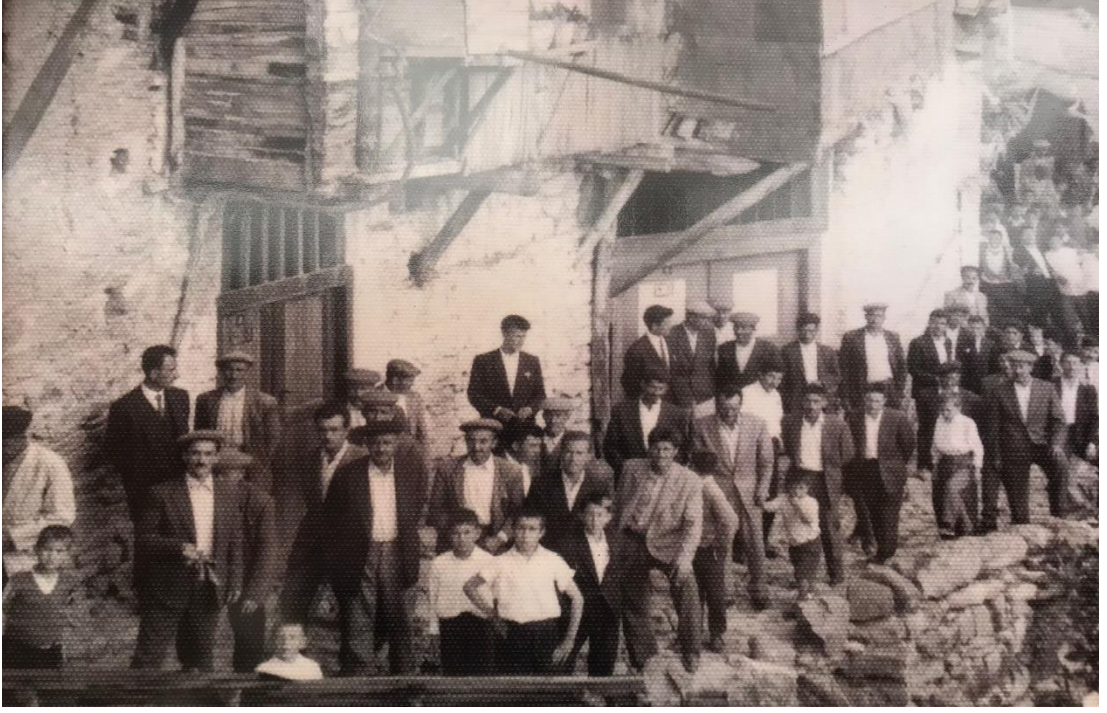
Fotoğraf 7: Darkale Köyü Gelin Hamamı Eski Görüntüsü

Fotoğraf 8: Eski Çamaşırhane

Fotoğraf 9: Kırkoluk

Fotoğraf 10: Delikanlı, Köşeler ve İhtiyarlar Odası Erkekleri

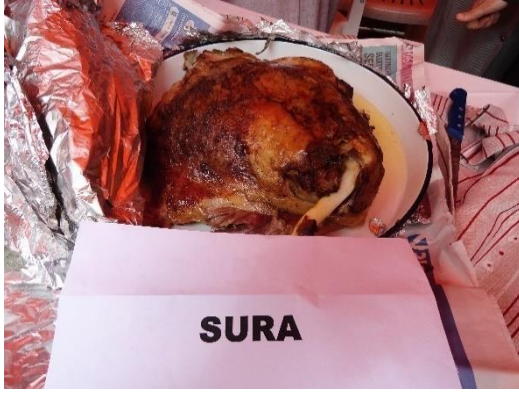
Fotoğraf 11: 1960'lı yıllar sunnet töreni

Fotoğraf 12: Saraylı Tatlısı

Fotoğraf 13: Kaz Kanadı Tatlısı

Fotoğraf 14: Sura

Fotoğraf 15: Kabartlama

Fotoğraf 16: Soğan Dolması

Fotoğraf 17: Kuru Yufka Islaması ve Ekmek Aşı

Fotoğraf 18: Gelin Oyası- Erik çiçeği

Fotoğraf 19: Erik çiçeği

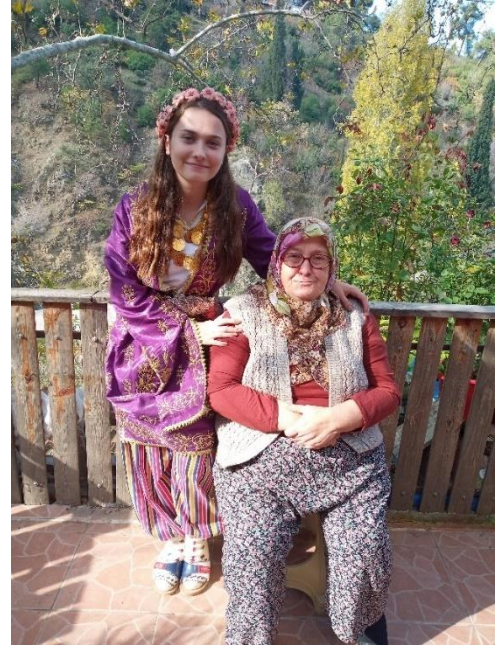
Fotoğraf 20: Boralı Oya

Fotoğraf 21: Delikanlı, Köşeler ve İhtiyarlar Odası Erkekleri

Fotoğraf 22: KK Nadife ABLAK

Fotoğraf 23: KK Nuran ERGÜL

